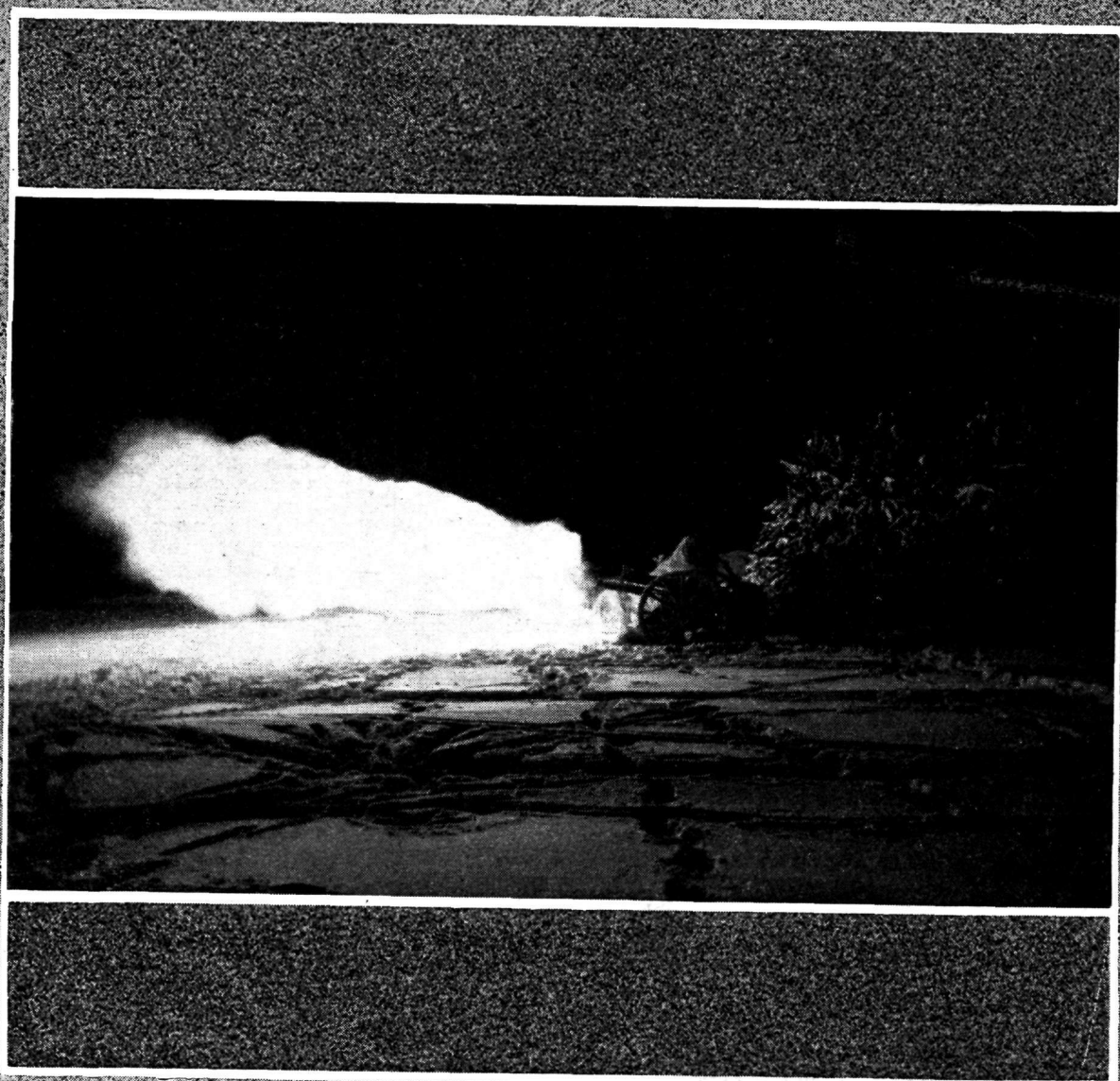

SODUR

XXI AASTAKÄIK • 07.01.39. • NR. 1-2

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 1-2 — 1939.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Kolonel M. Kattai</i> : Soome vabatahtlike tulek Eestisse	2	<i>Colonel M. Kattai</i> : L'arrivée des volontaires finlandais	2
3. SUURTÜKIVÄEGRUPP 20-AASTANE.		20-ME ANNIVERSAIRE DU 3-ME GROUPE D'ARTILLERIE:	
— <i>O. V.</i> : Ülevaade vadadussõja- ja rahu-aegsest tegevusest	5	— <i>O. V.</i> : Résumé de l'activité pendant la Guerre d'Indépendance et en temps de paix	5
— <i>Koltn. A. Tenno</i> : Väljapatarei nr. 10 23. augusti 1919. a. lahingus Pihkva all	14	— <i>Lieut.-colonel A. Tenno</i> : La batterie de campagne No 10 dans le combat du 23 août sous Pskov	14
— <i>Res-ltn. A. Raag</i> : Mälestusi Väljapatarei nr. 4 tegevusest Vabadussõjas	15	— <i>Lieut. de rés. A. Raag</i> : Souvenirs de l'activité de la batterie de campagne No 4 dans la Guerre d'Indépendance	15
— <i>Kol. G. Leets</i> : Väljapatarei nr. 9 lahing 25. mail 1919.	16	— <i>Colonel G. Leets</i> : Combat de la batterie de campagne No 9 le 25 mai 1919.	16
<i>Drnd. med. vet. T. Kõivastik ja res-vet-lpn. V. Parve</i> : Sõjataudid ja sõjabakterioloogia	19	<i>Méd. vét. T. Kõivastik et enseigne de rés. méd. vét. V. Parve</i> : Les épidémies de guerre et la bactériologie militaire	19
<i>A. N.</i> : Põhja-Ameerika Ühendriikide uus iselaadiv sõjapüss	23	<i>A. N.</i> : Le nouveau fusil automatique des U.S.A.	23
<i>H. D.</i> : Praktilisi võtteid induktorilise välitelefoniparaadi rikete leidmiseks	25	<i>H. D.</i> : Procédés pratiques de détermination des dérangements de l'appareil téléphonique à inducteur	25
— <i>ms</i> — RKKA uus jalaväe rivimäärustik	28	— <i>ms</i> —: Le nouveau règlement d'infanterie de la R.K.K.A.	28
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>A. J.</i> : Jalavägi Hispaania sõjas	29	— <i>A. J.</i> : L'infanterie dans la guerre civile en Espagne	29
— <i>m</i> : Patarei kokkuliitumise õppus	31	— <i>m</i> : Exercice d'ensemble de la batterie	31
— <i>Inglismaa</i> : „The Army Quarterly“ august-oktoober 1938.	32	— <i>Angleterre</i> : „The Army Quarterly“, août-oktobre 1938.	32
— <i>Prantsusmaa</i> : „Revue d'Artillerie“ juuni 1938.	35	— <i>France</i> : „Revue d'Artillerie“, juin 1938.	35
— Sõjaväelisi teateid välisriigest	36	— <i>Informations militaires de l'étranger</i>	36
Sündmusi Vabadussõjast	40	<i>Episodes de la Guerre d'Indépendance</i>	40
Uuemat kirjandust	42	<i>Publications récentes</i>	42
Perekondlikke teateid	44	<i>Informations familiales</i>	44
Male.		<i>Echecs.</i>	

Kaanepilt: Öine laskmine suurtükiväes.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts.**

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**

Telefon nr. 477-20/163.

Kodune tel. nr. 477-20/13-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.

Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

Nr. 1-2.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

07. 01. 1939.

X X I A A S T A K Ä I K

1939. aasta on alanud. Iga algav uus aasta on alati sisendanud kõigisse uusi lootusi, uusi ideid ja uusi eesmäärke. Ühenduses püüdega saavutada uusi sihte on iga algav uus aasta äratanud kõigis ka uut elujõudu ja energiat. See inimsoo alatine püüe parema tuleviku poole on kõige reljeefsemalt, kõige jõulisemalt ja ilmekamalt esile kerkinud alati just iga uue aasta alguses, millal kõik on haaratud ja kõik on tiivistatud sellest püüdest. Ühtlus ja vastastikune kokkukõla aga nagu teada ergutab, tõmbab kaasa ja mitmekordistab indu, mis ei jäta mõju avaldamata ka tulemustele.

„Sõdur“ uude aastasse astudes on ka endale projekteerinud kindlad suunad ja rakendusviisid selleks, et täita oma kõrget ja vastutusrikast ülesannet, s. o. kaasa aidata meie riigikaitsele, mis on kogu meie rahva ja riigi parema tuleviku tagatiseks. Selleks „Sõdur“ tahab ühest küljest rahuldada meie elukutseliste sõjaväelaste häälekandjana võimalikult otstarbekalt nende ettevalmistamisega ja muu elu-oluga seoses olevaid nõudeid ja vajadusi, teisest küljest aga ühtlasi levida ikka rohkem ja rohkem ka meie reservjuhtkonna ridades, silmas pidades, et sõja korral kandvam osa meie relvastatud jõudude juhtkonnast on just reservlased.

Kõige selle juures „Sõdur“ eeldab oma lugejaskonna lahkelt suhtumist oma üritusisse nii kaastöö mõttes kui ka suurema leviku saavutamisel. Viimane asjaolu võimaldab ühtlasi tõsta ka „Sõduri“ sisulist väärtust, soodustades rohkem kvalifitseeritud kaastöö hankimist.

Ülaltoodud sihte taotledes „Sõdur“ soovib oma lugejaskonnale ja kaastöölistele algava aasta puhul õnne ja edu ning loodab, et ta senised lugupeetud kaastöölised uue innuga jätkavad oma väärtuslikku kaastööd, samuti ka, et algav aasta ärataks ja virgutaks tegevusele ka uusi kaastöölisi.

Soome vabatahtlike tulek Eestisse.

Kolonel M. Kattai.

30. dets. 1938 möödus 20 aastat päevast, millal Soome Vabatahtlike Salga 1. kompani salgaülema major M. Ekströmi ja kompaniülema kpt. Eskolaga eesotsas jõudis Tallinna. Sellele järgnesid 1919. a. jaanuari esimestes päevades teised Salga koosseisu kuuluvad kompanid ja komandod. Jaanuari keskel saabus veel Põhja-Poegade Rügement eesotsas eestlasest koloneli H. Kalmiga ning Soome vabatahtlike üldjuht kindral M. Wetzer oma staabiga. Soome jäi abistamise üldkorraldajana Eesti Abistamise Peatoimkond eesotsas dr. O. W. Louhivuo-riaga.

Soome vabatahtlike üldarv Eesti Ajutise Valitsuse ja Eesti Abistamise Peatoimkonna vahel 23. dets. 1918 sõlmitud lepingu alusel pidi ulatuma 2000 mehele. Tegelikult aga Eesti abistamisest sel või teisel viisil osa võtnud vabatahtlike arvu hinnatakse 3500-le.

Nüüd, 20. aasta möödudes, huvitab meid küsimus, mis jõud pani liikuma säärased hulgad Eesti abistamiseks.

lahe. Kirjutised, nagu võib otsustada nende sisust, olid mõeldud ühelt poolt Soome valitsuse mõjutamiseks, kuid teiselt poolt ka vabatahtlike keskel pinna ettevalmistamiseks. Soome valitsus oli küll oma valmisolekut Eesti abistamiseks avaldanud relvade saatmisega 29. nov. 1918, kuid küsimus abi kohta elavjõu näol oli selgumata. Kirjutis-

Kolonel H. Kalm VR I/1 ja II/3.
Põhja-Poegade Rügemendi ülem Eesti Vabadussõjas.

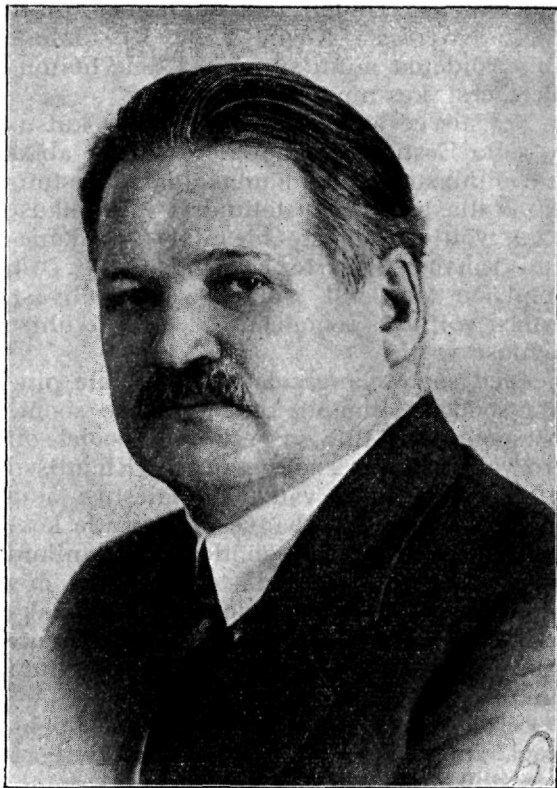
Kolonel M. Ekström VR I/1 ja II/3.
I Soome Vabatahtlike Salga ülem Eesti Vabadussõjas.

Tõukeks abi organiseerimiseks vabatahtlike näol ja säärase hulkade liikumapaneamiseks olid tulisemate Eesti-sõprade kirjutised Soome ajalehtedes, niipea kui teated punaväe sissetungist Eestisse ulatusid üle

tes ühtlasi ilmneb ka põhjusi, mis tiivustasid vabatahtlikke maha jätma oma isamaja ja kodukohta ning oma elu kaalule pannes, paljudel juhtudel ka elu ohverdades sõdima väljaspool oma kodumaad. Toome mõningaid väljavõtteid nendest kirjutistest.

Yrjö Koskelainen kirjutas „Uusi Päivä“ 2. dets. 1918. a. ilmunud artiklis „Appi meie vennasrahvale!“ järgmiselt:

„Narva vallutamine ja enamlaste salkade edasitung Eestis on asi, mis puudutab kõige sügavamalt meid, soomlasi. Ega mitte ainult seepärast, et eestlased on meie lähemaid hõimuvendi siin Põhjas ja et nende saatus äratas Soomes tõelist kaastunnet ... vaid ka puht meie oma iseseisvuse huvi seisukohalt. Enamlus on mõlema rahva ühine vaenlane, enamlustest vaba Eesti on meie piirivalvur lõunas Vene vastu ...

Dr. O. W. Louhivuori VR I/1.
Eesti Abistamise Peatoimkonna esimees.

Kindralmajor M. Wetzer VR I/1.
Soome abivägede juhataja 09. 01. — 05. 03. 19.
ja Lõunariinde juhataja 25. 01. — 05. 03. 19.
Eesti Vabadussõjas.

Kuna kuulduste järgi Eesti Ajutise Valitsuse poolt on neil päevil pöördutud abipalvega Soome valitsuse poole, tuleb meil, soomlasil, haarata kinni meie poole sirutatud käest. Verehõimluse, ühiste läänemaiste ideaalide, inimlikkuse nimel! Sellele teele osutavad ka meie riiklikud huvid.“

J. Zidbäck „Tampere Sanomate“ artiklis „Eesti eest! Kas võime anda abi?“ ütleb:

„Üldinimlik kohustus, meie endi tunded ja riigitarkuski nõuavad, et nüüd tehtaks midagi ja seejuures veel rutuliselt ja energiliselt!“

L. Kettunen „Uusi Suometar'is“ 11. dets. 1918 artiklis „Meie vennasrahva häda“ küsib:

„Kus on need julged mehed, kelle ümber hiljuti salgad kutsumata kokku tõttasid Soome vabadust kaitsma? Nad astugu esile, ja kindlasti liitub nendega kohe aatelist, sõjakõlblikku noorsugu, kes suurte eesmärkide eest on tööks ja ohvriteks valmis. Abi on tulemas teisaltki ja mõjuvatki, meie teame seda, aga silmapilk on kallid. Kui vaid soomlased võiksid saada selle au osa-

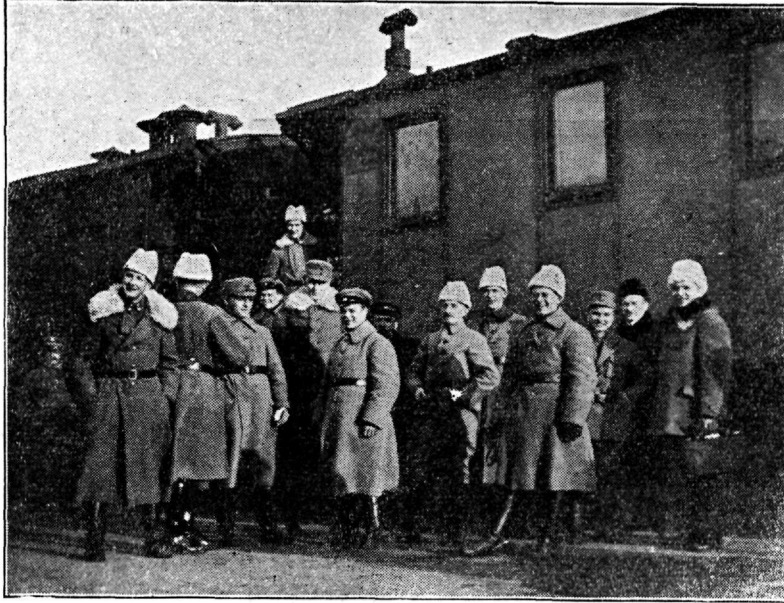
liseks, et kõvendada Eesti seadusliku valitsuse ümber seda kaitserõngast, mille varjus see veel nüüd maad juhib; kui vaid me kordki võiksimme oma venna kõrval ühise vabaduse ja hõimuaate heaks oma verd valada, oleks see ainulaadne soomesugu rahvaste ajaloo, see oleks siis sündmus, mille järeldused võivad anda kõige tugevamaid tagatise mõlema rahva eduks tulevikus.“

O. W. Louhivuori „Uusi Suometar'is“ 15. dets. 1918 artiklis „Eestit abistama!“ tähendas:

„Idast ründavad võõrad röövsalgad, keda abistavad maa äraandjad, ähvardavad hukata meie vennasrahva kirjeldamata raskeis oludes kogutud ja säilitatud vaimsed ja ainelised varad...“

Kas Soome aitab...? Tõukab ta endast oma vennasrahva tema hädahetkel ja sellega igaveseks ajaks katkestab usaldussillad kahe rahva vahel, keda veresidemed ja rajanaabus on lähendanud ja kes tulevikuski on määratud teineteist abistades sõpruses elama?

See ei tohi sündida! Eesti ja meie eneste pärast peame andma, mida suudame...“

Soome vabatahtlikke Tornio jaamas Eesti Vabadussõtta minekul.

Kolonel H. Kalm 23. dets. 1918 avaldatud üleskutses kirjutas:

„Sama vaenlane, keda koos lõime viimasel talvel, ähvardab nüüd veres hävitada Eesti vennasrahvast, minu kodumaad. Tema võidukäik võib ulatuda Soomegi, kui ta nii saab jätkata... Viimasel talvel oli mul õnn

võidelda teie rindel, teie sünnimaa, minu kodurahva eest. Küsin teilt: kas tahate nüüd võidelda minu sünnimaa, teie hõimurahva eest, kes nüüd on hädaohus?“

Nii siis eespool toodud kirjutised kutsusid sõtta Eesti ja Soome enese pärast, abiks verehõimlastele lahe lõunakaldal, kaastundest eestlaste ja kohustetundest inimlikkuse vastu, võitlema ühiste ideaalide — soomesugu rahvaste suurte eesmärkide — eest, soomlaste au eest aidata vennasrahvast, eestlasi võitluses soomlaste ja eestlaste ühise vaenlase vastu.

Need sõnad langesid vastuvõtlikule pinnale soodselt silmapilgul, südamesse soome noorsoole, kes 1918. a. esimesel poolel oli verd valanud oma kodumaa eest. Kirjutised ühtlasi puudutasid värskeid mälestusi äsja möödunud Soome Vabadussõjast, mille kestel paljud rahvuslikult mõtlevad kodanikud olid saanud tunda enamlaste vägivalda, mis paljudelt oli riisunud nende kallimad omaksed. Lajades kihtides tekitas see kättemaksuiha vaenlasele, kes nüüd oli tunginud hõimurahva maale.

Eestooduga ongi märgitud peamised põhjused, mis panid liikuma suured hulgad Eesti abistamiseks.

Põhja-Poegade Rügemendi staap rügemendi lipuga.

Istuvad (vasakult): kpt. E. Rihtniemi, kol. H. Kalm, jäägriltn. K. Rinne; seisavad: lpn. Teikari, velt. A. Volrat, ltn. Kalervo, loomaarst Sauramo, jäägriltn. J. Tamminen, ltn. Lehtonen ja laekur Rautanen.

3. Suurtükiväegrupp 20-aastane.

Ülevaade vabadussõja- ja rahuaegsest tegevusest.

8. jaanuar s. a. tähistab vabadussõjaaegse 2. Suurtükiväepolgu järglase 3. Suurtükiväegrupi 20. aastapäeva.

Heites pilku tagasi grupi sünniajastule peab tähendama, et tollal suurtükiväeosade formeerimist raskendas vastava erivarustise puudus. Kuna rindel tunti suurtükiväe järele suurt vajadust, siis saadeti formeeritavad patareid üksikult sagedasti alles formeerimise ajajärgul rindele sinna, kus tunti suurtükiväe järele kõige suuremat vajadust.

Patareide iseseisvat teotsemist jalaväe abiväena võimaldas asjaolu, et patareid evidisid iseseisvat majandust.

Neil põhjusil on alljärgnevalt valgustatud nende patareide tegevust Vabadussõjas, millistest hiljem on võrsunud 3. Suurtükiväegrupp.

Väljapatarei nr. 10.

Patarei formeeriti 1. Suurtükiväepolgu 4. patareina Tallinnas. Formeerimist alustas leitnant Herman M a i m 20. detsembril 1918 ja juba 8. jaanuaril 1919 asus patarei Tallinnast välja, et minna 2. Jalaväepolgu käsutusse Põltsamaale. Selle patarei rindele väljaastumise päev ongi määratud 3. Suurtükiväegrupi aastapäevaks.

Rindele väljaastumisel patarei koosseis oli järgmine: patareiülem ltn. H. M a i m, vanemohvitser (ühtlasi majandusülem) ltn. Artur Tenno, nooremohvitserid lpn. Aleksander Derrik ja lpn. Karl Jürman, asjaajaja sv-am. Aleksander Toots, 134 rahvaväelast, 71 hobust, 4 1895. a. mud. 3" kahurit, 130 püssi ja 1 klp.

Esimene lahingutegevus oli patareil 17. jaanuaril Reola mõisa all. Pärast mõisa vallutamist teostus edasitung koos 2. Jalaväepolguga Petseri suunas üle Luunja, Kurista, Ahja, Orava. Tõsisem lahing selles pealetungis oli patareil 3. veebruaril Petseri ees. Vastane avastas patarei tulepositsiooni Helbi küla juures ja võttis selle suurtükitule alla. Kuna aga vaatluspunktist oli näha ka vastase patarei, järgnes kahe patarei vahel kahevõitlus, mis lõppes punaste patarei taandumisega, kuna meie patarei jätkas vastase tulistamist Petseri ümbruses asuvais külades. Järgmisel päeval Petseri linn vallutati 2. Jalaväepolgu poolt, kusjuures patarei lõi oma tulega Petseri jaamast välja vastase soomusrongi.

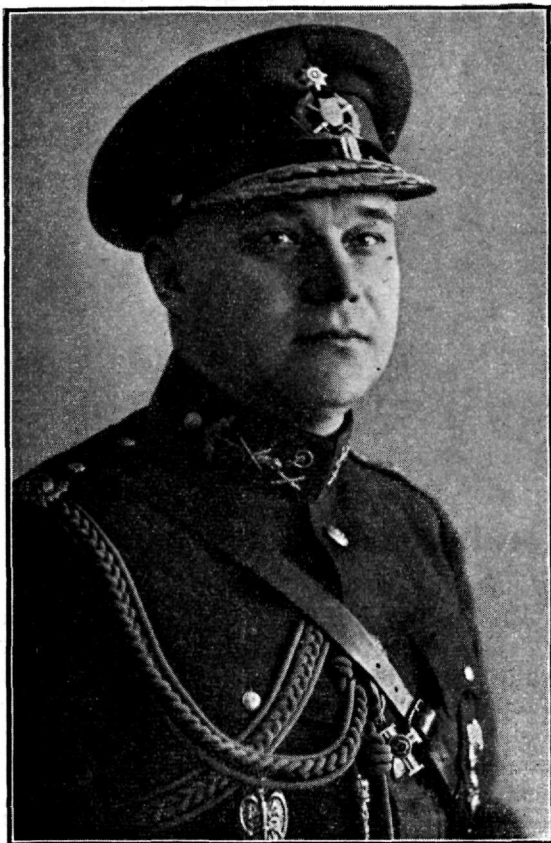
Ägedamad tulevõitlused tekkisid Vašina-Gora kui tähtsa kõrgendiku pärast.

14. veebruaril patarei nimetati ümber 2. Suurtükiväepolgu 4. patareiks.

Peetud talilahinguis patarei neljast vanatüübilisest kahurist said vigastada kolm ning 11. märtsil, kui punased algasid ägedat pealetungi Petseri taasvallutamiseks, lõppes laskemoon otsa ainsalgi terveksjäänud kahuril. Samal päeval Petseri langes.

12. märtsil jõudsid patareile Lepassaare jaama uued 84-mm inglise kahurid, uued kuulikastid, voorivankrid, veorakmed ja tarvilik sidevarustis. Uue varustisega ja uue üleva meeoluga algas patarei koos 2. Jalaväepolgu ja Põhja Poegadega uusi lahinguid Petseri vallutamiseks.

Esimene tõsine lahing uute kahuritega oli patareil 17. märtsil Voronkina rajoonis, kus patarei, toetades edukalt oma jalaväge tabava šrapnellitulega, sundis taanduma

*V*eel mõni aasta tagasi võis sõjaajakirjanduses lugeda arvamus, et tulevikusõjas neid ülesandeid, mis varemalt täideti suurtükiväe poolt, võib edukamalt täita lennuväe abil. Kuid karmid tõsiasjad on siiski meile näidanud, et suurtükivägi on ja jääb üheks tähtsamaks faktoriks lahinguväljal ja ei ole teisi väeliike, kes tema tööd võiksid paremini täita. See asjaolu paneb meie — suurtükiväelaste — õlgadele suure vastutuse, kuid ta täidab meid ka uhkusega.

Minkert Ozole

*kindralmajor.
3. Diviisi ülem.*

*2. Suurtükiväepolgu esimene ülem
Vabadussõjas.*

värskelt rindele jõudnud punaste polgu, kes lahinguväljale jättis üle 100 surnu ja haavatu. Sellane õnnelik esiklahing uute relvadega suurendas patarei lahinguindu ja tõstis meeskonna enesetunnet.

Järgnesid lahingud Kalatseva, Pogiblova, Uusvada, Serga, Triigina, Ulanova, Lasareva, Salesje rajoonides. Neis lahinguis patarei teotses sagedasti rühmadena ja isegi suurtükkidena, et rahuldada jalaväe tule nõudmisi eri suundades.

10. aprillil vallutati Salesje küla. Kuni 10. maini kestsid punaste korduvad pealetungid Salesje suunas, kuid need kõik löödi tagasi patarei tuletoetusel. Seejuures patarei peavaatluspunkt püsis kogu aeg Salesje kiriku tornis, kuigi punased alatiselt tulistasid kirikut ja kuigi selles vaatluspunktis said mürsukildudest haavata ltn. Maim ja lpn. Jürman.

24. mail alanud üldisel pealetungil patarei liikus kuni Irboskani ning asus kindlustama temale määratud positsiooni Kolosovka rajoonis.

Juuni algusest juuli alguseni viibis Pihkva rajoonis patarei üks rühm. Alates 13. juulist asus Pihkvasse terve patarei. Toe-

tades Scouts-, 5. ja 7. Jalaväepolku, vene valgeid osi ning taanlaste kompanit, tegi patarei Pihkva operatsioonis läbi rea ägedaid lahinguid, milledest märkimisväärsemaiks võiks pidada alljärgnevaid.

29. juulil patarei, asudes Baranovka rajoonis, sattus ootamatult läbimurdnud vastase jala- ja ratsaosade rünnaku alla. Ent tabava šrapnellitulega patarei paiskas laiali 60—70-mehelise ratsasalga ja sundis vastase peatuma. Seejuures aitas kahuritele edukalt kaasa patarei kaitseks ülespandud kuulipilduja. Skautide ja patarei taandumise katteks jättis patareiülem ühe kahuri lpn. V. Pääsukese juhatusel tulepositsioonile. Kahur täitis oma ülesande ning tänu ägedale ja täpsele kartetšitulele suutis ennastki päästa vastase kätte langemisest.

7. augustil patarei nimetati ümber Väljapatareiks nr. 10.

23. august oli patareile ägedamaks lahingupäevaks. Patarei asus 5. Jalaväepolgu toetuseks positsioonil Tšerehha jõe joonel Lopatina rajoonis. Juba hommikul algas vastase kallaletung, kuid see löödi tagasi. Siis võttis vastane kahe raskepatarei ja soomusrongi tule alla Lopatina küla ja meie

*K*olmandale Suurtükiväegrupile, aga ühes sellega ka kõigile kaasvõitlejaille endisest Teisest Suurtükiväepolgust minu südamlikumad õnnesoovid 20. aastapäevaks.

Aastate jooksul varisevad inimesed, ühised võitluspäevade rõõmud ja muredki hakkavad unustushõlma vajuma, kuid mis peavad kustumatult edasi elama, need on — usk meie olemisse, omaksvõetud töökspidamised ja tung paremuse ja teadmiste poole.

S. Orjusa-Roska.

*kindralmajor,
Kaitseliidu ülem.*

*2. Suurtükiväepolgu teine ülem
Vabadussõjas.*

patarei tulepositsiooni. Tuli oli äge, hävitas meeskonna telgid, kuid õnneks ei tabanud kahureid. Öhtu eel, keset ägedamat lahingut, oli patareil laskemoon otsa lõppemas, kuid vaatamata sellele, et kogu tee tuli liikuda vastase tule all, suutis laskemoona vooj vanem siiski viimseks silmapilguks laskemoona kohale tuua.

Pihkva operatsiooni lõppedes patarei asus augusti lõpus Irboska kindlustatud positsioonile, kus aitas tagasi lüüa vastase kalalätunge ja likvideerida 31. augusti läbimurret Volkova rajoonis.

Irboska, Kolossovka rajoonis patarei püsis kuni Vabadussõja lõpuni.

Patarei tegevust Vabadussõjas on hinnatud kiitvalt ülemate ja jalaväejuhtide poolt. Patarei meeskonna vahvust hinnati Vabaduse Risti annetamisega kahele ohvitserile, kahele allohvitserile ja seitsmele sõdurile.

Väljapatarei nr. 4.

11. jaanuaril 1919 langes sõjasaagina meie soomusrongide kätte Rakke jaama juures punaste 3'' patarei. Kuna vajadus

suurtükiväe järele meie rindel oli suur, asuti Tapal sõjasaagist kiirelt formeerima patareid.

Patarei ülemaks määrati ltn. A. Raag, vanemohvitseriks ja ühtlasi majandusülemaks ltn. K. Tulff. Esialgne meeskond saadi Tallinnast tagavarapatareist, täiendusi Rakverest 5. Jalaväepolgust. Hädavajaline varustus otsiti kokku osalt Rakvere, osalt Tallinna ladudest, osalt toodi mõne sõduri poolt isegi Pärnumaalt.

16. jaanuaril oli patarei formeerimistöö nii kaugel, et osutus võimalikuks sõita rindele 5. Jalaväepolgu toetuseks. Esimene tulepositsioon oli patareil Narva tapamaja juures, vaatluspunkt Narva saksa kiriku tornis. Narva juures patarei püsis veebruari keskpaigani, vahetades vaid vahepeal oma positsiooni. Rööbiti lahingutegevusega jätkas patarei oma formeerimistööd, millega jõuti lõpule veebruari algul.

14. veebruaril patarei nimetati ümber 1. Suurtükiväepolgu 4. patareiks.

16. veebruaril asus patarei II rühm (ltn. Tulff) Auvere, Mustajõe rajooni 1. Ratsapolgu käsutusse. 21. veebruaril vastane valmistus pealetungile Kriüša küla rajoonis,

kuid II rühma tabava tulega paisati ta oma lähtealusel laiali. Samal ajal I rühm ei võimaldanud vastasele koondumist ka Dolgajani küla rajoonis.

23. veebruaril II rühm asus positsioonile Väaska küla juurde, sealt 10. märtsil ühines I rühmaga Narvas. Narva rindel kestis positsioonisõja olukord ja patareil oli tulistamisi vaid punaste kallaletungikatsete tagasilöömiseks.

Kuna aprilli algul vastane avaldas energiliselt tegevust Lõunarindel, viidi patareid koos 5. Jalaväepolguga sinna üle.

Rongilt laeti patareid maha Piusa jaamas. Väga rasketel kevadistel Petsrimaa teedel tuli teostada rännak Patvina külla, kuhu patareid asus tulepositsioonile. 17. aprillil patareid oma tulega paiskas tagasi vastase pealetungivad osad Vedernika küla ees.

21. aprillil patareid asus positsioonile Grabilovo küla juurde. Sellelt positsioonilt patareid tuli eriti sagedasti pidada võitlust vastase soomusrongiga, kuid alaliselt toetada ka oma jalaväge vastase kallaletungide tagasilöömisel.

Grabilovo rajoonist patareid lahkus meie üldise pealetungi alates 24. mail. Toetades pealetungi kahes suunas rühmadena, jõudis patareid 26. mail esimese Eesti suurtükiväeosana Pihkvasse. Pihkvast patareid lubati kaheks nädalaks puhkusele ja seejärel ta asus kindlustama oma positsiooni Viski ja Senno külade juures.

Juuni lõpus patareid asus uuesti Pihkva rajooni. 12. juulil, asudes positsioonil rühmadena Migizova ja Latõgina rajoonis, sattus patareid valgekaartlaste ootamatu taandumise tõttu hädaohtlikku seisukorda. Vaid kiire ja tabava tulistamisega, millest üks rühm algul võttis osa otsesihitimisega, patareid suutis laiali paisata kallaletungiva 300-mehelise punaste madruste salga. Seejuures patareid mõne tunniga lasi välja üle 700 mürsu.

2. augustil patareid I rühm asus toetama 6. Jalaväepolku Porhovi suunas, II rühm 5. ja 7. Jalaväepolku Ostrovi suunas. 3. augustil vastane tungis ootamatult kallale patareid II rühma tulepositsioonile, sest 7. Jalaväepolgu osad ei teatanud õigeaegselt endi tagasitõmbumisest. Tabav kiirtuli päästis aga rühma siingi.

Mõne päeva pärast patareid terves koosseisus asus toetama 5. Jalaväepolku Miskova rajoonis. Kuna meie mõlemad tiivad olid tagasi tõmbunud, asus 5. Jalaväepolk kaugemale etteulatavas poolringis. Kahe nädala kestel patareid toetas oma tulega jalaväge üle 200° sektoris.

7. augustil patareid nimetati ümber Väljapatareiks nr. 4.

20. augustil patareid asus Pihkva lähedale, sealt 22. augustil Moglino jaama rajooni. Rasketel lahingute järele jäeti Pihkva meie vägede poolt maha. Nüüd patareid asus kindlustatud positsioonile Senno külla, sealt paari päeva pärast Kolossovka haigla juurde. Augusti lõpust kuni oktoobri keskpaigani patareid tegevus piirdus aeg-aegse vastase seisukohtade tulistamisega ja tema pealetungikatsete likvideerimisega, millest tähtsaim oli punaste läbimurre 31. augustil Volkova rajoonis.

13. oktoobril patareid asus puhkusele Võru lähedale Tilsi mõisa. Siin patareid senised 76-mm vene kahurid asendati 77-mm saksa kahuritega. Ka täiendati patareid isikulist koosseisu. Patareid oli kogu senise sõjaperioodi läbi teinud ainult kahe ohvitseriga, nüüd lõppeks täiendati ohvitseride arvu viiele.

Novembri lõpust kuni Vabadussõja lõpuni patareid oli Sakala Partisanide Polgu käsutuses Peipsi rannakaitsel Võõpsu, Ahja rajoonis.

Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse ja teenete eest annetati Vabaduse Rist patareid kahele ohvitserile, ühele allohvitserile ja ühele sõdurile.

Väljapatareid nr. 9.

Patareid formeeriti 2. Suurtükiväepolgu 3. patareina Tallinnas. Formeerimistõid alustas leitnant Georg Leets 17. märtsil 1919. Suurtükid ja osa hobuseid anti patareile üle soomlaste poolt, meeskond saadi tagavarapatareid. Formeerimistõid viidi läbi kiirelt ja juba 23. märtsil laaditi patareid rongile, et välja sõita Lõunarindele.

Tallinnast väljaastumisel oli patareid koosseis järgmine: patareidülem ltn. G. Leets, vanemohvitser ja ühtlasi majandusülem ltn. Aleksander Derrik, asjaajaja sv-am. Erik Danneberg, 100 sõdurit, 81 hobust, 4 — 76-mm vene kahurit, 3 Lewis'i ja 60 püssi.

Patareid, olles määratud Scoutspataljoni käsutusse, sõitis 23. märtsil rindele Vastseliina juurde. Esimene tulepositsioon oli patareidil Hanikase küla juures, vaatluspunkt Tahna külas. Juba kohalejõudmise õhtul patareidülem toimetab eellaskmist ja järgmisel päeval patareid toetas edukalt skautide pealetungi põhja pool Võru, Petseri raudteed. Patareid edukal tuletoetusel vallutati kiirelt Orava mõis ja selle ümbruskonnas asuvad külad.

*S*oovin 3. Suurtükiväegrupile 20. aasta-päeval palju õnne!

2. Suurtükiväepolk, mille järglane on 3. Suurtükiväegrupp, näitas üles suurt san-garlikkust ja mehisust Vabadussõjas, mille-ga aitas kaasa Vabadussõja üldvõidu saavu-tamiseks ja Eesti riikliku iseseisvuse uuesti jaluleseadmiseks. Ka rahu ajal on 3. Suur-tükiväegrupp oma ülesanded täitnud suure ustavuse ja eduga.

Soovin 3. Suurtükiväegrupile tuleviku töös jõudu ja edu!

F. Krumm

kindralmajor.
2. Diviisi ülem.

3. aprillil patarei algas rännakut Patvi-na külla. Vastane asus kaitsel Ivanovo-Boloto rajoonis maailmasõjaaegsetes kaevi-kütes. Vaatamata skautide korduvatele kal-laletungidele ja vaatamata patarei tabavale tulele jäi vastane püsima temale väga sood-sel positsioonil.

7. aprillil patarei koos skautidega liikus üle Petseri lõuna poole Petseri, Irboska raudteed, endistele Kalevlaste Maleva positsioonidele. 9. aprillil skaudid vallutasid pä-rast patarei hoogset tuleettevalmistust Bob-kova, Lebedõ, Truba ja Porkanova külad. 10. aprillil Scoutspolgu II (rootslaste) patal-jon asus vallutama Mitkovitsa küla. Et hä-vitada küla serval asuvaid vastase kuuli-pildujaid, aetas patareiuülem ühe suurtüki külast 900 m kaugusele lahtisele tuleposit-sioonile. Otsesel sihtimisel tulistades hävi-tas see vastase kuulipildujad ja küla val-lutati kaotuseta. Ootamatult sattus aga suurtükk ise seljataha tunginud vastase tule alla. Kuid täpne šrapnellituli ning külma-verelõne ja kiire ärasõit päästsid suurtüki vastase kätte langemisest.

24. aprillil patarei liikus Meeksi karja-mõisa rajooni, 2. Jalaväepolgu käsutusse. Järgnes ägedaid lahinguid Vastseliina,

Meeksi, Laptova, Krantsova rajoonis, mille-des patareil sageli tuli teotseda rühmadena.

11. mail patarei oma vaatluspunktidest avastas punaste patarei ja tabava tulega pu-rustas selle suurtükid.

Mai algul punaste poolt alustati suure-mate jõududega pealetungi. Patareil tuli raskeis lahinguis korduvalt pidurdada vas-tase edasitungi ja toetada oma jalaväge vas-tupealetungil.

24. mail algas meie vägede üldine pealetung. Patarei toetas seejuures edukalt 2. Ja-laväepolgu III pataljoni. Punastelt sõjasaa-giks saadud ühe 6" Schneideri haubitsa rakendas patarei kohe tegevusse nende endi vastu. 28. mail patarei jõudis Misso mõisa.

Missost patarei algas 2. Jalaväepolgu ja Peipsi Rannakaitsepataljoni toetuseks liikumist Marienburgi suunas. 29. mail patarei jõudis Gogguli ja 30. mail Fiandeni (Laz-bergi) mõisa. Fiandeni ja Alevigi mõisa-desse jäi patarei peatuma kuni 20. juulini. Seda aega patarei kasutas õppusteks ja for-meerimistöode viimistlemiseks.

20. juulil patarei sai käsu liikuda Pihk-vasse kol. Pindingu käsutusse. Jõudnud kiir-rännakuga Moglinosse, patarei sai uue korralduse astuda Irboskas 7. Jalaväepolgu

Suurtükivägi peab omama kõrge moraali, hea kasvatus ja eeskujuliku väljaõppe. Ainult siis, ja ainult nende tegurite olemasolul on ta suuteline andma tabavat tuld õigel ajal õigesse kohta. Kogu ta tegevus peab olema läbi immulatud tahtest ikka ja alati olla abiks oma jalaväele, sest lahingu edu oleneb väeliikide koordineeritud tegevusest ja ühistest jõupingutustest.

3. Suurtükiväegrupp (vabadussõjaaegne 2. Suurtükiväepolk) on alati täie arusaamisega järjekindlalt püüdnud nende eesmärkide poole. Grupi patareid on Vabadussõjas korduvalt tähelepanu äratanud oma ennastsalgava ja kiiduväärt tegevusega.

Jääb ainult soovida, et grupi tegevus samas suunas, samas vaimus edasi jätkuks ka tulevikus.

Selleks edu ja jõudu!

kindralmajor.
Suurtükiväe inspektor.

käsitusse. Koos 7. Jalaväepolguga patareid alustas pealetungi Ostrovi suunas. 24. juulist kuni 16. augustini patareid teotses Dubrovka, Gribuhi rajoonis, kust 7. Jalaväepolk 16. augustil taandus Irboska kindlustatud joonele.

Kuna 7. Jalaväepolgu taandumine pani ohtlikku seisukorda meie Pihkva eel asuvaid osi, asus 3. Jalaväepolgu I pataljon, toetatuna patareid I rühma poolt, 19. augustil Irboskast pealetungile Harlapkova suunas. Energiline jalavägi tabava suurtükiväe toetusel vallutas küla küla järel, jõudes 21. augustiks Ustjanova, Sevelina joonele. Kuna paremal pool 7. Jalaväepolgu osad aga uuesti taanduma sunniti, pidi ka 3. Jalaväepolgu I pataljon tagasi tõmbuma. Pärast Pihkva mahajätmist meie vägede poolt patareid asus Irboska kindlustatud positsioonile.

7. augustil patareid nimetati ümber Väljapatareiks nr. 9.

Kuni septembri lõpuni patareid võttis osa võitlustest Irboska kindlustatud positsioonil. Pärast lühikest puhkust Tailovas asus patareid 22. septembril Laura rajooni Sakala

Partisanide ja hiljem 6. Jalaväepolgu käsitusse. Laura rajoonis patareid tegevus piirdus üksikute retkede toetamisega ja võitlusega üksikute küladega pärast.

19. oktoobril patareid asus Tailovasse ja sealt 5. novembril Irboskas 7. Jalaväepolgu käsitusse, et toetada selle pealetungi, mis 6. ja 7. novembril teostati kuni Velikaja jõeni.

16. detsembril patareid asus uuesti Laura rajooni, kuhu jäi kuni Vabadussõja lõpuni.

Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse ja teenete eest annetati Vabaduse Rist patareid kahele ohvitserile (neist al-kpt. G. Leets'ile kaks), kahele allohvitserile ja neljale sõdurile.

Väljapatareid nr. 8.

Patareid formeeriti 3. Väljaraskesuurtükiväe Divisjoni 2. patareina Tallinnas. Patareid ülemaks määrati kpt. K. Kool, abiks al-ltn. T. Lukk, majandusülemaks al-kpt. Johanson. Varustatud oli patareid kahe 6" Vickersi haubitsaga, meeskonnaks 80 sõdurit, hobuseid 80. Formeerimine algas 16.

Vabadussõjajaegseid kauneid mälestusi alaliselt endas kandes tervitan südamesl kõiki grupi ohvitseri ja tervet 3. Suurtükiväegrupi koosseisu grupi 20. aastapäeva puhul.

Lahinguväljadel alguse saanud 3. Suurtükiväegrupi patareid võivad uhkusega pilku heita oma lahingu-kangelastegudele ja tüsedatele tagajärgedele rahuaegses töös.

Südamest soovin ka järgnevateks aastakümneteks parimaid tagajärgi mulle armsaks jäänud väeosa töös meie kalli kodumaa kaitse kindlustamisel.

Elagu 3. Suurtükiväegrupp — 2. Suurtükiväepolgu järglane.

G. Teofanov.

kolonel.

2. Suurtükiväepolgu kolmas ülem
Vabadussõjas.

Kauaaegne 2. Suurtükiväerügemendi
ülem rahu ajal.

märtsil 1919 ning 26. märtsil astus patareid Tallinnast välja, et sõita Lõunarindele.

Lepassaare jaamas patareid laaditi 28. märtsil rongilt maha ja määrati 2. Jalaväepolgu käsutusse. Esimene tulepositsioon oli patareil 30. märtsil Rookina küla juures. Sellest tulepositsioonilt patareid toetas 2. Jalaväepolgu pealetungi Ulanova külale. Aprillikuul esimesel poolel järgnes rida lahinguid Pelska, Salesje, Truba ja teiste külade vallutamiseks. Meie vägedel oli edu ja patareil tuli alaliselt vahetada positsioone ettepoole. Positsioonivahetamine aprillikuul põhjatutel teedel, millel pealegi sagedasti puudusid sillad, oli raskepatareilt suurt vaeva nõudev ülesanne. Vaatamata raskustele patareid täitis oma ülesanded hästi.

5. aprillil patareid nimetati ümber 2. Suurtükiväepolgu 2. patareiks.

14. aprillil patareid asus lühikeseks ajaks Petserisse puhkusele. Järgnes rida lahinguid, milles patareid toetas 7. Jalaväepolgu Petseri rajoonis, asudes vastavalt tulevajadustele positsioonile mitmele poole.

14. mail viidi kapten K. Kool Sõjakooli patareid ülemaks ja tema asemele määrati altn. Lukk.

Meie vägede üldisel pealetungil patareid liikus 26. mail Irboskasse ja sealt Mogilje juurde positsioonile. Juuni- ja juulikuud olid patareile vaiksed, sest ta ei võtnud osa Pihkva operatsioonist. Ainult Ostrovi suunas teotsevat 7. Jalaväepolku asus patareid toetama juuli viimaseil päevadel.

7. augustil patareid nimetati ümber Väljapatareiks nr. 8.

Vastase ülekaalukal survele 7. Jalaväepolk tõmbus tagasi Irboska kindlustatud rindele, kuhu jõudis 15. augustiks. Koos abivägedega polk algas uut pealetungi, saavutas edugi Vorošilova suunas, kuid 22. augustiks tõmbus uuesti Irboska positsioonile. Kõik need lahingud patareid tegi kaasa.

31. augustil vastase tugevad osad mürdsid läbi 7. Jalaväepolgu rinde Volkova, Sujjevo rajoonis, et välja tungida V. Irboskale seljataha. Punaste läbimurre aga likvideeriti Irboska rajoonis teotseva kuue patareid ühisel energilisel tegevusel. Raskepatareid seejuures laskis paari tunni kestel välja 150 mürsku.

31. augusti lahingu tähistamiseks püstitati 1938. a. Lopatina küla juurde mälestusmärk.

Kolonel K. Mutso.

2. Diviisi suurtükiväe ülem,
end. kauaaegne 3. Suurtükiväegrupi ülem.

Mälestusmärgi püstitajaks oli selts „2. Suurtükiväepolk ja Kindlusesuurtükiväe Divisjon“. Tegelik töö läbiviijaks mälestusmärgi püstitamisel oli 3. Suurtükiväegrupp.

5. septembril patarei asus tulepositsioonile Väike-Miltsõ küla juurde, sest senine positsioon Dubnikus oli rindele liiga lähedal. Järgnes uue positsiooni kindlustamistöö, mi-

da vaid ajuti katkestas tulistamine vastase kindlustustööde ja liikumise takistamiseks.

20.—23. septembrini vastane teostas pidevalt kallaletunge Volkova rajoonis, kuid jalaväe ja patarei tabav tuli tekitas vastasele mõjuvaid kaotusi. Järgnes paarinädalane vaikus rindel.

12. ja 17. oktoobril meie väed sooritasid pealetungi kuni Velikaja jõeni, et soodustada Põhja-Läänearmee Pihkva operatsiooni. Mõlemast pealetungist patarei võttis osa ühe haubitsaga.

Ülesnäidatud teenete eest annetati patarei esimesele ülemale kapten Karl Kool'ile Vabaduse Rist.

*

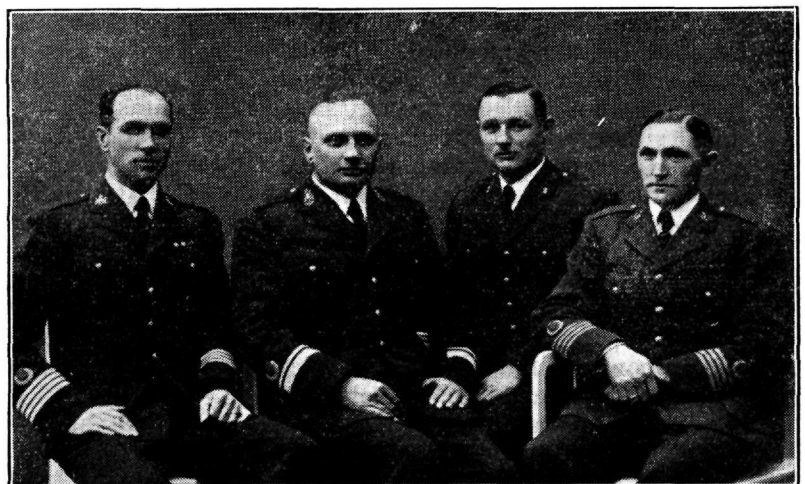
Pärast Vabadussõja lõppu 2. Suurtükiväepolgu osa patareisid likvideeriti ja polk ise nimetati ümber 2. Väljasuurtükiväe Divisjoniks 20. 05. 1920. arvates.

Sama aasta novembris likvideeriti Kindluse Suurtükiväe Divisjon ja selle osi toodi 2. Väljasuurtükiväe Divisjoni koosseisu.

01. 01. 21. nimetati 2. Väljasuurtükiväe Divisjon uuesti 2. Suurtükiväepolguks ja 22. 11. 22 — 2. Suurtükiväerügemendiks.

15. 03. 24. reorganiseeriti 2. Suurtükiväerügement 2. Diviisi Suurtükiväeks, milles oli kaks gruppi. 10. 08. 25. nimetati I grupp 3. Suurtükiväegrupiks.

Grupi rahuaegses vastutusrikkas väljaõppe- ja kasvatustöös on grupi juhtkond ja kaader töötanud püsivalt, järje- ja sihikindlalt, kusjuures peaesmärgiks ei ole kunagi seatud kõrgete tippsaavutiste ja rekordite saavutamist üksikuil eri- ja pisialadel, vaid kõik jõud on pühendatud lahingutehnilisele

**3. Suurtükiväegrupi
Ohvitseridekogu juhatus.**

Vasakult teine — esimees
major E. Greving.

ja taktikalisele väljaõppele tervikulises ulatuses ning koostöös teiste väeliikidega.

Kaadri teadmiste värskendamisele ja täiendamisele pannakse suurt rõhku. Eriti täpsustatakse tulejuhtimise tehnikat, mida võimaldavad korralikult mehhaniseeritud toapolügoonid (grupis on neid 3) ja miniatüürpolügoonid väljas.

Ratsaspordi kui riigikaitselisest seisukohast vajaliku spordiharu populariseerimiseks on grupi poolt korraldatud igal kevadel Lõuna-Eesti linnades ratsavõistlusi, mis erilise populaarsuse on võitnud Petseris, kus võistlejatena paljudest võistlusaladest on osa võtnud peale sõjaväelaste ka teiste organisatsioonide liikmeid. Viimaseil aastail Petseris korraldatud ratsavõistlused on võistlusväljale meelitanud iga kord enam kui pooled Petseri linna elanikest, mis näitab kohaliku rahva suurt huvi ratsaspordi vastu.

Grupi majandusala on seisnud grupi energilise majandusülevaate juhtimisel nõutaval kõrgusel. On püstitatud terve rida hädavajalisi ehitisi nii laagris kui ka alalistes asukohtades ilma suuremate riigi eelarves ettenähtud toetusteta ainult grupi säästsummade arvel ja majanduslikul teel. Grupi laager Värskas on ajanõuete kohaselt tervikuna üles ehitatud grupi poolt. Laagri ülesehitamiseks sai grupp riigilt metsamaterjali tasuta. Rahalised ehituskulud kandis grupp.

Vaadates tagasi grupi möödunud tegevusele, tuleb konstateerida, et grupp võib oma tööga täiesti rahule jääda ja grupile võib alati usaldada samu raskeid ja vastutusrikkaid ülesandeid nagu grupi eelkäijaile Vabadussõjas.

Kolonelleitnant K. Arengu.
3. Suurtükiväegrupi ülem.

Grupi tegevust on juhtinud:

- 15. 03. 24. — 23. 02. 26. — major Georg Rasumov VR I/3.
- 26. 05. 26. — 01. 11. 27. — koltn. Oskar, Friedrich Pezold.
- 01. 11. 27. — 01. 12. 28. — koltn. Paul Borkmann VR I/3.
- 01. 12. 28. — 01. 09. 36. — koltn. Karl Mutso.
- 30. 11. 36. kuni tänaseni — koltn. Karl Arengu.

V. O.

3. Suurtükiväegrupi Ülejateenijatekogu juhatus.

Esireas vasakult teine — esimees veltv. N. Feldmann.

Väljapatarei nr. 10

23. augusti 1919. lahingus Pihkva all.

Kolonelleitnant A. Tenno.

Pärast kaitselahinguid Ostrovi all Väljapatarei nr. 10 asus 22. augustil positsioonile Lopatina küla juurde. Patarei toetas 5. Jalaväepolgu osi Velikaja jõe, Tšerehha, Barbaši joone kaitsmisel. Laia rinde tõttu oli patareil organiseeritud kolm vaatluspunkti. Patareiuülem ltn. Maim asus peavaatluspunktis Barbaši küla juures, Tšerehha jõe raudteesilla juures asuvas vaatluspunktis juhtis tuld patarei vanemohvitser ltn. Tenno ja raudtee ja Barbaši vahelises vaatluspunktis teotses tulejuhina vanem luuraja vao. Valdmann.

Leitnant H. Maim.

Väljapatarei nr. 10 ülem Vabadussõjas.

Järgmise päeva hommik oli selge ja päikesepaisteline. Vaatluspunktide meeskonnad tegid viimseid ettevalmistusi vaenlase vastuvõtmiseks, toimetati eellaskmist ja lõpetati vaatluspunkti kindlustamise ja moondamise töid. Võis oodata peatset vaenlase pealetungi Pihkva vallutamiseks, mis ei lasknud end ka kaua oodata. Kella 0900 paiku avati korraga kahe raskepatarei ja ühe kergepatarei tuli Tšerehha ja Lopatina külade pihta. Mürsud kukkusid patarei tulepositsiooni ja raudteesilla juures asuva vaatluspunkti ligidale. Polgu vasakul tiival algas vaenlane kallaletungi ja surus meie eelosad Barbaši rajoonis tagasi, kuid patarei

tuletoetusel visati vaenlane oma endistele seisukohtadele.

Vaenlase suurtükitali Lopatina ja Tšerehha peale üha kõvenes ja peagi oli Lopatina küla ja patarei tulepositsioon lausa paksu suitsu sees. Mürsk mürsu järel langes patarei tulepositsiooni ligidale, õnneks patareile kahju sünnitamata. Patarei meeskond oli lahinguis karastatud ja kogenud ning täitis külmavereliselt ja rahulikult oma kohuseid edasi. Telefoniühendus vaatluspunktidega katkes ühe tunni kestel neljal korral, kuid julged ja kohusetruud telefonistid parandasid need peagi, hoolimata vaenlase suurtükitali.

Kella 1100 paiku vaenlase soomusrong ootamata läbis meie vastupanupositsiooni eelserva, sõitis Tšerehha raudteesillani, kust võttis flankeriva tule alla meie jalaväeosad, kes ei pidanud vastu hävitavale tulele ning tõmbusid tagasi.

Raudteesilla juures asuv vaatluspunkt sattus soomusrongi tule alla ja vaevalt saanud tuleavamise käskluse anda, katkes ühendus patareiga.

See oli väga kriitiline moment. Soomusrong üle silla sõites võinuks takistamatult ligineda patareile ja sundida selle vaikima, kuna viimane asus otse raudtee ääres, vähem kui 2 kilomeetrit sillast põhja pool. Nähtavasti peatus soomusrong silla ees, et selgusele jõuda selle mineerimises.

Patarei vanemohvitser vaatluspunktis, saades aru hädaohust, ruttas kiiresti patarei tulepositsioonile, et teda hoiatada ja otse-sihtimisega soomusrongi tulistamisele asuda.

Vahepeal oli patareiohvitser lipn. V. Pääsuke, nähes kahe vaatluspunkti vaikimist ja taibates olukorra tõsidust, rutanud tulepositsiooni ligiduses olevas veskis ettenähtud vaatluspunkti, et liginevat vaenlase soomusrongi tulega vastu võtta. Patarei vanemohvitser, jõudnud patarei peale, kuulis äkki patarei telefonisti hüüdvat: „Siin Lindvers, pange sihikut juurde, soomusrong taandub!“ Telefonist J. Lindvers, lahkunud vaatluspunkti ja seadnud korda soomusrongi tule all patarei telefoniliini, võttis ühenduse patareiga ja kuna ta oli leidnud ka koha, kust vaenlase soomusrong oli vaadeldav, hakkas juhtima tuld selle pihta. See telefonist

J. Lindvers'i kangelaslik kohusetunne aitas kaasa seisukorra päästmiseks.

Peagi olid vaatluspunktid jälle oma koh-tadel ja tulejuhtimine soomusrongi ja selle toetusel liginevate jalaväe ahelike pihta jätkus. Nii soomusrong kui ka jalaväe ahe-likud sunniti taanduma.

Nähes soomusrongi tagasitõmbumist, asu-sid ka jalaväeosad oma endistele seisukoh-tadele. I pataljoni ülem isiklikult korral-das segadusse sattunud osi ja sundis neid Lopatina külast tagasi positsioonidele asuma.

Tšerehha raudteesild põletati samal päe-val patareilema tungival soovil.

See päev oli patareile ka kaotusrikas. Vaenlase koondatud suurtükitali ei tekita-nud küll patareile nimetamisväärseid kao-tusi, peale ühe langenu ja paari haavatud hobuse, kuid intensiivse tulistamise ajal lõhkes üks mürsk suurtüki rauas ja kildu-dega sai surmavalt haavata lukustaja rms. Leesment ja raskesti haavata sihtija rms. Martinson.

Mälestusi

Väljapatarei nr. 4 tegevusest Vabadussõjas.

Res-leitnant A. Raag.

Jaanuar 1919. Punased on taganema löödud ja meie väed on neil kannul. Asume „Lesseli patareiga“*) Lammasküla mõisas Rakke lähedal, kui saan käsu Suurtükiväe Valitsuse ülemalt — sõita Tapale uut pata-reid formeerima.

Neli 3" vene suurtükki, äsja soomusrong-laste poolt võetud, 31 kärnatõbe põdevat ho-bust, 56 meest Tallinnast tagavarapatareist, osalt pasteldes, osalt Soome vennasrahvalt saadud kroomnähksetes „kamassides“; kaks telefoniaparaati ja pisut laskemoona — nii-sugusena asub rännakule „Raag'i patarei“, nagu seda hiljem nimetati. Ametlikult aga võtsime endale omavoliliselt nimetuse — 2. Suurtükiväepolgu 2. patarei, olles arva-misel, et küllap niisugust numbrit ikkagi rindel veel pole. Esinesin diviisiülemale kindral Tõnissonile ja saanud juhised edas-pidiseks tegevuseks, algas rännak Narva suunas. Söögi ja hobustemoona eest hoo-litsesid lahked Virumaa vallavalitsused.

Narvarindel patarei heitles vahelduva õnnega, abistades jõudumööda oma tulega 5. Jalaväepolgu rünnakuid. Koostööst süve-nes sõprus ja kui aprillikuus 5. Jalaväepolk Lõunarindele asus, võeti ka patarei kaasa.

25. aprill. Näiliselt rahulik, ohutu päev. Asjata otsid kiikriga horisondilt mõnda vaenlase kontuuri. Igav. Kasutan juhust oma jalaväe positsioonidega tutvumiseks. Hüpe hobusele, käskjalg kaasa ja varsti olengi Lesgi külas. Rooduülem kpt. Ka-

ring vastu, et „tere ja trastu“ ja nõnda edasi. Vestlus on täies hoos, kui äkki tuleb oota-matult teade: „Ronivad, kuradid!“ Kiirelt järgnevad küsimused: „Mis? Kus? Kui pal-ju?“ Vastuseks äge püssi- ja kuulipilduja-tuli, millega harmoneerivad vaenlase mürs-kude tumedad raksatused. Kpt. Karing teeb joostes korraldusi. Patarei aga vaikib. Esi-mese haavatu käest saan teada rooduüema telefoni asukoha. Juba kohal. „Hallo!“ vas-tab pataljoni staap; siis patarei; käsklus; vastus — „Tuli oli.“ „Tuld“, jälle „Tuld“ ja ikka „Tuld!“ Karing tuleb, napsab telefoni käest, et oma korraldusi teha. Telefon käib käest kätte, vahel Karing ees, Raag taga, vahel Raag ees, Karing taga. Mürsud lan-gevad, vahel õigesti, vahel valesti. Efekt aga siiski tore. Naaberrood palub abi. Üks patarei rühm asub naabrile peagu seljataha. Distantis väike, tabavus uhke — meeolelu hea, suitsu teha ei ole aega.

Kaks tundi hiljem. Vaenlane on taan-dunud, jättes maha suure arvu surnuid ja haavatuid. Kpt. Karing pühib higi ja juttki meil omavahel millegipärast ei sobi. Öhtu-ses hämaruses jõuan patarei juurde, tänan meeskonda tubli töö eest. Küsimusele, kui-das see asi seal eesliinil oli, jään mõnegi vastuse võlgu, kuna täis hardust mõtisklen nende üle, kes jätsid oma parima.

25. mai. Käib Pihkva vallutamise ope-ratsioon. Õine rännak. Liigun koos 4. roo-duga, kaasas telefonist, kes maad mööda lohistab telefonikaablit. Kaabel lõpeb; püs-stitäak maasse ja tulejuhtimine käib. Kuid

*) 1. Suurtükiväepolgu 6. patarei.

Leitnant A. Raag.

Väljapatarei nr. 4 ülem Vabadussõjas.

hämäruuses kaob rood võsastikku. Pisut hiljem katsun roodule järele jõuda. Äkki kaob maa jalge alt ja leian end oma imetuseks veega täidetud linaleotamise augus. Ronin välja, kuid tunnen end ebamugavalt märgades riides, millele on kleepunud pori ja veetaimed. Suurtükkide puhastamise kuldude hulgast leian õnneks paari ilusaid valgeid takuseid mulgi-pükse ja mõni hetk hiljem sarnanen valgeis pükstes kindral Skobelev'ile. 26. mai varahommikul jõuan patarei eesotsas Pihkvasse. Tänu mu valgeile pükstele tekkis pihkvalastes arvamus, et küllap see on üks kõrgem ülemus, ja austusavaldustel polnud piire.

25. august. Päev täis segaseid kontraste. Liiguvad mitmesugused versioonid. Pihkva

saab ära antud, tund hiljem just vastupidi. Öhtu eel sõidan Polkovo jaama, katsun ühendust saada Moglino jaamaga. Moglino ei vasta. Tekib kahtlus: ehk ongi Moglino juba enamlaste poolt vallutatud, seega taganemistee suletud. Tunnen suurt seesmist ärevust patarei saatuse pärast. Teen korralduse, et vajaduse korral suurtükid puruks lastaks. Meeskond aimab seisukorra tõsist. Raske südamega asume viimase patareina taandumisele Moglino suunas öhtul kell 2100. Maha jääb 120 suurtükikuuli, millised hiljem reamees Uiibo algatusel hantitud küüthobustega siiski järele tuuakse. Ent Moglino oli vallutamata ja patarei pääsis täies korras Irboska positsioonile. Diviisi staap on elavalt patarei saatusele kaasa tundnud ja alles kell 1 öösel, kui on tulnud teade patarei õnnelikust pääsmisest, lendab õhku ainus sild Velikajal.

25. detsember. Patarei asub Ahja mõisas. Jõulud. Kuid meeskonnale puhkust anda ei saa, sest Virurindel käivad otsustavad lahingud. Suures mõisasaalis särab jõulupuu. Erakordsetes oludes tekkinud tagavaradest saab meeskonnale erakordsed toidunormid antud. Leidlikumad meeskonnast olid oma algatusel ka toidu „kõrvalise“ eest hoolitsenud. Ka patarei „komanderi“ ei unustatud. Ei puudunud õrnemsugugi. Tagajärjed üllatavad. Nii mõnigi patarei meestest evib praegu Ahjal asundustalu ühes kohapealse perenaisega.

Veebruar 1920. Lõppes verine heitlus vaenlasega. Rahuldustundega võis patarei oma tegevust meenutada, olles täies teadmises, et ka tema oma tegevusega mõne kivikese vaba Eesti alusmüüridesse on pannud. Vägitagusid pole tehtud, kuid oma kohust on täidetud.

Väljapatarei nr. 9 lahing 25. mail 1919.)*

Kolonel G. Leets.

Kena suvine hommik Petserimaal 25. mail 1919. a.

Kell on 0500. Hobusemehed lõpetavad hobuste puhastamist. On kuulda laulu: mehed on lõbusas tujus vaatamata sellele, et eilne lahing kestis keskööni. Suitsevate väljakööride juures juuakse kuuma kohvi ja võetakse hommikueinet.

*) Väljapatarei nr. 9 sõjategevuse päevaraamat ja sama patarei ülema alamkapten G. Leetsi isiklik sõjapäevik.

Kell 0600 hüüab pasun. Hobused raken-datakse suurtükkide ette ja algab edasilükkumine. Eelmise päeva öhtul Vastseliina rajoonis taganema löödud vaenlane on kindlustanud end uuesti. 2. Jalaväerügemendi III pataljoni ülesandeks on venelasi nende uutest seisukohtadest välja lüüa ja vallutada Pihkva, Riia kivitee. Pataljoniga koos teotsev patarei liigub Meeksi karjamõisa juurest läbi tiheda männimetsa Lapteva küla poole, kus eile öhtul olid meie esijärgu-

kompanite kaevikud. Täna märkame seal kibeda lahingu jälgi: igal pool granaatide värsked trehtrid, kohati vedelevad padrunikestad, šrapnellikuulikesed ja granaadikillud.

Patarei jõuab pärale. Ees kõrgustikul paistab Vesselkina küla ja kuulus kasevõsastik Silla talu ees, — kohad, kus ligi kuu aega lahinguid löödi.

Patareiõhvitseri juhtimisel alustatakse patarei tulepositsiooni organiseerimist Laptvast veidi lõuna pool. Patareiülem ratsutab luurajatega ja telefonistidega ette, et valida vaatluspunkt ja tutvuda vaenlase käes oleva maastikuga.

Jõudsimine Vesselkinasse. Huviga silmitsene küla, kus venelased pikemat aega kangekaelselt vastu panid. Küla ees on 3-realine traataed, moondatud põõsaste ja okstega, selle taga kõverjoonelised kaevikud.

Kompaniülem hoiatab meid edasiliikumise eest ratsahobustel. Ronime sadulast maha, jätame hobused Vesselkina külla majade varju ja liigume ettevaatlikult Prädlova küla poole.

Varsti oleme kohal. Punaste positsioon on palja silmaga hästi näha. Avalikult silmitseda neid ei saanud: venelaste kuulipilduja, mis asus kaevikus valitseval künkal 92,1, hakkas ragisema igakord, kui keegi ettevaatamatult pea tõstis.

Küngas ise asus meist umbes 400 meetri kaugusel. Künkal võis näha taevale projekteeruvat Maksimi. Kompaniülem on päris hädas selle „kuradi mäega“, — sealt tulistatakse üksikuid mehi, ahelikest rääkimata. „Ega enne pimedat teda kätte saa!“ — arvad kompani mehed.

Patareiülem püüdis küngast ligemalt silmitseda. Vaevalt oli tema roomates ligema küüni juurde jõudnud, kui venelased hakkasid küüni tulistama. Raksatades jooksis kuulijuga katuse kohal küüni pehkinud seintest läbi. Patareiülem tuli tagasi ja asus patareid laskevalmis seadma.

Vahepeal seati sisse telefonühendus patareiga ja algas eellaskmine.

Mõne lasu järele oli õige laskesuund käes. Venelased, kes künkalt huviga vahtisid, kuhu meie esimesed mürsud lendasid, kadusid kähku kaevikusse. Ainult halvasti moondatud Maksim mustendas kaeviku serval.

Tuli julge mõte vallutada mäeküngas patarei luurajatega. Kompani post hoiatas: metsatukas, mis 200 meetrit künkast vasakul, olevat punaste valvetõke, kes iga edasitungija kohe risttule alla võtab. Selle met-

sasalu pihta, milles kõigest mõnisada puud, saadame kümnekonna granaate ja šrapnellile. Vaevalt jäi sinna nüüd veel mõni venelane!

Et kõrg. 92,1 rajooni tule all hoida ning teda patarei luurajate kallaletungi ajal neutraliseerida, jaotati patarei nelja suurtüki tuli järgmiselt: üks kahur hoidis harva tule all metsatukka punaste valvetõkkega, kaks pommitas kõrgendiku taga olevaid Gorontšarovo ja Šumilkina külasid ja kivitee juures olevaid hooneid, kus vaenlase jala-väeosi liikumas nähti, kuna üks suurtükk jätkas künka tulistamist. Üks granaat teise järel kukkus otse künka tipule. Sekka saatsime ka mõne šrapnelli, et venelased ei saaks tõsta pead, kui mehed neile lähenema hakkavad. Mägi aina suitses.

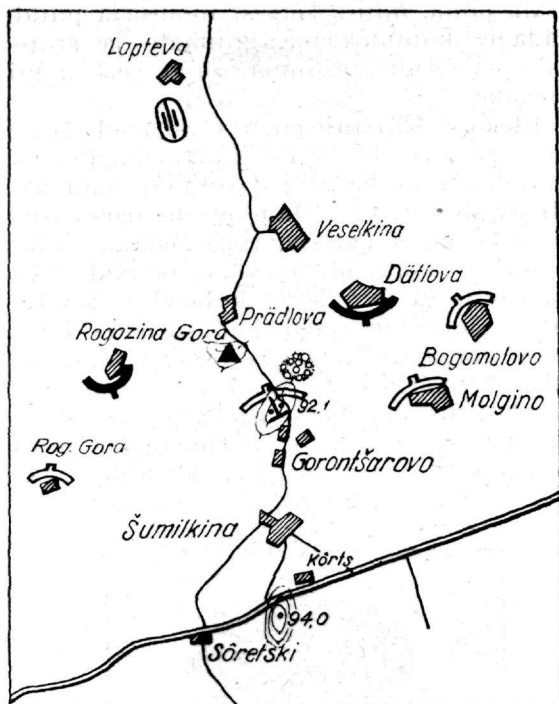
Alampkapt G. Leets.

Väljapatarei nr. 9 ülem Vabadussõjas.

Neli luurajat — nao. J. Mänd (Maailmasõja lahinguis karastatud kauaaegne Kaukaasia piirivalvur), reamehed E. Johanson ja A. Ruusmann ning patareiülema 15-aastane vend paiskusid „ahelikku“ ja karabiinid käes liikusid künka poole. Vaatluspunktist peeti teraselt silmas kõik kohad, kust venelased võisid vastu hakata, ja igasse kahtlase paika saadeti mõni granaat või šrapnell.

Luurajad jõudsid varsti õnnelikult künka juurde. Vaenlase kuulipildurid ei aimanudki hädaohtu ja peitsid endid meie patarei mürskude eest kaeviku põhja. Ka kahtlases metsatukas oli kõik vaikne.

Luurajad hakkasid künkale ronima. Veel üks granaat künka tipule ja suurtükituli viidi künka taga oleva Gorontšarovo küla

pihta. Juba olid luurajad künka otsas. Näeme, kuidas nad püssid laskevalmis kadusid kaevikusse.

Põnev silmapilk.

Kuuldub paar püssipauku. Mis seal sünnib? ... Kas hakkasid vastu? ... Neljal vahval mehel võib ju kergesti räbalasti minna...

Varsti jookseb üks luuraja tagasi. Teised kolm seisavad püsti künka otsas ja jälle kuuldub püssipauke. Ka kuulipilduja hakkab äkki ragisema. On näha, kuidas kaks meest tulistavad seistes Gorontšarovo sihis.

Paremalt avab meie naaberkompani püssitule künka pihta, arvates, et seal asuvad endiselt venelased. Ruttu saadame kompani juurde ratsaniku teatega, et mägi on vallutatud patarei luurajaist. Vahepeal saabub teatis, et meie neli luurajat on võtnud korras kuulipilduja Maksimi ja 11 vangi. Venelaste salga juht sai surma. Kuulipilduja pöörati luurajate poolt ümber ning punaste kuulipildureid sunniti sellest avama tuld Gorontšarovo külast taanduvate seltsimeeste pihta.

Gorontšarovo küla ja sealt Pihkva kivit tee poole viivat teed hakkas ka patarei tulistama. Vesselkina kompanile teatati mäe võtmisest ja soovitati ilma käsku ootamata tungida edasi ning saavutatud edu kasutada.

Patarei tuli koondati nüüd kivit ee juu-

res olevate majade (Sõretski) ja kõrtsi pihta, kust varsti vaenlase jalaväeosad suure kiirusega lahkusid. Kõrtsis pidi asuma mõni staap, sest sinna jooksis kokku 7 telefoni juhet.

Pooletunnise laskmise järel oli kõikjal märgata venelaste taandumist.

Patareiülem andis tulejuhtimise oma asetäitjale, kogus kokku oma ratsaluurajad ja asus 13 ratsanikuga vaenlase jälitamisele. Tuli meelde, kui suurt kabuhirmu Maailmasõjas tekitasid taganevate venelaste seas hüüded „nemetskaja kavaleeria!“, milles olid süüdi tihti paar oma ratsanikku. Miks siis seda ka mitte siin kasutada, — on ju tegemist samuti venelastega.

Põgenejate korratu püssitule all jõudis patarei ratsasalk kivit ee. Et ka siin oli paanikaga tegemist, selgus elanike jutust ja ka sellest, et vaenlane jättis maha palju püsse, labidaid, seljakotte ja kogu oma telefonivõrgu.

Varsti jõudis pärale Vesselkina kompani. Seega oli kivit ee Sõretski ja kõrg. 94,0 rajoonis lõplikult meie käes.

*

Kõrgustiku 92,1 vallutajatele naos. Juhan Männale, reameestele August Ruusmannile, Eduard Johansonile ja Nikolai Leetsile annetati selle teo eest II liigi 3. järgu Vabaduse Rist.

Vallutatud rü. Maksim ja sõjavangid jäid patareisse. Vangid olid mobiliseeritud talupojad Vologda kubermangust ja näisid olevat tublid mehed. Kui lõunatoit oli söödud, rivistati vangid üles. Patareiülem küsis, kes nendest soovib jääda patareisse teenima Eesti sõduritena ja kes tahab minna vangilaagrisse. Köhklenata avaldasid vangid soovi jääda patareisse.

Rü. ja enamik vangidest määrati patarei kuulipildujakomando täienduseks, kuna 3 mehest said ohvitseride käskjalad. Patareil ei tulnud kunagi kahetseda vangide võtmist eesti sõjaväkke; sõja lõpuni mehed teenisid truult patareis. Patareiülema tekkis nendega ootamata raskusi alles rahu ajal, kui üheksa patarei sõdurit esines 11. mail 1920 kirjaliku palvega saata neid — Venemaale. Ametlikku käiku sellele palvele ei saanud anda, sest mehed jäeti patareisse teenima „omavoliliselt“. Patareiülem leidis väljapääsu täbarast seisukorrast sel teel, et saatis mehed „mitteametlikult“ vangilaagrisse, kust nad sattusid kodumaale juba ametlikult vangidena, ilma et nende dokumentidesse oleks jäänud jälgi teenistusest Eesti patareis.

Sõjataudid ja sõjabakterioloogia probleemid tänapäeval.

Drnd. med. vet. T. Kõivastik ja reserv-veterinaarlipnik V. Parve.

Samal ajal kui riigimeeste ja diplomaatide kõned konverentsidel on tulvil sõnust „rahu“, „enesemääramise õigus“, „rahvaste sõprus“ — töötab kabinetide ja laboratooriumide vaikuses arvukas eriteadlaste kaader kätatult, leiutades üha uusi seniseist tõhusamaid võitlusvahendeid.

Uusimaid võitlusvahendeid, mis võeti tarvitusele Maailmasõjas ja sellele järgnevais sõdades, hoolimata rahvusvahelistest kokkuleppeist Haagis 1907 ja Genfis 1924 — olid lahingugaasid ja patogeensed mikroobid.

Tutvudes lähemalt sõdade ajalugu käsitleva kirjandusega leiame, et peagu kõikides sõdades on rohkem võitlejaid surnud taudidesse kui langenud võitluses lahinguväljadel või hukkunud haavade tagajärjel. Juba katk (pestis) üksi on tapnud rohkem inimesi kui kõik sõjad kokku.

Esimene katkupandeemia puhkes aastal 542 e. Kr. s. Pelusias Egiptuses ja vallutas kogu tollal tuntud maailma.

Teine pandeemia esines juba tüüpilise sõjataudina. Tema koldeks tuleb lugeda Mesopotaamiat, kust ta 11. sajandi kestel, tänu ristsõdadele, vallutas terve Euroopa ja Aasia, vaibudes alles 16. sajandil. Selle pandeemia ajal hukkus umbes veerand maakera rahvastikust.

Pärast uue mereteede avastamist ümber Lõuna-Aafrika Indiasse, tollesse alatisse katkupessa, puhkes kolmas suurem pandeemia. Tänu Indiast toodud värskete katkuviirusele vähenes üksi Londoni elanikkond 1664—1665. a. 500 000-lt 70 000-ni. Ka meie kodumaal nõudis katk 17. sajandi teisel poolel ja Põhjasõja ajal palju ohvreid: suri umbes veerand rahvastikust. Ja lõpuks aastal 1871 puhkes Hiinas Junan-Fu's viimane siiani veel vaibumata katkupandemia, kus Hong-Kong'is 1898. a. avastas Kitosato ka katku tekitaja — *bacillus pestis'e*. Aasias suri selle epideemia ajal aastas vähemalt 2 000 000 inimest katku — Briti-Indias üksi ajavahemikul 1898—1923 — 10 774 381 (Briti Tervishoiuministeeriumi andmed). Energiliste vastuabinõude tõttu puudutas see taudipuhang Euroopat vähe.

Teise tähtsama inimesil ja loomil esineva taudi — rougete (*variola*) epideemiate

ajalugu on veel paremini tuntud. Peale Aafrika südamaade tuleb tema koldeks lugeda veel Hiinat, kus ta võimutses juba sadandeid enne Kr. Seda kirjeldavad täpsemalt Galeen 2. sajandil ja Araabia arst Rhazes 9. sajandil.

Esimene rougetepandeemia puhkes 6. sajandil, vaibus veidi ja kandus siis ristsõdadega üle kogu Euroopa, hävitades üksi 11. sajandil 60 000 000 inimest — peamiselt noori. Hispaania maadevallutajad viisid ta Ameerikasse, kust ta Mehhiko ja Peruu vallutamise järele levis üle kogu lääne kontinendi. Catlin'i andmeil hukkus sellesse taudi 12 000 000-st ameerika indiaanlasest 6 000 000, s. o. 50%.

Rõuged taudina kaotasid oma tähtsuse pärast Napoleoni sõdasid, tänu 1796 Jenner'i leiutatud kaitsepookimisele vaktsiiniga.

Mitte vähem ohtlikud pole sõdade puhul loomataudid. Kardetavaim hobustetaud — tatitaud (*malleus*) on levinud just sõdade ajal üle terve maailma. Eriti laastavat ilmet evis tatitaud Austria ja Itaalia ning Prantsuse ja Preisi sõdade ajal.

Tatitaud on inimestele kardetavaim kõigest loomataudidest. Surevus temasse haigustumise puhul on umbes 60%, haigustumisele kopsuvormi järgneb paratamatult surm.

Teine laastav loomataud — suu- ja sõrataud (*aphthae epizooticae*) esineb sõralisil: veiseil, lambail, kitsedel ja sigadel ning on ohtlik ja nakkav ka inimesile. Suu- ja sõrataud, hävitades loomakarju, vähendab tunduvalt toiduainete reserve. Balkani sõdade ajal haigustus Mohler'i andmeil Kesk-Euroopas ja Balkanil 17% kogu sõrgloomist sellesse taudi. Maailmasõja algul levis ta kiiresti peagu üle kogu Euroopa ja puhkes Ameerika Ühendriigis võimsa epideemiana 22-es osariigis. Üksi Jova ja Massachusetts'i osariigis tekitas ta 6 000 000-dollarilist kahju, kuna hukkus 3556 karja.

Viimane epideemia puhkes Prantsuse- ja Hispaania-Marokos 1937. a. ning kandus infitseeritud lammastega üldises segaduses — mõnede arvates mitte juhuslikult — L.-Prantsusmaale ja vabariiklikku Hispaaniasse. See taud levis pidevalt põhja ja ida suunas ning on käesoleval ajal vallutanud

peagu kogu Euroopa, välja arvatud Eesti ja Norra.

Olgu tähendatud, et sellegi epideemia levikule on palju aidanud kaasa vägede liikumised ja mobilisatsioonid Kesk- ja Lääne-Euroopas. Austriasse kandus suu- ja sõrataudi tekitaja käesoleval aastal. Čehhoslovakkias levis ta sügisese mobilisatsiooni ajal.

Nende mõnede eestoodud taudide ajaloo lühikesest käsitelust jätkub mõistmiseks, kuivõrra tähtsat osa mängivad haigusi tekitavad pisikud sõdade käigus.

Mõned taudid on sõdu isegi lõpetanud. Ungari-Saksa sõja ajal hukkus peagu terve saksa armee. Krimmi sõjas puhkes sõjaväes äge düsenteeria- ja koolerataud, millesse suri inimesi 2—3 korda rohkem kui haavadesse.

P.-Ameerika Ühendriige sõjas Hispaaniaga suri sõdureid kõhutüüfusse 10 korda enam kui langes lahinguis. Ka Maailmasõja lõppu kiirendas teataval määral gripp (*influenza*) ja sellega kaasunud entsefaliidi (*encephalitis lethargica*) epideemiline esinemine Prantsus- ja Saksamaal. Ka levis hobuste kärnataud (*scabies*) ennenägematus ulatuses.

Millises suunas ja kuidas toimuvad selaste sõjamikroobide otsingud ja katsed sel alal praegu?

Kuna inim- ja tarbeloomade-taudidega katsestamine rahuaegseis piiratud tingimuses osutub ohtlikuks, hakati katsestama kahjulike putukate ja loomade taudide tekitajate külvamisega.

Aastal 1909 d'Herelle avastas Mehhiikos Jukatani rohutirtsude nakkava soolepõletiku tekitaja, isoleeris selle ja propageeris tema kasutamist rajoones, kus rohutirtsud ohustavad tarbeviljade kasvatamist. Mikroobide sõda selle meetodi järgi alustati Alžiiris ja Marokos Prantsuse ametivõimude poolt 1915—1917. Kuigi täielist rohutirtsude hävingut ei saavutatud, andis see meetod siiski tagajärgi.

Teine sellelaadiline võitlusvahend on hiirte tüüfuse batsill (*Typhus murium*) ja Danyszibatsill (*B. enetridis ratin*), mida tarvitatakse Bahri „Ratiin-süsteemi“ järgi hiirte ja rottide hävitamiseks. Surevus sellesse kunstlikult külvatud soolepõletikuga kulgevasse taudi ulatub prof. Petit' andmeil 80—90%.

Ülaltoodud loomakatsud näitavad, et haigusttekitavate pisikute kasutamine taudide esilekutsumiseks elavil olemusil on võimalik ja et sel teel võib saavutada üsna suurt surevust.

Kui möödunud sajandeil L. Pasteur, Ed. Jenner, Robert Koch ja Emile Roux püüdsid oma mikrobioloogiliste resp. seroloogiliste leiutistega inimkonda taudide eest päästa, siis praegu püütakse rakendada neid teaduse saavutisi inimeste ja loomade hävitamiseks.

Peab mainima, et mikroobide kasutamiseks võitlusvahendina on tehtud palju katseid ja tehakse veelgi. Kuna need katsed toimuvad suure saladuskatte all, on nende jälgimine väga raske. Erikirjanduses enamasti laialipillatud ja tihtigi ridade vahelt loetavana leiab asjatundja mõndagi uut, kuid olulisem on alatine teadetekogumine nii inim- kui ka loomataudide liikumisest, huumaan-veterinaar-sanitaarseist oludest ning bakterioloogilist saavutusist mujal.

Sõjamikroob, kuigi uus, oma võimeid veel näitamata võitlusvahend, võib valmistada kunagi üllatusi (ka rahu ajal), kui ei olda teadlikud tema kasutus- ja tõrjevõimalusist.

Välismaail on tehtud rida katseid apatogeensete mikroobidega. Neid püüti muuta virulentseiks, levitati mitmeti ja haigustumisprotsent ulatus isegi sajani.

Prantslaste andmeil olevat leiutatud mingi uus, väga virulentne loomadele katku tekitav batsill, mis aga kuuluvat veel sõjasaladuste hulka. Olgu nimetatud, et ka siin on oma piir — vaevalt võib katkubatsilli muuta virulentsemaks kui ta on organismis. Oieti epideemia ajal polegi tähtis mikroobi virulentsus, vaid organismi vastupanujõud. Virulentsus võib kutsuda esile üksikjuhtudel raskemaid haigustumisi, suurendada nende surevusprotsenti, kuid sellega ei saa veel esile kutsuda epideemiat, pandeemiat, mis oleneb ikkagi infektiviteedist, s. o. organismide üldisest vastuvõtlikkusest ja vastupanujõust.

Kuna haigusetekitajate kasvatamine, paljundamine ja värske materjali vormis hoidmine on väga tülikas, nõuab rohket laboratoorset tööd ja erilist spetsialistide kaadrit, siis võivad tarvitamist leida vaid massilisi haigustumisi esilekutsuvad mikroobid.

Nakatus ja taudide esilekutsumise võimalus praegu tuntud tõbede tekitajatega on üldjoontes teada. Arvesse võiksid tulla sellastena järgmised taudid: koolera, tüüfus, paratüüfus, düsenteeria, difteeria, tähniline soetõbi, sarlakid, leetrid, gripp, lastehalvatus, katk, tulareemia jt.

Loomade infitseerimiseks võiks tulla kõne alla: tatitaud, suu- ja sõrataud, marutaud, põrnataud, veiste katk, veiste kopsutaud, kanade koolera jne.

Admin-kolonelleitnant med.

Emil Laur 50-aastane.

29. detsembril 1938 sai admin-koltn. med. Emil-Moritz-Fernando Laur 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Tallinnast. Arstiteadust õppis Peterburi ja Tartu ülikoolides. Maailmasõjast võttis osa arstina endise Vene poolel. Eesti sõjaväkke astus augustis 1920. On teeninud siin arstina mere-, lennu- ja jalaväes ning õhukaitstes. 1923. a. lõpetas 2-kuised sõjaväearsti läienduskursused. Ohvitseriks n-leitnandi auastmesse nimetati ümber juunis 1921, kolonelleitnandiks kõrgendati 24. veebruaril 1933.

Tallinna lennuväe ohvitseridekogu poolt annetati juubilarile 28. detsembril 1938 auadress.

Juubilar on oma ametialal suure vilumusega ja kohusetruu töömees. Soovime talle 50-da hällipäeva puhul õnne ja edu kõigis üritusis.

Admin-koltn. med. E. Laur.

Sõjataudide edukat kasutamist vaenlaste hävitamiseks takistab teataval määral see asjaolu, et nad pole ohtlikud üksnes vaenlasele, vaid ka levitajaile endile. Taudid ei tunne poliitilisi piire — ohver näib olevat siin edu välditamatuks tingimuseks.

Mikroobide kõrval on veel võimalus kasutada nende mürki tolmuna sõjagaaside asemel või koos viimastega.

Pisikud kasvades söötmeil, näiteks puljongis, toodavad enda ümbrusse ektotoksiini. Toksilisemad neist on botulinuse, teetanuse ja difteeria toksiidid. Nende pisikute haigusttekitavat ja surmavat toimet põhjustavad just toksiidid; pisikud ise paiknevad ikka tegevuskohast eemal, nii teetanuse batsill vaid haavas, difteeria tekitaja peamiselt vaid kurgu limaskestast pinnal. Nende pisikute toksiinide toime on otse hämmastav. Kui puljongit, milles kasvanud teetanuse batsill, kuivatada ja hõõruda pulbriks, siis juba 0,000001 g suurune doos surmab jänese, kutsudes esile tugevaid krampe. Botulismi tekitaja, mis leidub halvaks läinud kalades, vorstis jne., toodab toksiiini, mis on niivõrra mürgine, et isegi vähene toksiiini kaaludes tekkiv tolm mõjub surmavalt. Nende toksiinide mõnest grammist jätkub sadade, tuhandete inimeste ja loomade hävitamiseks. Ka võib neid segada tarvitamiseks mõne kerge orgaanilise tolmukujulise ainega, mis hõljub õhus. Juba nende sattumine nina,

kurgu ja silma limaskestadele kutsub esile raskeid eluohtlikke mürgitusi. Need toksiidid on lõhnata!

Mikroobide toksiinide küsimust uuritakse ja nendega katsetatakse viimasel ajal ikka rohkem ja rohkem — eriti Venes, Saksas, näiliselt ka Itaalias, Prantsusmaal ning USA-s. Toksiinide kasutamine toimub analoogiliselt sõjagaasidele. Eelistatakse kasutamist kinnises ruumes. Tehniliselt on nad kergemini käsitsetavad mikroobest. Viimaste juures tuleb veel arvesse rida olulisi erilisi tingimusi.

Taudi tekkeks, nagu juba varem nimetatud, on vajalik teatav dispositsioon, millela massiline infektsioon ei toimu. Eelsoodumuseks on vastav ilmastik, toitlusolud (nälg, alatoitlus ja eriti osaline nälgimine, vitamiinide puudus), inimeste psüühiline seisund, sõja puhul ärev meeleolu jne. Need on tähtsamaiks tegureiks epideemiate tekkel.

Maailmasõjas puhkes gripiepidemia Prantsuserindel vägede transpordil öösel kütmata vaguneis; encephalitis'e-epidemia tugeva ja läbilõikava külma tagajärjel. Hobustel — anthrax'i-epizootia kestvate ja külmade sadude tagajärjel. Kõik need predisponivad momendid soodustavad taudide levitamise võimalusi. Tekitajate kiire levimine on võimalik tiheda asustusega kohis, kus on rohkesti elanikke, elav liiklemine, palju rahva kogumiskohti ning kus peetakse

palju koduloomi. Rindel võitlevaid väeosi on ohustada raskem, küll saab rikkuda toiduaineid, infitseerida tsentraaltehaseid, mis varustavad massiliselt elanikke toiduainetega, nagu loomalihatööstused, suured piimatsentraalid; samuti võib toimuda vesivarustiste saastamine, eriti suurlinnades. Toiduainete tagavarade hävitamiseks majanduslike kahjude tekitamiseks püütakse levitada taud koduloomadel.

Tekitajate külvamise menetlused taudi esilekutsumiseks on väga mitmekesised, sõltudes mikroobide omadusist, tekitatava haiguse iseloomust, miljöö iseäraldusist ja peale selle suurel määral indiviidest, keda kavatakse ohustada.

Asulaid ja maastikke rindel ning tagalas võib infitseerida külvates kultuure mitmesugusel kujul lennukeilt või vastavate agentide kaudu. Loomataudide ja maastiku saastamiseks määratud mõnede tauditekitajate püsivorme võib külvata pildudes lennukeilt saastatud või infitseeritud elundeid, linde, putukaid — eriti kärbsed. Võib arvestada ka vahendit loomade infitseerimist või infitseeritud koduloomade lahtilaskmist teatud rajoones. Võimalusi taudide levitamiseks on lõpmata palju ja neid ette teada on raske.

Kaitse juures on oluline pidada silmas kõiki neid momente, mis võivad soodustada või takistada taudide levikut. Üheks olulisemaks momendiks on organismi vastupanujõu profülaktiline tõstmine vaktsiinimisega kõigi võimalike taudide vastu.

Riigid, nagu Prantsuse, Itaalia, ja nii palju kui teada, osalt ka Saksa, vaktsiinivad sõdureid tüüfuse, paratüüfuse, düsenteeria, koolera ja teiste taudide vastu. Immuunsus tekib alles 3—4 nädalat pärast vaktsiinimist, nende taudide inkubatsiooni aeg aga on keskmiselt umbes 8—10 päeva.

Profülaktilise taudivastase kaitse otstarbekust on veenvalt tõestanud hiljutine Itaalia-Abessiinia sõda, milles taudide ja

troopikahaiguste vastu vaktsiinitud itaalia sõjavägi kandis tühiseid ohvreid, samal ajal kui abessiinia sõjaväes surevus taudidesse oli massiline.

Teiseks olulisemaks momendiks on nakuskahtlase materjali hävitamine ja üldine desinfektsioon. Et epideemia ei leviks, tuleks eeskätt hoolitseda isikliku puhtuse eest.

Epidemioloogia alal on viimasel ajal palju juurde õpitud. Epideemia puhkedes ei haigustu kõik, vaid osa jääb batsillide kandjajaks; seepärast, kui kuskil puhkeb epideemia, tuleb püüda luua võimalikult absoluutne karateen. On tähtis, et kliiniliselt terved ei liiguks ühest kohast teise ega kannaks haigust edasi. Haiguse läbipõdeniust jääb osa batsillidekandjajaks ja nende jälgimine on võimalik kergemini, kui nad püüavad pääseda infektsioonikoldest eemale. Põgenevad nad sealt, käib sageli taud nende järel. Paljudest muistseist ürikuist nähtub, et katku eest põgenejad haigustusid harva, kuid palju haigustus nendest, kelle juurde nad põgenesid. Juhul, kui teatav taud on haaranud laiemas ulatuses masse — inimesi ja loomi — tuleks hävitada edasikandmise teed ja vahelkandjad (rotid, hiired, täid, uluklinnud, kärbsed), keelata haigete liiklemine ja teha kahjutuks kunstlikud infitseerimisallikad. Suurt tähtsust evib kõikide epideemiade puhul varajane ja kiire diagnoos.

Tähtis on, et ettevalmistused epideemiade ja epizootiate vastu võitlemiseks oleksid tehtud juba rahu ajal; see käib inimeste kui ka loomade kohta. Peale alatise küllaldase vaktsiinide, seerumite tagavara peaks olema mikroobide kultuure ja organiseeritud vastav spetsialistide kaader nende tootmiseks vajaduse korral. Tuleb ette valmistada sanitaar- ja veterinaarpersonali ja propageerida profülaktilisi kaitsevahendeid, et vältida taudirünnakul massilisi ohvreid ja säilitada rahva moraalset distsipliini rindel kui ka tagalas.

Põhja-Ameerika Ühendriikide uus iselaadiv sõjapüss.

„American Rifleman“ 1938. aasta augustikuu numbris leidub major G. H. Drewry'ilt USA uue iselaadiva sõjapüssi kirjeldus. Selle sõjapüssi kujundas USA sõjaväe varustusvalitsus enam kui 30-aastase katsestuse tulemustel.

Uue sõjapüssi konstrueerimisel arvestati järgmisi nõudeid.

1. Püss peab olema poolautomaatne ehk iselaadiv ja töötama hariliku USA sõjapüssi padruniga (Springfield 7,62).

2. Kaal ei tohi ületada üheksat naela (ca 3,7 kg).

3. Raskus peab olema hästi tasakaalustatud ja võimaldama mugavat laskmist olas.

4. Konstruktsioon peab olema lihtne, tugev, kompaktne ja hõlpus valmistada.

seid väeosades, et selgusele jõuda püssi töötamiskindluse ja vastupidavuse kohta ka kõige raskemais oludes. Katsetel selgus, et uus iselaadiv sõjapüss on täiesti otstarbekas, kusjuures tema tähtsamaiks omadusiks on:

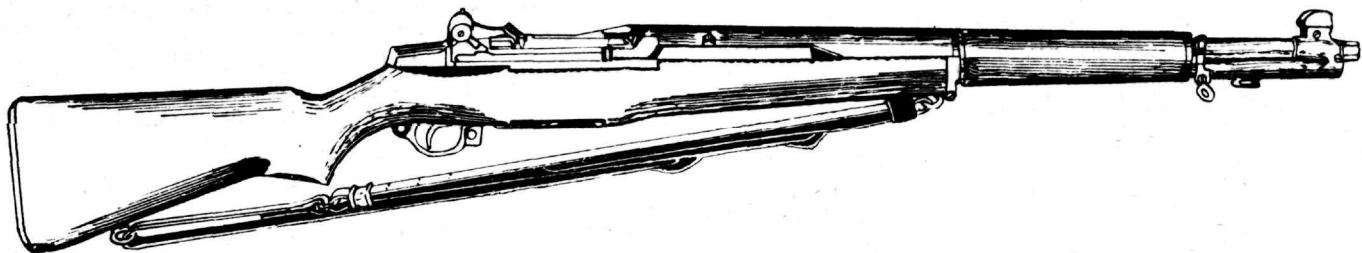
— suur täpsus (hajumuspinna vähesus) kiirtule juures;

— suur tulekiirus;

— mugav kasutamine õhumärkide tulistamiseks;

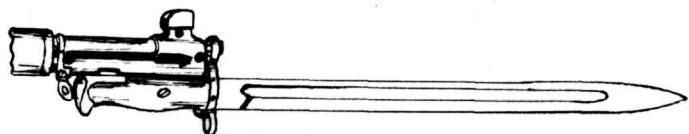
— laskurite väljaõppe lihtsus.

Uue sõjapüssi ametlik nimetus on „U. S. Rifle, Caliber 30, M 1“, kuna rahvapäraseks nimetuseks on „Grandi poolautomaatpüss“ (kal. 7,62). Püssi mehhanism töötab gaasisurvel. Pide sisaldab 8 padrunit. Teistest gaasisurvel töötavatest poolautomaatpüssi-

USA uus iselaadiv sõjapüss.

Vintraua suudme ees on näha muhv ja selle all silinder, mille abil rauasuudmest väljunud gaaside surve rakendatakse relva automaatseks laadimiseks.

5. Konstruktsioon peab võimaldama padrunisalve täitmist padrunitega pidemest või magasinist.

6. Konstruktsioon peab kindlalt tagama ainult ühe lasu tekkimise iga päästmise järel.

7. Konstruktsioon peab vältima enneaegse luku avanemise. Lasu tekkimise momendil peab padrunipesa olema kindlalt suletud.

8. Relva korralik töötamine peab olema tagatud ilma eriliste määride kasutamise ta.

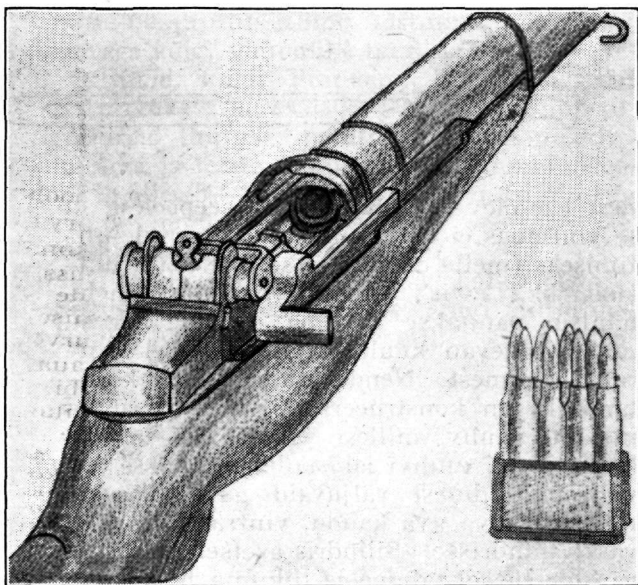
Nendele tingimustele kõige vastuvõtavana iselaadiva püssi konstrueeris John C. Garand, Springfieldi relvatehasest. See püss osutus proovilaskmisel niivõrra tõhusaks, et 1936. a. otsustati kogu USA sõjavägi varustada selletüübiliste sõjapüssidega. See reform teostati pärast mitmekesiseid kat-

dest käesolev sõjapüss erineb seepoolest, et ta vintrauas ei leidu auku gaasi kõrvalejuhtimiseks (meile on tuntud selline konstruktsioon kk. Lewis'i juures), vaid püssi mehhanism pannakse liikuma gaaside surve, mis vabanevad kuuli väljalendamisel vintraua suudmest. Nende gaaside surve kasutamiseks on konstrueeritud vintraua suudme ette muhv, millest vabalt läbi mahub kuul. Kuuli muhvi läbistades juhitakse osa vintrauasuudmest väljuvaid gaase kõrvale muhvis asuva ava kaudu, vintraua all asuvasse silindrisse. Silindris asetseb kolb, mis gaaside survele tahapoole liikuma hakkab ja paneb liikuma mehhanismi padrunipesa avamiseks, tühja kesta väljaheitmiseks, uue padruni viimiseks padrunipesa, padrunipesa lukustamiseks ja löökuri vinnastamiseks. Selle konstruktsiooni paremuseks, võrreldes konstruktsiooniga, kus osa gaase

juhitakse kõrvale vintrauda puuritud augu kaudu, on tema tasasem töötamine, kuna suudme kaudu vabanenud gaaside surve ei ole enam nii tugev kui vintrauast kõrvalejuhitatud gaaside oma ja gaaside rõhumine kolvile ei ole niivõrra järsk kui eelmiste tüüpide juures.

Kolviga on ühenduses varvataoline käivitaja, mis ulatub vintraua all kuni lukuni. Käivitaja tagumises otsas on tapp, mis käib luku vastavasse löikesse. Kolvi tagasilikumisel käivitaja paneb luku algul pöörlema analoogiliselt „Springfield“ sõjapüssi lukule. Pöörlemine kestab kuni lukustustapid on välja tulnud lukustusõnaratelt, mille järele käivitaja viib luku tahapoole. Seejuures surutakse kokku käivitaja vedru, lukk heidab välja padrunipesast tühja kesta ja vinnastab löökuri. Kui käivitaja lukuga on jõudnud äärmisse tagaseisu, käivitaja vedru momentaanselt lükkab luku ja käivitaja etteseisu tagasi. Seejuures lukk viib pide-
mest pealmise padruni padrunipessa ja lukustab padrunipesa. Kui viimane padrun pide-
mest on välja lastud, viskab püss automaatselt tühja pideme salvest välja ja lukk jääb tahaseisu. Kui täidetud pide on ase-
mele pandud, liigub lukk automaatselt ette ja viib uue padruni padrunipessa ning lukustab viimase.

Löökur ei saa ettepoole liikuda ennem

USA iselaadiv sõjapüss pealtvaates.

Tähelepanu väärrib püssi käepideme lihtne ehitus (pildil on püssi lukk avatud, käepide tagaseisus) ja sihiku omapärane kuju ning asetus. Kõrvale on näha 8 padrunit sisaldav pide, mis asetatakse salve koos padrunitega.

kui lukk on äärmisse eesseisu jõudnud ja padrunipesa on suletud.

Kaitseriiv asetseb triklikaitstes ja lahutab püssi kaitsevinnastamisel löökuri triklist.

Püss töötab rahuldavalt kal. 30, M 1 ja kal. 30 M 1906 (7,62) laskemoonaga. Padrunid on normaalselt juba vabrikus pidemesse laaditud. Häda korral seda võib teha ka käsitsi. Pideme mõlemad otsad on sümmeetrilised ja vastavalt sellele ei ole tähtis kumb ots ees laadimisel salve asetada.

Püss koosneb 72 osast ja kaalub ca 3,7 kg; pikkus 109 cm.

Sihik on toodud võimalikult lähedale silmale. Ta asetseb lukukoja tagaotsal ja evib dioptrit. Dioptri läbimõõt on 7/100 tolli (1,77 mm). Kirp evib tulba kuju ja on varustatud kaitsega, mis sarnaneb USA kal. 30 M 1917 püssi kirbukaitsele.

Sihiku kõrgus on reguleeritav vasakul küljel asuva keril abil. Sellel on märgitud kaugusjaotised 100—1200 jardini, vahejaotistega iga 25 jardi tagant.

Külgnihutused tehakse keril abil, mis asetseb sihiku paremal küljel.

Hooldamisreeglid on samad mis „Springfield“ püssil. Puhastamine ja osade vahetamine on teostatavad lihtsalt. Osade vahetamiseks ei ole vaja lisatarbeid. Püssi hooldamisel tuleb pidada vaid meeles, et relva lahtivõtmine on vajalik umbes iga 1000 lasu järel gaasisilindri puhastamiseks gaaside põlemisel tekkinud jätetest.

Relva koostvõtmiseks on vajalik vaid väike kruvikeeraja, mis kuulub puhastusabinõude komplekti.

Kõigil proovilaskmistel, kus võrreldi Garandi poolautomaatpüssi „Springfieldi“ sõjapüssiga, osutus paremaks Garandi püss nii täpsus- ja kiirlaskmisel kui ka õhumärkide tulistamisel. Katseid korraldati täpsusküt-
tidega ning algajatega, kusjuures mõlemal juhul Garandi püss andis paremaid tule-
musi.

Garandi püssi tulekiirus vastab keskmiselt 5 hariliku „Springfield“ sõjapüssi tulekiirusele. Tiheduslaskmisel laskemasinalt 100 jardi peal on osutunud Garandi püssi hajumispinna keskmiseks läbimõõduks 1 3/4 tolli (ca 4,5 cm), mis on parem kui endisel sõjapüssil ja läheneb täpsuspüssi (National Match Rifle) jooksutihedusele.

Vastupidavuse proovil selgus, et Garandi püssil esineb väga vähe takistusi. Vintraud kannatab välja 8000—10 000 lasku ja lukk kuni 100 000 lasku.

Tulekiirus oleneb laskurist ja märgi kaugusest. Harilik laskur selle püssiga võib

lasta 200 jardi peale minutis kuni 50 väljasihitud lasku, kuna hästi väljaõpetatud laskur sellele kaugusele võib lasta minutis kuni 80 väljasihitud lasku. 50 jardi peale on eriti väljaõppinud laskurid lasknud isegi kuni 100 sihitud lasku minutis. Sellase kiirusega kauemat aega Garandi püssist ei ole siiski võimalik tulistada, kuna raud liialt kuumeneb. Keskmiseks tulekiiruseks pideval laskmisel on ca 30 lasku minutis.

Tulistamine Garandi poolautomaatpüssist ei väsita laskurit niivõrra kui tulistamine harilikust sõjapüssist. Vastaval katsel ilmes, et laskmisel tulekiirusega 30 lasku minutis oli laskur pärast 600 lasu väljalaskmist veel täiesti värske, kuna „Springfield“ püssist ühtejärge 600 lasku välja lasta osutus laskurile täiesti võimatuks.

Sõjaväe ja kaitseliidu (National Guard) varustamist iselaadivate püssidega jätkatakse pidevalt, kuid vaatamata ka USA võimalustele kulub mõned aastad, enne kui kogu sõjavägi ja kaitseliit suudetakse varustada selle sõjapüssiga.

USA on osutunud esimeseks riigiks maailmas, kus katsed iselaadiva sõjapüssi konstrueerimisel on andnud niivõrra häid

tulemusi, et iselaadiva sõjapüssiga on otsustatud varustada kogu armee. Nii palju kui on olemas andmeid teiste riikide sõjapüsside kohta, ei ole mujal leiutatud sellast iselaadivat sõjapüssi, mida võiks ilma hädaohuta tarvitusele võtta massrelvana. Neil on olnud ikka keerukas konstruktsioon ja seepärast jäänud üksikute, eriliselt väljaõpetatud laskurite relvastiseks, kelle ülesandeks on laskurite püssitule täiendamine eriti rünnakule tõusnud vaenlase hävitamiseks ja õhumärkide tulistamisel.

Iselaadiva sõjapüssi massiline kasutamiselevõtmine sõjaväes loob täiesti uude olukorra ja paneb uue aluse relvastise edaspidisele arengule ning relvaliikide taktikalisele kasutamisele. Eriti näib see relv olevat tõhus kaitsel tulesüsteemi täiendamiseks. Koos tangitõrjerelvadega tema võimaldab ka arvuliselt vähematele jõududele tõkestada ülekaalukate jõudude pealtongi ja tuletõkete täiendamist eriti positsioonide organiseerimisel kinnisel ning murdmaastikul. Need USA iselaadiva sõjapüssi paremused väärivad tema üksikasjalisemat uurimist ja võimaluse korral ka katselist kasutamisele võtmist meie sõjaväes.

A. N.

Praktilisi võtteid induktorilise välitelefoniaparaadi rikete leidmiseks.

Välitelefoniaparaatidel tekib väga sageli rikkeid, eriti sõjaoludes. Rikete kõrvaldamine on enamikul juhtudel lihtne ja kerge, raskusi tekitab vaid rikke kiire leidmine. Selleks esitan järgnevate ridadega mõningaid praktilisi võtteid. Kirjutises nimetan klemme, millede alla aparaadil on ühendatud mikrotelefoni nõör, lihtselt pruuniks, punaseks, lillaks või siniseks klemmiks vastavalt nende klemmide alla ühendatud mikrotelefoni nõõri otste värvusele.

Induktoraparaat (materjalosa vt. Jalak „Välitelefoniašandus“) kontrollitakse järgmiselt:

A. Mõne metallesemega (kruvikeerajaga) ühendada kokku liiniklemmid ja vändata induktorit. Kui kell heliseb, on väljakutseahel ja selle üksikosad korras.

B. Mõne metallesemega ühendada liiniklemmid, vajutada rääkimisklapile ja puhuda mikrofonisse. Puhumine peab selge sahinana kostma telefonis, siis on rääkimisahel ja selle üksikosad korras.

Täiendavalt kontrollida šunteerimisnupu korrasolekut, milleks teostada veel kord p. A all nimetatud kontrolli. Kui selle kontrolli ajal vajutada šunteerimisnupule, siis kellahelin peab kaduma; samuti peab kaduma sahin telefonis, kui kontroll „B“ ajal vajutame šunteerimisnupule.

Kui kontrollimisvõtted annavad loetletud tagajärgi, on aparaat täielikult korras. Kui kontroll annab ainult osalisi tagajärgi või üldse tagajärgi ei anna, on aparaadis rike. Seda tuleb lokaliseerida, siis on ka kerge teda leida.

I.

Vaatleme eeskätt väljakutseahela rikkeid, s. o. juhtu, kus kontroll „B“ annab tagajärgi, kontroll „A“ mitte. Siis:

1. Ühendada mõne metallesemega liiniklemmid, lilla ja sinine klemm omavahel ning vändata induktorit. Kui nüüd kell heliseb, on viga väljaspool aparaati, s. o. rääkimisklapis või mikrotelefoni nõõris. Nüüd

kontrollida katkestuse suhtes eraldi rääkimisklapp ja mikrotelefoni nõör. Kui tekib kahtlus mikrotelefoni nõõri kohta, ühendada mikrotelefonis lilla ja sinine klemm ning vändata induktorit. Kui kell nüüd heliseb, on nõör terve (lilla ja siniste klemmide vahel).

2. Kui viga osutus aparaadis, võtta aparaat kastist välja ja kontrollida väljakutseahela üksikosad. Vändates induktorit, proovida näppudega pinget induktori peal ja liiniklemmidel. Kui tuntakse pinget (pisteid näppudes) induktoril, liiniklemmidel aga mitte, on väljakutseahelas katkestus, mis võib olla juhtmestikust või polariseeritud kellas. Kui ühendada polariseeritud kella klemmid mõne metallsemega ja induktori vääntamisel nüüd tuntakse liiniklemmidel pinget, oli katkestus polariseeritud kellas; vastasel korral (kui liiniklemmidel pinget ei ole) oli katkestus juhtmestikust.

3. Kui induktor käib raskelt ka lahtiste liiniklemmide juures, tuleb otsida hõlpühendust induktori juures.

4. Kontrollida, kas šunteerimisnupu lehtvedrud pole alatiselt koos, sest siis saab polariseeritud kell hõlpühendust (ka induksioonpooli sekundaarmähis).

II.

Aparaat ei puhu läbi.

1. Kontrollida, kas aparaadil on sees patareid (seda võib teha ka aparaati kastist võtmata, kontrollides pinget punase ja lilla klemmi vahel II p. 2. kohaselt ja esialgu pealiskaudselt mikrofonit. Selleks raputada kergelt mikrofonit kõrva juures. Kui on kuulda, et kuulikesi pole sees või kuuldu membraanitükkide kolinat, on rike mikrofonikapslis ja see tuleb vahetada või korradada.

2. Kontrollida, kas mikrofon saab pinget. Seda tehakse kõige lihtsemalt punase ja lilla klemmi vahelt. Kindlaim kontroll on voltmeetriga. Kui allavajutatud rääkimisklapi juures on pinget vähemalt üks volt (aparaadis võib olla üks element ja klappile vajutatakse selleks, et mõõta pinget kooruse all), on aparaadis olevad mikrofoniahela osad (patareid, induksioonpooli primaarmähis, juhtmestik) korras. Kui voltmeetrit ei ole, leidub enamasti taskulambipirn (saab kergesti taskulambist välja keerrata). Kui see punase ja lilla klemmi vahel hakkab kas või nõrgalt hõõguma, on jällegi aparaadis olevad mikrofoniahela osad korras. Kui voltmeetrit ega taskulambipirni ei leidu, võib hädakorral teostada pinget kont-

rolli ka keelega. Kui pinget on, tundub keelel hapu maitse. Pinge kontrolli kohta vt. ka II p. 5.

3. Kui lilla ja punase klemmi vahel pinget ei ole, siis enamasti: aparaadil pole elemente sees või elemendid on tühjad või elemendid on valesti ühendatud. Viga induksioonpooli primaarmähises on harukordne. Võib veel olla hõlpühendus mikrotelefoni nõõris, kuid see viga esineb harva ja siis on enamasti mikrotelefoni nõör tublisti kulunud.

Võtame aparaadi kastist välja ja kui väline vaatlus midagi ei anna, kontrollime, kas kõik neli elemendiklemmi kruvi on kindlalt keeratud ja kas on pinget elemendiklemmidel. Kui siin pinget ei ole, on viga patareis. Kui pinget on, on viga enamasti selles, et elementide valesti ühendamise tagajärjel on ära murtud mõni traat elemendiklemmide juures.

4. Kui pinget tuleb läbi kuni lilla ja punase klemmini, on viga väljaspool aparaati (mikrotelefoni nõõris, mikrotelefonis). Kui väline vaatlus ei anna tagajärki, kontrollime mikrofonit, eriti kas mikrofonikapsl saab ühendust mõlema kontaktvedruga. Kui olemas, paneme sisse uue mikrofonikapslit.

5. Kui soovime teada, kas rike on mikrofonikapslis või rääkimisahela ülejäänud osades, võtame välja mikrofonikapslit, mikrofonitorust ühendame mikrofonikapslit kontaktvedrud ja liiniklemmid omavahel. Kui nüüd rääkimisklappile vajutamisel (rääkimisklappi mitte pidevalt all hoida, see koormab patareid) kuuleme telefonis plaksumist, on peale mikrofonikapslit rääkimisahela osad korras (patareid, induksioonpool, telefon, rääkimisklapp, mikrotelefoni nõör, juhtmestik). Seega kõlbab see võtte ka patareid kontrollimiseks (kui pole voltmeetrit ega taskulambipirni).

Ülejäänud rääkimisahela osade kontrollimiseks võib kasutada veel järgmisi võtteid:

6. Telefoni kontrollimiseks vajutame rääkimisklappile ja puudutame üheaegselt pruuni ja punast klemmi. Kui telefon ja selle juhtmed mikrotelefoninõõris on korras, on puudutamisel telefonis kuulda põrinat.

7. Induksioonpooli sekundaarmähis on korras, kui ühendades lilla ja sinise klemmi ja vajutades rääkimisklappile, induktori vääntamisel on kuulda telefonis põrinat. Seejuures peab vaatama, et šunteerimisnupu lehtvedrud pole koos.

Kolonelleitnant

Karl Eduard Prees

50-aastane ja 25 a. ohvitseri kutses.

4. jaanuaril s. a. sai kolonelleitnant Karl Eduard Prees 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Paldiski linnast. Üldhariduse omandas Tallinnas Nikolai gümnaasiumis, lõpetades 6 klassi. 1912. a. astus vabatahtlikuna endisse vene sõjaväkke, kus sooritas reservlipniku katsed ja ülendati lipnikuks 08. 01. 14. Seega koltn. Prees peagu ühel ajal oma 50-da hällipäevaga võib pühitseda ka 25-aastast ohvitserikutses olemist.

Maailmasõjas võitles sakslaste vastu. Detsembris 1917 tuli üle teenistusse Eesti rahvusväkke. Vabadussõja tegi kaasa 2. Jalaväepolgus roodu- ja pataljoniülemana. Vabadussõja lõppedes teostatud väeosade koondamise puhul lahkus sõjaväest detsembris 1920, kuid juulis 1921 astus uuesti tegelikkusse sõjaväeteenistusse.

Kutseohvitseri õigused omandas alalisväge ohvitseride kursusel Tondil 1924. Kolonelleitnandiks kõrgendati veebruaris 1935.

Evib Kotkaristi II klassi teenetemärki ja endise Vene Anna ordu 2., 3. ja 4. järgu,

Kolonelleitnant K. E. Prees.

Stanislaose ordu 2. ja 3. järgu ning Vladimiri ordu 4. järgu aumärke ja kuldmööka.

Kolonelleitnant Prees on vilunud ja kohusetruu ohvitser.

Soovime juubilarile parimat tervist, õnne ja edu.

8. Kui mikrofonikapsel välja võtta, saab voltmeetriga või taskulambipirniga proovida mikrotelefoni nõöri juhtmeid ja rääkimisklapi mikrofoniahela kontakti, kontrollides mikrofonikapsli pesas pingesid:

- punase ja lilla klemmi vahel peab olema pinge rääkimisklapi asendile vaatamata;
- punase ja sinise klemmi vahel peab olema pinge, kui rääkimisklapp on alla vajutamata;
- punase ja kollase klemmi vahel (samuti ka mikrofonikapsli kontaktvedrude vahel) peab olema pinge, kui rääkimisklapp on alla vajutatud.

Kui pinge ei tule läbi eespoolkirjeldatud viisil, on rike vastavas mikrotelefoni nõöri juhtmes või rääkimisklapi mikrofoniahela kontaktis. Kui aparaat on ühendatud liinile, võib rike olla ka liinil. Kui liinil on katkestus, on induktori väntamine harilikust

kergem; kui liini juhtmed on koos (eriti aparaadi lähedal), on induktori väntamine harilikust raskem.

Võib ka juhtuda, et välrikaabli korratu ühendamise tagajärjel üks liiniklemme välrikaabli terastraadikeste kaudu saab ühendust pruuni või punase klemmiga. Siis on vastavalt hõlpühenduses induktsioonpooli sekundaar- või primaarmähis ja aparaat loomulikult ei tööta.

Vigade kirjeldamisel on võimalust mööda arvestatud vigade esinemise sagedust. Samuti ka seda, et vigade otsimisel võimalikult vähe rikutaks aparaati, sest on olnud juhtumeid, kus aparaadil oli tühine vigastus, aga vea oskamatu otsimisega tehti juurde päris tõsiseid vigastusi.

Üldiselt peab mainima, et suurem osa vigu tekib mikrofoniahelas, eriti patareide juures ja mikrofonikapslis.

H. D.

RKKA uus jalaväe rivimäärustik.

1938. a. punavägi sai uue rivimäärustiku („Strojevoi ustav pehhotõ RKKA“), mis pakub ka meile huvi, peamiselt seetõttu, et sealt võime välja lugeda mõningaid olulisi muudatusi RKKA jalaväe väikeste üksuste organisatsioonis ning koosseisudes. Eriliselt tuleb seda rõhutada laskurirühma suhtes.

Teatavasti 1927. a. ilmunud RKKA ametlikud eeskirjad (BUP II jt.) nägid ette 5-jaolise laskurirühma (1 rk-jagu, 1 kk-jagu ja 3 laskurijagu; hiljem rk-jagu asendati kk-jaoga, järelikult oli siis rühmas 2 kk-jagu ja 3 laskurijagu). 1932. a. punaväes käsitlemisele võetud „Ajutine eeskiri laskuri- ja granaadipilduri-jao ja rühma lahinguliseks kasutamiseks“ ja muu sel ajal ilmunud sõjaliteratuur kõneles 4-jaolisest laskurirühmast, milles oli 3 laskurijagu (õigemini — kk-jaod, sest igas „laskurijaos“ oli 1 kk) ja 9—12 meest ja 1 püssigranaadipilduri-jagu (7 meest kolme püssgranaadipildujaga).

RKKA jalaväe uuest (1938. a.) rivimäärustikust nähtub (vt. joon. 40—49), et laskurirühmas võib esineda nüüd kas 3 või 4 laskurijagu (=kk-jagu) järgmises koosseisus:

- jaoülem,
- vaatleja-kaugusmõõtja,
- sihtur,
- sihturi abi,
- granaadipildur,
- granaadipilduri abi,
- laskurid (6 või enam).

Järelikult punaväe praegune laskurirühm on „unitaarühm“, kus kõik jaod on ühesugused „laskurijaod“, varustatud ja ühe kergekuulipildujaga ja ühe püssgranaadipildujaga; senine omaette püssgranaadipilduri-jagu on kaotatud. Märkimist väärib ka see, et laskurite arv jaos pole täpselt kindlaks määratud: eeskirjas toodud joonistel esineb jaos 5—6 laskurit, kuid viimase laskuri kõrval seisavad tähed „jne.“.

Olgu selle märkusega lugejate tähelepanu juhitud vajadusele kontrollida sõjakirjanduses, eriti enne 1938. a. ilmunud sõjaajakirjades jne. toodud andmeid punaväe väikeste üksuste organisatsiooni ning koosseisude kohta — kõnealuse määrustiku järgi.

Muudest RKKA jalaväe uue rivimäärus-

likuga elluviidud muudatustest võiksid pakuda meile huvi veel alljärgnevad:

- Endise kolme sammu-tüübi asemel kasutatakse nüüd vaid kaht — „riivisamm“ (tarvitamisel käigul, ilmumisel ülema juurde ettekandega ja möödumisel „piduliku marsiga“) ja „rännakusamm“ (§ 33).
- Mitmesugustest roomamismoodustest vastase tule all jne. on kasutamisele võetud ainult kaks „poolneljakäpakil“ ja kõhuli („po-plastunski“) (§ 67).
- Täagivõitlus (§ 68—75) on kehalise kasvatuse alt viidud rivilise ettevalmistuse alla kui viimase olulisem osa. Täagilööke sõdur peab täitma kui lahingutegevuse võtteid käigul (rännaku ajal) ja täies lahingurakmes.
- Määrustik arvestab endisest rohkem talisõja olukorda (§ 92—103 antakse üksikasjaline kirjeldus suuskade kinnitamiseks, nende kandmiseks, teotsemiseks suuskadel jne.).
- Laskurijaole on ette nähtud kaks formatsiooni liikumiseks (teotsemiseks) lahinguolukorras: ahelik (mees mehe kõrval ca 3 m intervallil) ja jada („zmeika“) — sõdurid liiguvad üksteise järel keskmiselt 3—5 m distantsil (§ 130—135).
- Laskurirühma rännakurivistuseks on kolonn nelja- (kolme-) kaupa, kolonn kahekaupa ja kolonn ühekaupa. Rühm (4-jaoline) hargneb kas „jagude joonele“, „kahele joonele“ või „rombiks“, kusjuures jagudevahelised intervallid ja distantsid on 50—75 m, kui rühmul oma käsklusega pole määratud teisiti (§ 149 ja 156).
- Laskurikompani hargneb „laskurirühmade jooneks“, „kaheks jooneks“ ja „nurgana ette“; intervallid rühmade vahel on normaalselt 75—100 m, distantsid — 100—150 m (§ 174).

Peatükis „Rivistused erjuhtumel“ käsitletakse paraade, liputseremooniaid ja auvahtkondi.

Määrustiku lisadena tuuakse signaalide tabel, juhised „kuulipilduja-parkide“ tegevuse ja sõduri rakmete ning varustise kandmise kohta ja jooniste kasutamiseks vajalikud tingmärgid.

—ms—

Jalavägi Hispaania sõjas.

(„Revue Militaire Générale“, september 1938.)

Puuduliku suurtükiväe tõttu jalavägi on etendanud Hispaania sõjas tähtsat osa, hoolimata oma nõrgast väljaõppest, koosseisust ja puudulikust varustisest.

Inimene ja võitlusvahend. Lahingu peateguriks jääb jalavägi ja sääst inimestes võitlusvahendite arvel on võimatu. Suurel arvul lennukid, rünnates jalaväe osi, suutsid viimaseid ajutiselt küll demoraliseerida, mitte aga maa-ala enda käes hoida. Valitsusväe nõrga ettevalmistusega miilitsa püüe kasutada igal võimalikul juhul tanke ei andnud ka edu. Pealetungil Madridi rindel 29. oktoobril 1936 tangid suutsid küll läbi murda esimese joone, mitte aga vallutatud maa-ala enda käes hoida, kuna jalavägi tankidest maha jäi.

Eestoodu tõendab, et võitlusvahendid võivad anda maksimaalseid tulemusi, kui neid käsitseb hea jalavägi.

Samale arusaamisele on jõudnud ka inglased, kes juba ammu on uurinud inimeste asendamist võitlusvahendiga. *)

Pealetung ja kaitse. Ei ole õige väide, nagu tõendaks Hispaania sõda kaitse üleolekut pealetungist. Oli küll juhtumeid, kus rikkalikult automaatrelvadega varustatud improviseeritud jalavägi võis teatava aja tagasi hoida paremini väljaõpetatud kuid puuduliku relvastisega vastase, kuid see oli nii ajutiselt. Relvastise areng on rünnakut küll raskendanud, mitte aga võimatuks teinud. Kui jalaväe võitlusvahendeid osatakse kasutada otstarbekalt, siis pakuvad need pealetungijale suurt abi. Õiged pole väited, nagu näidanuks Hispaania sõda, et ka nõrga väljaõppega jalavägi võib kaitse edukas olla ja et kindlustussüsteem kõvendab kaitset. Nii oli 1936—1937. a. talvel Bilbao valitsusvägede poolt kindlustatud tugevasti nn. „raudse vööga“, mille pikkus 70 km. Linn langes kerge vaevaga rahvuslaste kätte, kuna kaitsjal oli vähe jalaväge (1914-18. aasta sõja kogemusel nõudnuks sellane rinne 70 000 meest, oli aga vaevalt 50 000) ja puudulik tulesüsteem.

Samuti tuleb mõelda, et prantsuse taktikaliselt ja tehniliselt viimistletud „Magi-

not-liin“ võib kujutada ületamatut tõket vaid siis, kui seda kaitseb hästi väljaõpetatud meeskond.

Jalavägi ja rinnete stabiliseerimine. Tänapäeva relvastis, eriti jalaväe oma, võimaldab pidurdada nii lahingu edu kui ka kaotusi, andes maad stabiliseerumisele. Hispaania sõda tõendab ka, et motoriseerimisest loodetud määratu liikuvus ei vasta tõe. Operatsioonid näitasid, et lahingu kaotanud jalavägi võib end organiseerida palju kergemini kui varemmail aegadel, tingimusel, et see jalavägi oskab maksimaalselt kasutada oma automaatrelvi ja võitlusvahendeid ja on toetatud tugevast suurtükiväest.

Tangid. Mõlemad sõdivad pooled tarvitavad võrdlemisi rohkesti tanke, mis on saksa, itaalia ja vene päritoluga.

Vene tangid on küll tugeva soomusega, kuid konstruktsioonilised puudused tangi sisemuses võimaldavad tanki kergesti põlema süüdata.

Saksa ja itaalia tangid ei ole andnud Hispaania sõjas soovitud tulemusi. Nii 1935. a. tarvitusele võetud saksa 6-tn tankide kui ka itaalia tankide soomus ei pea vastu tt-relvade tulele, kuna suurema liikuvuse saamiseks on ohverdatud soomuse pakust.

Peab tähendama, et kiirete tankide tarvitusele võtmisel tugines sakslaste tõekspidamine strateegias ja taktikas kiirele rünnakule, et kokkupõrke puhul Prantsusmaaga haarata nende kindlustatud piirivööd.

Nüüd aga sakslased on muutnud oma põhimõtet, otsides võimalusi nim. kindlustusvöö läbimurdmiseks elavajõuga, toetatud rasketest tankidest.

Hispaania sõda näitas, et kiire tank ei täida kaugeltki temalt nõutud lahingulisi ülesandeid. Jalavägi jääb tankidest maha ja viimased hävitatakse tt-relvade poolt. Ka vastase jalavägi suudab tanke hävitada neid põlema süüdates, milleks tank valatakse üle petrooleumiga ja visatakse tema pihta siis granaat.

Vähese suurtükiväe tõttu ei suudetud hävitada või neutraliseerida tt-relvi; viimane ülesanne kuulub praegusaja sõjas suurtükiväe tähtsamate ülesannete hulka. Isegi

*) Kapten Mac Namara „The united services Review“, detsember 1937.

Kapten A. Nuut.

Kapten Andres Nuut †

25. detsembril 1938 suri Petseri haiglas kapten Andres Nuut.

Kapten Nuut sündis 11. veebruaril 1891 Sindi. Hariduse omandas Pärnu gümnaasiumis. End. Vene sõjaväeteenistusse astus 13. septembril 1915. a. Lõpetas 1916. a. Taškendi sõjakooli sõja-aegse kursuse ja ülendati lipnikuks. Pärast kooli lõpetamist teenis kompaniülemana ja nooremohvitserina. 6. detsembril 1917 astus teenistusse Eesti rahvuslikku sõjaväkke, kus teenis kuni 13. märtsini 1918. a.

Eesti sõjaväeteenistusse määrati kpt. Nuut 04. 09. 20. Teenis 3. Piiriküti Pataljonis, 3. ja Sakala Jalaväerügemendis nooremohvitserina ja kompaniülemana.

Piirivalve teenistusse astus 17. 09. 26. Alates 15. 10. 27. teenis rajooniülemana. 1925. a. lõpetas alalisväe ohvitseride kursused. Kapteniks kõrgendati 1927. a.

Kaasteenijad mälestavad lahkunut kui õiglast ja sõbralikku inimest.

Puhka rahus vaba kodumaa mullas!

kuulipildujad ja jalaväe saaterelvad on sunnitud osa võtma võitlusest tt-relvadega, mida võis märgata ka rahvuslaste poolel.

Jalaväe saaterelvad.

a) T t r e l v a d. Hispaania sõda kui lai katsevält on näidanud, et kaitse tankide vastu on palju täiuslikum kui tangid ise. See sõda oli tulega ristimiseks tt-relvadele, mis näitasid oma suurt võimsust.

b) M ü ü s e r i d, mida laialt kasutasid rahvuslased, täitsid edukalt oma ülesande, tulistades püstlaskmisega pealetungi tõkestavaid vastupanusid oma jalaväe läheduses.

Jalavägi ja autotranspordid. Mõlemad pooled kasutasid sageli jalaväe edasitoimetamist veoautodel, kui marssruudid olid pikad või olukord nõudis kiiret teotsemist. Kuid väsimuse tõttu ei loobunud jalavägi autodest ka kriitilistel momentidel, kandes sageli suuri kaotusi, nagu see juhtus Guadalajara lahingus (märtsis 1937), kus 100 valitsusväe lennukit ründas madalalt kõrguselt itaalia jalaväekolonna.

See hädaohut kaob, kui autokolonne saadavad lennukid. Vastasel korral peab aga jalavägi vastavalt olukorrale liikuma omal jõul ja hajutatult maastikul.

Jalaväe kaitse madalate õhürünnakute vastu. Nii kaitse kui ka pealetungi olukorras langes jalavägi Hispaania

sõjas sageli madalalt lendavate lennukite kuulipildujatule alla, millel oli suur moraalne mõju. Jalaväel oli peagu võimatu selle vastu võidelda kuulipildujatulega märgi suure kiiruse ja moraalse mõju tõttu.

Hispaania sõda juhib seega tähelepanu sellele, et tulevikus lennukid võtavad sagedamini osa võitlusest maapealsete vägedega. On tähtis suurendada tulevikus kuulipildurite väljaõpet õhumärkide tulistamiseks.

Jalavägi ja võitlus asulates. Asulad on etendanud Hispaania sõjas tähtsat osa. Eriti valitsusväed on väga sageli kasutanud asulaid kaitseks. Pealetung asulais on kandnud suuri kaotusi, eriti sõja algul, kuna puuduliku suurtükiväe tõttu ei suudetud purustada majadesse organiseeritud vastupanupunkte.

Tuli luua nn. tänavavõitluse taktika: jalavägi liigub paralleelseis kolonnes peatavate kaudu ja vastupanuks organiseeritud punkt vallutatakse haaramisega.

Pealetung asulais seab üles jalaväele järgmised probleemid:

- tule all oleva tänavatesõlme ületamine (vastase tule alla võtmine lähimatest majadest ja vastase haaramine);
- katuselt ja akendest tule alla võetud tänaval liikumine;

- vastupanu keskuseks muudetud majade grupi ründamine (lähiste valimine, lähenemine läbi majade, rünnaku lähtealuse ja tulebaasi valimine);
- edu arendamine (vastase jälitamine, abinõud vasturünnaku juhuks, asulate puhastamine vastasest).

Lahingud näitasid, et tanki ei tohi kunagi kasutada asulais üksinda, kus neid vastane kergesti võib põlema süüdata või tt-relvadega hävitada.

Lahing tänavail seab kaitsjale järgmisi probleeme:

- tänava või platsi sulgemine tule või tõketega;
- maja või (majade grupi) kaitsmine (etteulatuv kaitse, vastupanu organiseerimine majades);
- varude kasutamine, mida peab kiiresti toimetatama vastase pealöögi kohta.

Hispaania sõjas kasutati tänavlahinguis alati granaate.

K o k k u v ö t e. Hispaania sõda ei paku erilist uut jalaväe lahingutegevuses, küll aga annab huvitavaid andmeid jalaväe relvastise ja võitlusvahendite väärtusest ja kasutamisest. Esimest korda esinevad lahingus tt-relvad, mis on kujunenud tankidele tösiseks vastaseks. Selle sõja uurimine näitab ka, et tänaseni püsinud põhimõtted ja meetodid ei ole kaotanud oma väärtust. Hoolimata relvastise arenemisest jääb jalavägi ikkagi peamiseks väeliigiks. Võimatu on jalaväelast asendada võitlusvahendiga.

Hispaania sõda tuleb uurida äärmise ettevaatlikkuse ja kriitikaga. Taktikaline olukord on sageli ebaharilik: väljaõpetamata väeosad, puudulik materjalosa, suurtükiväe puudumine. Niisuguses olukorras võib teha pealiskaudse vaatlemisega ebaõigeid järeldusi, nagu see on toimunud kaitse eelistamisega pealetungile.

Patarei kokkuliitumise õppus.

(„Artilleriiski Žurnal“ nr. 9 — 1938. a.)

Erialameeskondade kokkuliitumine ühiseks tervikuks evib suurt tähtsust iga patarei väljaõppes. Selle õppeperioodi lõpul patarei peab suutma täita kõiki lahingus esinevaid ülesandeid. Alljärgnevas kirjeldatakse ühte 6-tunnist patarei kokkuliitumise õppust, mis oli jaotatud 5 ossa järgmiselt:

- suurtükipargist kuni lähtekohani liikumine;
- lähtekohast kuni lahingukorda hargnemise punktini liikumine ühes taktikalise ülesande lahendamisega;
- vaatluspunkti ja tulepositsiooni valimine ja sissevõtmine, sideloomine, moondamine, insenerilised tööd ja õiseks tegevuseks ettevalmistamine;
- taandumine ja kogumiskohta liikumine;
- õppuse arutus.

Õppuse tähtsamaks osaks oli kolmas, sest see sisaldas endas kõiki tähtsamaid küsimusi patarei lahingulises töös. Valiõppustel harilikult hargnemisrajooni minek ja pärast õppuse lõppu suurtükiparki tagasiliikumine kujuneb tavaliseks rünnakuks. Kirjeldatud õppuse kavasse võeti aga täiendavaid ülesandeid ning kogu välisõit tehti huvitavaks ja õpetlikuks.

Lähtepunkti minekul töötati läbi rünnakudistsipliini küsimusi ja harjutati signalistilt antavate sarvesignaali „Sadulasse-istu!“, „Numbrid-istu!“, „Sadulast-maha!“ ja „Numbrid-maha!“ täitmist, tehes selleks mitu peatust.

Lähtepunktis anti patarülile lühike taktikaline olukord, mille järele patarei määrati eelsalga koosseisu, vastane on ühe teekonna kaugusel ja tuleb kohtamislahing. Olukord tehti teatavaks kõigile juhtidele ja sõduritele. Saadeti välja luure ja kolonni vahetu julgestus.

Varsti pärast liikumise algust anti täiendav olukord, mille järele vastase rünnakulennuvägi ründas patareikoloni, ei tekitanud selles aga kaotusi, kuid gaa-sitas sõjagaasiga teeosa patarei liikumisteel. Selle tähistamiseks visati mõni suitsuküünal. Patarei inimkoosseis pani endile ja hobustele pähe g-torbikud. Pealeselle hobused kaeti g-kaitse katetega ja pandi jalga g-kaitse saapad või -sukad ning patarei jätkas liikumist. Järgnevalt anti uus olukord, et lennukite-lüli lendas üle patarei ja piserdas meeskonda ja hobuseid sõjagaasiga. Sidemeeskond tulistas pikeerivaid lennukeid püssidest paupadrunitega. Pärast seda näidati, kui

das kasutatakse g-katteid lennukite ülelennu ajal. Ka san.-personaalile anti tööd. Pärast õhurünnakut üks sõdur nägi, et ta naabri kätel ja kaelal on ipriidi tilku. Siis demonstreeriti kõigile sõdureile ja juhtidele sõjagaasi tilkade hävitamist ja ipriidivastase paketi kasutamist.

Kui patarei asus uuesti kolonni, patarül sai oma luurelt teatise, et patarei liikumisteel vastase lennukivägi on purustanud silla ja patareil tuleb minna üle pontoonsilla. Liikumise ajal juhivad selgitasid sõdureile üle pontoonsilla mineku reegleid ja jõudnud silla juurde patarei läks üle hariliku silla, nagu minnakse üle pontoonsilla.

Järgmise täiendava olukorra kohaselt patarüli käsutusse anti raadiojaam ja lennuk, mis lendas vastase luurele. Jõudnud luurelt tagasi, lennuk teatas raadioga, et jala- ja suurtükiväest koosnev vastase kolonn läbis kell X punkti A ja liigub B suunas. Patarül kandis ette luureandmed eelsalga ülemale, asetas patarei tulepositsioonile ja teinud laskeettevalmistuse laskis kogupaugu. Järgnevalt lendurvaatleja teostas cellaskmise kolonni pihta ja patarei läks üle turmtulele, mille tulemusena vastase kolonn loeti osaliselt hävitatuks ja laialiaetuks.

Asudes uuesti kolonni ja jätkates liikumist, patarei vaatlejad nägid paremal punast raketti ja patarei valmistus tankide rünnaku tõrjumiseks, kuid tangid ei rünnanud patareid, vaid liikusid tagapool liikuvate osade suunas. Anti täiendav olukord, millest selgus, et eelväe suurtükivägi hävitas vastase tangid.

Järgnevalt eelsalga ülem teatas, et eelsalk hargneb ja vajab suurtükite toetust. Algas õppuse kolmas osa, kus patarei asus lahingukorda ning trasseeris ka vaatluspunkti ja tulepositsioonile tehtavad ehitised. Vastane oli tähistatud üksikute sõduritega, kes vaatluspunkti asumisel tõkestasid luurajaid, kuna pärast seda oma viibimisega lahinguväljal, fugasside kasutamise ja püssidest paukpadrunitega laskmisega nad andsid tegelikku tööd vaatlejatele (teotsejatele). Hiljem näidati praktiliselt, kuidas vaatluspunktis tehakse eeltöid märkide õiseks sälkimiseks ja kuidas ning kuhu asetatakse tulepositsioonil sihtpunktilaternad.

Kui õppuse peamine eesmärk oli saavutatud ning lähenes lõpu moment, patarülile anti teatis, et paremal tiival jalavägi on tagasi tõmbunud ja teda jälitatakse vastase ratsaväe poolt. Vastase ratsaväe 2 rühma, kes oli tähistatud 6 ratsanikuga,

ründas tiival tulepositsiooni. Rünnak löödi tagasi ainult ühe suurtükiga, kes suutis muuta oma laskesuunda, kuna teised suurtükid ei suutnud kiiresti pöört teha.

Algas õppuse neljas etapp — taandumine. Patarül andis tulepositsioonilt lahkumise käsu, sõitis ise sinna ja nägi, kuidas tulepositsioon sattus vastase suurtükiväe tule alla, mis koosnes granaatidest ja g-mürskudest. Positsioonilt lahkumine teostus keerukas olukorras. Rakendites oli rivist välja löödud mõningaid hobuseid, mis asendati suurtükiväe hobustega.

Kui patarei tõmbus kolonni, et liikuda laagrisse, patarül sai käsu liikuda raudteejaama ja laadida patarei vagunitesse. Laagri tee ääres suurtükipargi läheduses oli tähistatud raudteejaam nii, et platvormide ja vagunite kontuurid olid trasseeritud maa peale. Moondades võsastikku umbes 400 m kaugusele jaamast, patarei asus signalisti signaali järele pealelaadimise töid teostama. Pärast näilikku pealelaadimist anti õppuse lõppsignaal.

Arutlusel analüüsiti õppusel esinenud puudusi ja hüvesid patarei kokkuliitumises ja üksikute meeskondade töös, kui ka õppuse meetoodikas. Juhtidele selgitati, et selle väljasõidu kava ei tuleks võtta šabloonina, vaid näitena, kuidas on võimalik otsustabekalt organiseerida ja teostada igasuguseid lahinguepisooide.

—m.

INGLISMAA.

„The Army Quarterly“, august-oktoober 1938.

1. **Õhujõud ja vägede liikumine.** Major T. R. Phillips, USA Kõrgema Sõjakooli õppejõud. — Rännakukorras jalgsi või veokitel liikuvate vägede kolonnid on heaks märgiks vastase lennukite. Juba Maailmasõja ajal, 1918. a. septembrikuus Palestiinas 36 inglise lennukit, rünnates õhust pommidega ja kuulipildujatulega 2 päeva järgmööda Balatst Farah'i oru kaudu üle Jordani jõe taanduvat 7. türki armeed, hävitasid selle täielikult. Armeed taandumisteel 13 km ulatuses jäi maha vedelema 87 kerget ja rasket srt., üle tuhande mitmesuguse veoki, tuhandeid surmasaanud sõdureid ja veoloomi jne., kuna armeed riismed kabuhirmus laiali jooksid. Hispaania 1936. a. üks Franco rügi, liikudes rännakukorras Huesca'st Zaragoza suunas, hävitati rünnakuga õhust. Sama-aasta augustis üks Kataloonia väeühik, maabudes Majorka saa-

rel, pillati laiali õhurünnakuga. Guadalajara lahingus märtsis 1937. a. 10 000 itaallast, kes sooritasid rännakut lahingusse veoautodel, sunniti vastaspoole lennukite poolt taanduma. Sama lugu juhtus 5000 valitsusväelasega, kes suundusid ründama Toledo't. Seega siis õhurünnakute hädaoht on täiesti reaalne. Üteldakse, et ka õhukaitsereelvald on teinud edusamme. Kuid rahuaaja laske- tagaajärgi õhumärkide pihta tuleb võtta ettevaatusega, sest õhumärk (lennuki järel veetav kott või kilp) liigub võrdlemisi aeglaselt ja ta ei viska ülalt pomme laskjale ega tulista neid kuulipildujaist, mis pärast meeskond võib töötada oma õk-relvade juures rahu ja külmaverega, mida ta kindlasti ei saa säilitada tõelises lahinguolukorras. Igatahes näitavad Hispaania sõja kogemused, et ründavate lennukite moraalne mõju koondatult rännakukolonnis liikuvatele või ka hajutatult lahingus teotsevaile sõdureile on väga suur, mis pärast lennukite tulistamine õk-relvadest lahingus kaugeltki ei saa anda rahuaegseid tulemusi. Lõpuks püssi- ja kp-tuli ei ole kuigi tõhus lennukite vastu võitlemiseks, mida näitab ka Abessiinia sõda: 259 lennukit oli tabatud, seejuures mõned isegi mitu korda, kuid kõigest 8 lennukit alla tulistatud. Peamiseks tagatiseks kallaletungide vastu õhust rännakul on vägede liikumise m o o n d a m i n e. Seda saavutatakse kõige paremini liikumiste korraldamisega öösi, või kui see olukorrast tingituna peab sündima ikkagi p ä e v a v a l g e s, siis hajutatud formatsioonides. Kuid ka öösi on siiski vaja ettevaatust. 1000 kuni 4000 jala kõrguselt võib lennuk valgustada 1,5 km läbimõõtega maa-ala. Kõrgemal sellest jääb maapinna valgustus puudulikuks ja allpool valgustatud maa-ala mõõted vähenevad tunduvalt. Moodne lennuk kannab 6 niisugust valgustusraketti, à 300 000—1 000 000 küünalt, valgustuse kestusega 1—3 min.

Pärast seda kui märk on avastatud, teostub rünnak, mille aeg oleneb sellest, kas ründamiseks määratud lennukid on baasis 200—500 km rindest, asuvad abilennuväljadel 25—40 km rindest, või järgnevad õhus vahetult vaatluslennukeile. Esimesel juhul võib rünnak järgneda alles 2—3 tunni ja teisel 1—2 tunni pärast, kolmandal juhul aga — mõni minut pärast rännakukolonni avastamist vaatluslennukeilt. Päevavalges lahingulennukid ründavad harilikult massis ja öösel üksikute lennukitega või väiksemate üksustena. Liikumisel tabatud rännakukolonni riskeerib olla rünnatud õhust ning hävitatud, kuna avastatud

puhkerajoon võimaldab hoida valve all õhust sealt väljaviivaid teid ning kindlaks teha rännaku. Seepärast parimateks puhkekohtadeks on suuremad asulad ja tiheda metsaga kaetud maa-alad. P.-Ameerika sõjaväes 1934. a. tehtud katsed näitavad, et väed harjuvad väga kiiresti moonduma õhustvaatluse eest ka hõredamates metsades. Puhkekohad tuleb valida välja päeval, kontrollides nende moondamist õhufotodega, kuid asumine puhkusele peab sündima pimeduse katte all. Niisugustele nõuetele vastavaid puhkekohti harilikult ei leidu küllaldaselt, kui rännakuid sooritatakse jalgsi ning päevase rännaku pikkus väike. Seepärast on kasulik sooritada rännakuid mootorveokeil, mis puhul rännaku pikkus võib tõusta kuni 130 km päeval ja kuni 80 km öösi. Sellases kauguses juba leidub puhkuseks sobivaid asulaid ja metsi. See võimaldab ka võtta — moondumise hõlbustamiseks — kolonni osade vahel mitu korda suuremaid vahesid ja kaugusi kui seda võib teha rännakul jalgsi, kusjuures kiire koondamise võimalus on ikkagi tagatud. Jalgsi liikudes, kus ei saa pidada nii suuri vahesid, 2 raketti võivad katta kogu kolonni ja siis selle ründamine ei teki juba raskusi. 100 km lähimiseks on vaja 4 ööd, kui rännak sünnib jalgsi, ja üks öö, kui see teostub m/veokeil. Nii siis m/veokitel liikudes väheneb hädaoht õhust ka ajaliselt. Lõpuks toob autor veel ühe näite Hispaania sõjast, Brunete'i lahingust, kus Franco viskas lahingusse 40 000 meest, kasutades ümberpaigutamiseks liiklemisvahendina m/veokeid hajutatult. Valitsusvägede lendurite teadaannetest selgub, et sel ajal nad avastasid kõigest 10 m/veokite gruppi, millistest suurimas oli 35 veokit. Seevastu valitsusväed Teruel'i lahingus saatsid abivägesid rindele koondatud m/veokite kolonides, millised Franco lendureilt ka hävitati. Kokku võttes, liikumine m/veokeil võimaldab: paremat moondamist puhkekohtadel, suuremat saladust liikumisel, kuna väed on teedel lühemat aega; suuremat hajutamist, mis vähendab rünnakute ohtu õhust; suuremat liikumiskiirust ning pikemaid rännakuid; meeskonna jõu säästu ning värskust, mis on tarvis edukaks teotsemiseks lahingus. M/veokite laiemalt kasutamisele võtmine võimaldab uuesti saavutada ootamatust, mille taotlemine on muutumas üha raskemaks liikumiste läbiviimisel jalgsi.

2. Õpiseid Šanghai operatsioonidest 1937. a. Kapten J. V. Davidson-Houston. — Lahingutegevuse alates 13. 08. 37 oli jaapanlastel Šanghais 3000

meest 30 000 hiinlase vastu. Oktoobri lõpus jaapanlastel oli juba 150 000 m., hiinlastel aga 500 000 m. Sellasele ülekaalule vaatamata hiinlased said lõpuks siiski lüüa, kuna nende vastane evis kõrgemat moolaali, paremaid relvi ja kasutas moodseid võitlusviise. Jaapanlaste tugevaks küljeks oli nende ülekaalukas suurtükivägi ja lennukivägi, moodne organisatsioon ja ajakohane väljaõpe. Jaapani jaldiv. evis 36 srt. vaenlase 12 srt. vastu, kusjuures mõned hiina diviisid olid hoopis suurtükiväeta. Hiinlastel oli küll 250 esmaklassilist lennukit, kuid jaapanlaste tunduva ülekaalu tõttu õhus ei suutnud need täita mingeid tõsisemaid ülesandeid, seda enam veel, et ka lennukite materjalosa hooldamine oli halb ja võitlusvõimetuks muutunud aparate polnud võimalik asendada tarvilises ulatuses uutega. Tasane, lage, kraavidega läbilõigatud ning vähe varjeid pakkuv maastik Šanghai ümbruskonnas oli soodsusetu teotsemiseks ratsaväele ja tankidele, kuna jälle Džapei puisteed ja barrikaadid takistasid vaatlust ning tabavat suurtükiväet. Seega kaitse organiseerimine oli soodne. Kuid hiinlaste passiivsus kaitsele ühelt poolt ja jaapanlaste pidev suurtükiväe ühes õnnestunud dessandiga vastase tiivale teiselt poolt sundisid hiinlasi lõpuks siiski Šanghai alt taanduma. Jaapani jalavägi oli varustatud mortiiridega, 37-mm ja üksikute sellest suurema kal. suurtükidega. Jalavägi harva sooritas rünnakuid, vaid harilikult okupeeris vastase kaevikud, pärast seda kui need olid suurtükiväe poolt põhjalikult purustatud ja nende kaitsjad hävitatud. Vesitõkete ületamisel, milliseid tuli siin ette iga paarisaja meetri tagant (kraavid ja kanalid), oli jaapani jalaväel siiski tunduvalt kaotusi. Suurtükiväes kasutati 75-mm mäestiku- ja sama kal. välisuurtükke ja 6-tolliseid haubitsaid. 75-mm olid hobu-, suuremad kaliibrid aga mehaanilise veoga. Lahingutest võttis osa ka laevastik kuni 8-tolliste kaliibritega, milliste tuli polnud siiski tõhus maapealsete märkide pihta mürsu lameda lendjoone ja vaatlemise raskuse tõttu, eriti suurematele kaugustele. Tulejuhtimiseks kasutati lennukid ja õhupalle, viimaseid isegi automaatrelvade tulepiirkonnas. Ratsaväge rakendati vaid väiksema tähtsusega luureülesanneteks ja sideks, kuna suuremate ratsaväeüksuste kasutamine oli maastikuliselt raskendatud. Pioneerid olid tegevad peamiselt vesitõkete ületamisel, milleks kasutati kiirsildu, ujukaid, pontoone ja improviseeritud parvi. Transporditeenistuse alal kasu-

tati 3- ja 2-teljelisi ameerika tüüpi veoautosid, rinde lähedal aga peamiselt kaherentalisi vankreid. Õhukaitse alal rakendati ka helgiheitjaid ja helipüüdjaid (dektektoreid), neist esimesi mitte just edukalt; helipüüdjad olid inglise tüüpi ja küllalt tundlikud, kuna nad isegi võtsid vastu lennukipõrina ühel erapooletu riigi sõjalaeval demonstreeritud helifilmist, põhjustades seega valealarmi. Hiina jalavägi oli relvastatud 7,62-mm pussidega, kk ZBG, rk. Vickers'iga ja 3-tolliste mortiiridega. Prantsuse-, inglise- ja saksatüübilised raskiivrid olid nõrgast materjalist. Provintsiaalvägede relvastise hulka kuulus peale pusside veel Mauser'i püstoleid ja mõõku. Laskemoon oli headuselt väga mitmekesine; esines isegi puukuule. Hiina jalavägi polnud võimeline sooritama kallaletunge ning rünnakuid, kuid kaitsele hästi sissekaevunult näitas üles suurt visadust. Suurtükivägi enamuses evis 75-mm ja vähesel arvul ka 6-tollise kaliibri. Tule juhtimisel tekitas raskusi lame maastik ja õhuvaatluse puudus. Laskemoona oli napilt — impordi vähesuse tõttu mõnikord kasutati tulepetardisid, et luua oma jalaväele mulje, et teda toetab tulega suurtükivägi. Pioneeritõid tehti enamasti tsiviilelanike poolt; kaevikud olid korralikud, kuid vooderdamata ja vee äravooluta. Okastraattõkked enamasti puudusid, kuna nende ehitamiseks ei olnud saada vastavat materjali. Liivakotte kasutati laialdaselt ning hea eduga. Tulepositsioonile majadesse asetatud automaatrelvad täitsid oma tuleülesandeid hästi. Sildade õhitamine enamasti ebaõnnestus ja tekkinud vigastused parandati jaapanlaste poolt kiiresti ja vähesel jõukuluga. Otsapidi maasse kaevetud raudtaladest tõkkesed teedel osutusid tõhusaiks, miinitõkkesed aga üldiselt kasutuiks, kuigi nad tekitasid vastasele mõningaid kaotusi. Taandudes hiinlased harilikult panid majad põlema, kuid vastase tegevust see ei takistanud. Õhukaitseks oli hiinlastel väiksekaliibrilisi (20-mm) õk-relvi, milliseid tavaliselt paigutati tähtsamatesse ehitistesse või nende lähikonda. Neist polnud siiski palju kasu, sest hiinlased harilikult avasid tule alles pärast seda kui vastase lennukid olid neist juba üle lennanud, mistõttu ka tabamusi oli vähe. Samasuguste tulemustega kasutati õk-ks ka vastavatele alustele monteeritud rk-d ja püssi; isegi püstoleist tulistati lennukid. Hiljem, kui hiinlaste moraal hakkas langema, nad üldse hoidusid tulistamast vastase lennukid, et mitte tõmmata endale nende tähelepanu ning tuld. Helgiheitjad puudusid. Seevastu passiivne õhukaitse oli

Res-sõjaväeametnik

E. Saks 50-aastane.

31. detsembril 1938. a. pühitses reserv-sõjaväeametnik Eduard Saks oma 50-dat sünnipäeva.

Sündinud Narvas, lõpetas ta seal Vladimiri kooli, mille järele läiendas end iseõppimise teel. 1910. a. asus sundaega teenima vene 6. Husaaripolku. 1916. a. ülendati sõjajaagseks ametnikuks ja määrati sama polgu asjaajajaks. Tuli Eestisse detsembri lõpus 1913. a. On teeninud 1. ja 2. Ratsapolgus asjaajajana, Sõjaväe Kontrollis ja Riigikontrolli Sõjaväe Osakonnas kontrolörina, vanema kontrolörina ja vanema revidendina. 06. 03. 25. asus teenistusse Kaitseliitu, alguses Peastaabi majandusüleva kohusteläitjana ja 24. märtsist samal aastal Narva maleva sekretärina.

Peale oma otsese ameti on E. Saks liikmeks mitmes Narva seltskondlikus organisatsioonis, töötades igalpool suure innuga.

Res-sõjaväeametnik E. Saks.

Teenete eest E. Saksale on annetatud V klassi Kotkarist, III klassi Valgerist ja Tuletõrje hõberist.

Väsimatu töömees, täpne ja asjatundlik, alati vastutulelik ja oma abi ning nõu pakkuv, nii tunnevad teda kõik, kellel temaga on kokkupuuteid.

Soovime tublile kaasvõitlejale veel palju jõudu intensiivseks töötamiseks meie kodumaa kasuks.

hea. Üldisi märkeid. Pommitamine õhust, olles üldiselt palju intensiivsem kui Maailmasõjas, ei suutnud siiski sundida vägesid lahkuma korralikult organiseeritud kaitsepositsioonidelt või majadest; tugevama konstruktsiooniga ehitistes alumised korrad jäid enamasti pommidest kahjustamata. Jaapanlased harilikult asusid rünnakule keskpäeva ajal, kuna nad olid tähele pannud, et just siis hiinlaste moraalne ja kehaline vastupanuvõime on nõrgim. Pealetungil jaapanlased enamasti püüdsid vastast haarata ühelt või ka mõlemalt tiivalt, milline manööver harilikult sundis hiinlasi tagasi tõmbuma, kuna nad hoidusid vastu võtmast otsustavat lahingut. Dessantide maalesaatmisel jaapanlased kasutasid erilisi madalvee tarvis konstrueeritud mootorparvi, millistega võis pääseda hästi kalda lähedale isegi niisugustes kohtades, mida hiinlased lugesid täiesti ohutuks dessantide mõttes (Tai järve rajoon, Jangtse harud jne.).

Kk.

PRANTSUSMAA.

„Revue d'Artillerie“, juuni 1938.

Suurtükiväe vajadused lennuväe suhtes.

K i n d r a l D u m a s. — Artikkel on järg samalt autorilt 1937. a. juuni- ja juulikuude numbrites ilmunud artiklile „Suurtükiväelase muljed“. Käesolevas artiklis autor lähtub seisukohalt, et tema ettepanek luua suurtükiväele oma lennuvägi on vastu võetud. Suurtükiväe-lennuväge autor loeb normaalseks allutada rügementidele, kuna rügemendiülemad on harilikult ülemaks rühmitustele, mis on taktikalised üksused ühise ülesandega ja ühise tegevuspiirkonnaga. Lennukite arvu peaks määrama suurtükivägi, arvestades lennutundide arvu ja rivist välja langevate aparaatide protsenti. Lennukite tüübi kohta autor ei avalda midagi konkreetset, vaid seab üles järgmisi teoreetilisi nõudmisi: vaatlus peab olema hõlpus, vaatlusväli nii suur kui võimalik, enesekaitse rahuldav, maandumis- ja tõusmisvõime hõlpus, kiiruste amplituud suur, sideabinõud lihtsed ja kindlad. Viimastest

autor rõhutab eriti raadiotelefoni, mis annab võrratuid soodustusi.

Koostöölennuväeks autor nimetab lennuväeosa, mis on antud maaväe väekoondise käsutusse. Sellelt autor nõuab suurtükiväelennukite julgestamist sel määral kui see on võimalik. Suurtükiväe maapealseid organeid koostöölennuvägi peab kaitsma samal määral kui teisigi relvaliike. Suurtükiväelennukite kaitse ei too koostöölennuväele erikohustusi, kuna sellega saab teostatud ka üldine julgestus. Erandjuhtum on, kui tuleb teostada kaugemaid lende kauge-laskjate patareide tule eellaskmiseks, mis nõuab kaitseks erilende.

Neid väheseid, kes ei tunnusta suurtükiväe õigusi oma lennuväele, autor loodab veenda kadunud kindral Estienne'i sõnadega: „Need ei olnud rasked suurtükid, vaid lennukid, mida meie pimedatena valju häälega nõudsime. Lennukitega, mis oluk-sid meie omad nagu meie silmad ja pikk-silm, oleksime sissetungijad palju ennem maa alla surunud, hoolimata tema rasketest suurtükkidest. Olles evinud enda käsutu-

ses õnneliku juhuse tõttu lennukit erandina, võin mina hinnata tema võrratuid teeneid.

Liikuvõõjas üks lennuk on vahest väär-tuslikum kui kümme suurtükki. Tõsiselt tu-leb kahetseda, et praegu suurtükiväe-lennu-väge ei ole olemas, nagu teda ei olnud 1914. aastal.“

Sama kinnitab marssal Petain oma kirjas kindral Dumas'le: „Prantsuse suur-tükivägi ei saa üles näidata oma täit võimet seni, kuni tal puudub võimalus oma abinõu-dega kindlustada märkide leidmist ja tule-vaatlust.“

Kõrgõhingutega eellaskmisrühmade to-pograafia. — Selle üldpealkirja all anna-vad mjr. Bourquard ja ltn. Dubost vastu-lõigete erijuhuse lahendusi baasi otste mää-ramiseks, kui baasi ühest otsast on näha kaks ja teisest otsast üks tuntud punkt.

Toalaste polügoon. Kpt. P. Schram. — Esitatud toalaste polügoon on 1×1 m pinna suurusega, mõõtkavas 1:2000 ja hind um-bes fr. 200.—. Selle aparadi ehitus sel-gub artikli juures oleva joonise ja üles-võtete järgi.

Sõjaväelisi teateid välisriigist.

Lühiteateid relvastumisest.

Õhujõud.

Inglis- ja Prantsusmaa õhujõudude suh-teline nõrkus, mis ilmnas Čehhoslovakkia pärast tekkinud kriisis ning sai järgnenud paljastuste kaudu üldise tähelepanu osali-seks, likvideeritakse nüüd kiires korras uute kavade täitmisele võtmisega.

„Times“ kujutas kriisi ajal — 27. sep-tembril 1938. a. õhujõudude seisu järg-misena:

	Lennukeid		Kuu- toodang (sulgudes — sõja ajal)
	I liinis	Üldse	
Prantsusmaa	1200	3400	100 (700)
Inglismaa	1700	5000	
Čehhoslovakkia	600	1200	
Saksamaa	2600	6500	600 (1000)
Itaalia	1700	5000	180
N. Venemaa	3500	7000	

Hilisematel avaldustel ajakirjanduses selgus, et vaatamata ca 31 miljardi frangi kulutamisele õhurelvastisele möödunud 6 aasta jooksul, prantsuse lennutööstus suu-tis välja lasta lennukid kuus: 1937. a. — 38, 1938. a. aug. — 13 ja 1938. a. okt. — 62;

need lennukid olnud enamasti poolvana-nenud ja lennukiiruselt mõnel juhul 50% saksamaadest aeglasemad. Samal ajal valmistatud Saksamaal 300—400 lennukit kuus (kriisi ajal 500) ja Itaalias 120; Inglis-maal tõusnud lennukite valmistamine pärast kriisi 200 peale kuus („Times“, „Matin“, „Oeuvre“, „Petit Parisien“ jt.).

Prantsusmaa vajavat otsekohe 1700 uut lennukit. Valitsuse poolt välja töötatud kava kohaselt prantsuse lennutööstuse toodang tõuseb 1939. a. aprillis 200 (tarbekorral 400) lennukini kuus. Kahe aasta pärast oleks siis sõjaväel 5000 uut lennukit. On ette nähtud investeerida 16 miljardit franki, sellest suur osa lennubaaside asutamiseks; käesoleval aastal on juba antud 7,5 miljardit franki (õhuminister Lachambre'i seletusel).

Inglismaa õhuväe eelarve tõuseb õhumi-nister Kingsley Wood'i seletusel 120 miljo-nilt naelsterlingilt k. a. 200 miljoni naelani tulevaval aastal. Lennutööstuse rekonstruee-rimine lõpeb 1940. aastal, kusjuures ta too-dang ulatuvat 40 000 lennukini aastas sõja korral. On juba tellitud 5000—6000 uut len-nukit; esimese liini lennukite arvu suuren-

datakse 30% võrra. Arutatakse ka koloniaallennuväe suurendamist.

Ühendriikide õhujõud pidid evima senise kava kohaselt 1940. aasta keskel 3300 lahingulennukit; õhuministri seletusel on nüüd esitatud kava 9280 uue lennuki juurdeehitamiseks. „New York Times“ teatas, et on tehtud otsus suurendada õhujõude kahe aasta jooksul 12 000 uue lennukiga, millest merevägi saavat 3000 lennukit.

„Oeuvre“, arutades andmeid saksa õhujõudude kohta (k. a. sügisel 6000 lennukit, nendest ühtki vanemat kui 1,5 a.), arvab, et 1939. a. kevadel Saksamaa võivat evida 10 000 lennukit.

L a e v a s t i k u d .

Ühendriikide mereministeerium tellis novembrikuus 3 uut lahingulaeva 150 miljoni dollari väärtuses, igaüks 35 000 tonni suur. Nende laevade valmides Ühendriigid evivad 5 samatüübilist lahingulaeva, kuna 2 laeva on juba ehitusel.

Atlandi laevastiku täiendamist umbes 50 kiire laevaga käsitleti ajakirjanduses oktoobrikuus. Maa- ja mereväe ajakirja järgi nende kergete laevade ülesandeks jääks Euroopa olukorra kujunemisest olenevalt kaubalaevade kaitsmine ja Panama kanali kinnijäämise korral ühendustee julgeoleku tagamine ümber L.-Ameerika.

„Havas'i“ järgi Inglise parlamendi ringkondades novembris kõneldi N. Venemaa kavatsusest ehitada Vaikse ookeani jaoks 45 000-tonniseid lahingulaevu, milliste ehitamine Inglise-Vene mereväekokkuleppe järgi Jaapani tegevusest olenevalt pole keelatud.

B a a s i d j a k i n d l u s t u s e d .

Viimasel ajal ilmus ajakirjanduses sensatsioonilisi teateid Saksa mere- ja õhu-

väebaasidest Aafrika läänerannikul ja saartel. „Sunday Graphic“ järgi ühe saksa firma poolt renditud Bisaros'e saarel olevat asutatud võimas merebaas, mille ehitamine maksvat 8 miljonit naelsterlingit. „Foreign Affairs'i“ teadetele teiste baaside ehitamine kokkuleppel Lissaboniga sündivat Assooridel, Madeiral, Roheliseneeme ja Bissagos'i saartel.

„Die Wehrmacht'i“ järgi kantsler Hitler oli andnud juba 1936. a. käsu vajalike ettevalmistuste tegemiseks Saksa läänepiiri kindlustamiseks. Samal aastal ehitati esimesed 118 betoneeritud kindlustust ja takistust. K. a. maikuus lasti läänekindlustused lähima aja jooksul valmis ehitada, et kindlustada Saksamaad läänest Čehhoslovakkia kriisi puhuks. Oktoobris sai teatavaks, et kindlustuste vööd laiendatakse Saari ja Aacheni ringkondadesse.

R e l v a s t u m i s e k u l u d .

Egiptuse kaitsenõukogu kiitis heaks sõjaministri ettepaneku määrata 50 miljonit naelsterlingit riigikaitse kava täitmiseks viie aasta kestel. Kavas on peale mereväe loomise veel maaväe suurendamine, lennukite ja baaside ehitamine, relvastise suurendamine ja sõjatööstuse asutamine. Aleksandria sadam muudetakse tähtsaks mereväebaasiks, kuna Marsamatruh sadamasse asutatavat õhuväebaas.

Ühendriikide ajakirjanduse järgi kõikide maade sõjaväelised kulud käesoleval aastal ulatuvat 18 miljardi dollarini, ületades neli korda 1912. aasta kulud; 1934. aastal kulud olnud 5 miljardit dollarit ja 1937. aastal juba 15 miljardit. Absoluutsetes arvudes arvutades esikoht kuuluvat N. Venemaale 5,4 miljardiga. —t.

Soome laskurite hiilgetulemusi.

Viimasel treeninglaskmisel Soome laskurid, kes valmistuvad ette 1939. a. MM-võistlusteks, saavutasid hiilgavaid tulemusi.

V a b a p ü s s i s t o l i d v i i s p a r i m a t :

1. B. Frietsch	370	370	387	1127
2. T. Mänttääri	357	369	389	1115
3. Olavi Elo	358	368	387	1113
4. O. Hynninen	355	372	385	1112
5. P. A. Janhonen	350	377	384	1111

Kokku 1790 1856 1932 5578

Vastav maailmarekord 1852 1866 1923 5526

Eriti harukordse tulemuse saavutas B. Frietsch püsti asendist 370 silmaga. Kõigi aegade jooksul on sarnase tulemuse enne saavutanud ainult meie laskur ltn. A. Kukk.

Vabapüstitolilist saavutas viis parimat kokku 2650 silma, mis on ühe silma võrra vähem vastavast maailmarekordist (parim tagajärg T. Vartiovaaral — 536 silma).

Teisel laskmisel saavutas 5 parimat kokku 2652 silma, seega ületati maailmarekord 1 silmaga.

Üle 500 silma saavutas esimesel laskmisel 12 ja teisel laskmisel 11 laskurit.

(„Ampujain Lehti“ 11. 11. 38. nr. 21.)

A. R.

N. Vene laskespartakiaad 1938. a.

Kapten A. Rääk.

N. Venes korraldab ülemaisi laskevõistlusi Osoaviohim.

Kandvam osa nendest laskevõistlustest teostatakse Rahvusvahelise Uniooni (UIT) programmi kohaselt. See annab võimaluse võrrelda N. Vene parimate laskurite saavutisi teiste maade laskurite saavutistega ja seega ka meie laskurite omadega.

Möödunud aastal peeti need võistlused Moskvas. Osavõtjaid esindusmeeskondi oli 42 vabariigist kokku 417 laskuriga, nende hulgas suur protsent naislaskureid.

Võistluste tulemused olid järgmised:

Meeskonnad (5 laskurit)	Sõjapüss		Väikekalapüss	
	Silmi	Jrk.	Silmi	Jrk.
Suur-Vene (RSFSR)	2457	1	893	8
Ukraina (USSR)	2428	2	909	5
Valge-Vene (BSSR)	2328	3	857	34
Turkmeeni	2320	4	864	26
Karatšai	2234	5	893	7
Moldaavia	2229	6	892	9
Mordva	2214	7	878	21
Kirgiisi	2210	8	890	10
Azerbaidžani	2205	9	918	2
Uzbeki	2196	10	895	6
Tatari	2180	11	887	13
Adžaari	2164	12	883	16
Kazakstani	2161	13	911	4
Tšuvašši	2159	14	882	18
Krimmi	2156	15	816	42
Juudi	2150	16	882	19
Gruusia	2141	17	919	1
Komi	2137	18	864	28
Udmurti	2111	19	888	12
Armeenia	2106	20	850	35
Põhja-Osetiini	2104	21	883	17
Kabardini-Balkari	2102	22	884	14
Karjala	2089	23	879	20
Mariiski	2040	24	863	31
Jakuuti	2023	25	915	3
Oirotski	2005	26	889	11
Kalmõki	1992	27	864	27
Kara-Kalpaki	1983	28	861	32
Tšerkessi	1982	29	863	29
Adõgei	1945	30	851	35
Tšetšeni-Inguši	1941	31	884	15
Lõuna-Osetiini	1918	32	857	33
Hakassi	1907	33	849	37
Sakslaste Volga Vabariigi	1893	34	868	24
Dagestani	1887	35	877	22
Burjato-Mongooli	1881	36	844	38
Abhaasi	1867	37	874	23
Baškiiri	1857	38	837	39
Badagšani	1786	39	836	40
Tadžiki	1775	40	868	25
Karabahi	1635	41	863	30
Nahitševani	1566	42	833	41
Keskmine tulemus laskuri kohta	411,7		174,8	
Keskmine silm	6,86		8,74	

Sõjapüssi alal lasti 300 meetrilt 10-ringilisse normaalmärki kolmest asendist 3×20 lasku.

Võrdluseks olgu toodud, et Eesti meistrivõistlustel s. a. oli kõikide osavõtjate keskmiseks tulemuseks laskuri kohta 480 silma keskmise silma 8,01 juures.

Võitja meeskonna RSFSR tulemus on nõrgem vastavast maailmarekordist 129 silma ja Eesti rekordist 113 silma.

Individuaalselt tulid esimesele viiele kohale:

1. Dolgoborodov RSFSR	151	177	169	497
2. Bogdanov RSFSR	159	169	168	496
3. Pisarenko USSR	158	164	174	496
4. Borovikov RSFSR	152	172	169	493
5. Odnoletkov RSFSR	149	169	174	492

Kokku 769 851 854 2474

Eesti meistrivõistlustel

saavutati 807 893 929 2629

Väikekalibripüssi alal lasti lamades asendist 20 lasku 50 m normaalmärki.

Muuseas olgu tähendatud, et vene ülemaistel noorsoo (alaealiste) võistlustel saavutas esikohale tulnud RSFSR meeskond 949 silma, s. o. 30 silma enam kui täiskasvanud laskurite spartakiaadi võitja Gruusia meeskond.

Võistlused rekordite püstitamiseks.

Peale sunduslikkude võistlusalade korraldati erivõistlused parimatele laskuritele eesmärgiga parandada N. Vene laskekordeid.

Sõjapüssist viis parimat laskurit saavutasid:

1. Borovikov	156	173	177	506
2. Skvortsov	153	177	172	502
3. Vavilov	153	167	182	502
4. Morosov	158	180	163	501
5. Andrejev	167	159	174	500

Kokku 787 856 868 2511

Eesti meistrivõistlustel 807 893 929 2629
Maailmarekord 810 907 916 2586

Komandodest tuli esikohale RSFSR meeskond 2478 silmaga.

Asendite järgi tulid kolmele esimesele kohale:

Püsti: Põlvelt:

1. Andrejev	167	1. Morozov	180
2. Pisarenko	165	2. Skvortsov	177
3. Ivanov	161	3. Gojev	175

Lamades:

1. Gubarjev	183
2. Vavilov	182
3. Gubin	181

Võrreldes teiste asenditega saavutati suhteliselt paremaid tulemusi põlvelt asendist. Kuus parimat laskurit saavutas põlvelt asendist keskmise tulemusena 170,16 silma, lamades asendist 171,16 silma. Nii et vahe põlvelt ja lamades asendi vahel on minimaalne.

Laskmisel sõjapüssist lamades asendist 600 meetrilt normaalmärki saavutati 10 lasuga:

1. Dolgoborodov	RSFSR	95
2. Viktorov	RSFSR	94
3. Borovikov	RSFSR	93
4. Rožkov	Uzbek.	93
5. Filippov	Uzbek.	93

Kokku 468 silma

ehk keskmise silmana 9,36.

Neid tulemusi venelased ise loevad heaks. Muuseas on tulnud ilmsiks, et laskurid on saavutanud dioptersihikuga paremaid tulemusi kui optiliste sihikutega.

Väikekaliberpüssist lasti igast põhisasendist 40 lasku. Laskmisel kasutati peamiselt välismaa püsse ja laskemoona.

Viis parimat saavutasid:

Püsti: Põlvelt:

1. Šiškov	372	1. Andrejev I.	397
2. Andrejev I.	369	2. Vavilov	389
3. Pisarenko	369	3. Dolgoborodov	387
4. Andrejev B.	368	4. Sorokin	383
5. Kalinin	365	5. Hantman	382

Kokku 1843 1938

Eesti M-võistl. 1863 1962

Maailmarekord 1852 1909

Lamades:

1. Andrejev I.	RSFSR	399
2. Sorokin	RSFSR	398
3. Vasiljev	RSFSR	397
4. Bogdanov	RSFSR	396
5. Šišagin	RSFSR	396

Kokku 1986

Eesti M-võistl. 1993

Maailmarekord 1964

Uusi rekordeid püstitati: lamades asendist meeskonna-rekordina RSFSR komando 1982 silma (endine rekord 1980), põlvelt asendist individuaalrekordina I. Andrejev 397 silma. Nagu eestoodust näha, on venelased väikekal-püssist üldiselt rahvusvahelisel tasemel ja oleksid ka võistlusvõimelised MM-laskevõistlustel.

Vabapüstolist saavutasid viis parimat järgmisi tulemusi:

1. Pisarenko	USSR	553
2. Popov	RSFSR	531
3. Onisimov	USSR	531
4. Elkin	USSR	520
5. Rolinski	RSFSR	517

Kokku 2652

MR 2651

Esimese viie mehe hulgas on kolm ukrainlast, seejuures esikohale tulnud ukrainlase Pisarenko tulemus on tõesti hea. Seni on üle 550 silma lastud vaid harukordadel. Maailmarekord sel alal on rootslase T. Ullmanni nimel 555 silmaga.

Koondatud komando püstitas vabapüstolist uue N. Vene rekordi 2630 silmaga.

Üksikud laskurid (Onisimov) kasutasid võistlustel venelase Solovjevi konstrueeritud vabapüstolit. Neid püstoleid on aga seni valmistatud vaid 10 tükki, sest valmistamine sünnib käsitsi.

Kokkuvõttes venelased leiavad, et võistluste nõrgaks küljeks oli võistlusmeeskondade eriti nõrk ettevalmistus sõjapüssist. Ei olnud saladuseks, et paljud laskurid kuni võistluseni kordagi ei sooritanud treeningut sõjapüssist. Suurem osa laskuritest võttis võistlustest osa hoopis ilma eel-treeninguta või vähese treeninguga. Oma ajakirjanduses teevad venelased raskeid etteheiteid kohapealsetele laskespordi juhtidele, süüdistades neid lihtselt lohakuses.

Võistlusprogrammi kavatakse muuta. Edaspidi võistleksid eraldi meistrid ja eraldi Vorošilovi laskurid. Laskevõistlustele ettevalmistamisele tahetakse panna eriti rõhku.

Võistlustel selgus veel, et N. Vene oma väikekal-püssid ja laskemoon ei suuda võistelda Inglise ja Ameerika (eriti viimase) laskemoonaga.

N. Vene tähtsamad laskerekordid on praegu järgmised (klambrites võrdluseks vastavad Eesti rekordid):

Sõjapüss:

— püsti	171	(172)
— põlvelt	180	(188)
— lamades	185	(188)

Kokku 525 (543)

Väikekal-püss:

— püsti	375	(382)
— põlvelt	397	(397)
— lamades	399	(400)

Sõjapüstol: 275 (283)

Vabapüssist laskmist N. Vene laskesportlased seni pole harrastanud.

Sündmusi Vabadussõjast.

Mida tähendab üksikvõitleja julgus ja otsustamisvõime.

Kpt. P. Kangro.

Vabadussõja Ajaloo Komitees leidub järgmine ametlik dokument: „Sellega tõendame meie, Eesti Vabadussõjaagse 5. Jal.-polgu 1. roodu sõdurid, oma allkirjadega, et samas roodus teeniv meie kaasvõitleja reamees August Bruun näitas üles Vabadussõjas kangelastegusid. Oma elu kaalule pannes saatis ta korda muuseumi järgmist:

Olime liinil Zahhodsõ külas, suvel 1919. aastal, kus asus meie rood. Hommikul, kui vaenlase pealetungi tagasi löime, moodustas roodu ülem luuresalka, arvult 7-mehelise, millest muuseumis 3 valgekaartlast-ohvitseri Balahhovitši väeosast osa võtsid. Selle luuresalgaga läks vabatahtlikuna kaasa ka August Bruun.

Peale selle kui luuresalk välja oli läinud, algas vaenlase pool kuulipildujast ja püssidest laskmine. Luuresalk tuli peale selle tagasi, teatades, et võsastikku peidetud vaenlase eelpostiga olnud tulevahetus. Kuna August Bruun luuresalgaga enam tagasi ei tulnud, tekkis üldine arvamine, et tema tulevahetusel surnuna või haavatuna maha jäi. Sarnases teadmatuses olles nägime kaevikutest, et keegi appikutsuvalt võsastikus käega liigutab. Peagi tundsin selles ära August Bruun'i. Appi rutates selgus, et August Bruun oli vaenlase posti purustanud, mida tõendas tema poolt kaasa toodud vang, kes oli kergelt haavatud ja kes hiljem osutus vaenlase postivanemaks. Sõjasaagina tõime võsastikust ära 1 „Maksim“ süsteemilise kuulipilduja ühes pooleli lastud lindiga, 8 laetud linti ümrikutes (kastides), 1 püss, padruneid jne. Tähendatud sõjasaagi oli August Bruun meie kaevikute lähedusse vedanud, peale selle kui oli vaenlase kindlustatud eelposti purustanud... Seda saatis korda Aug. Bruun täiesti üksinda...”

Isiklikul usutlemisel jutustas vabadussõjaagse 5. Jalaväepolgu 1. roodu rms. August Bruun eestähendatud sündmuse kohta järgmist:

Juulikuu esimesel poolel asus meie rood kaitsel Zahhodsõ külas. Küla koosnes 2—3 vene talust, mis asetsevad vähe kõrgemal, kuna maastik küla ümbruses oli üldiselt madal. Meie kaitsepositsioon oli võetud küla vaenlase-poolisel serval ja haaras oma

aiia umbes ½ km laiuse rinde. Kaevikud ulatusid kummalegi poole küla 200—300 meetrit. Maastik oli väikese langusega vaenlase poole, poolsoostunud ja kaetud männikuga ja võsaga. Siin asusime kaitsel nädalpäevad. Vaenlane ei armastanud meid päeval palju tülitada, kuna seevastu öösi oli meil peagu alati kibe töö. Juba pime nendes algasid vaenlase pealetungikatsed, mis keetsid kogu öö ja lõppesid hommikul päevatõusuga. Meie, 1. roodu, kaitsel olles ei õnnestunud punastel kunagi küla vallutada. Lõime igakord ta kallaletungi mehilselt ja kindlalt tagasi.

Teisel või kolmandal kaitseloleku päeval tegi rooduülem kapten K. Miil ülesandeks — selgitada meie vastu võitlevate punaste positsiooni asukoht. Selleks koostati vabatahtlikest 7-meheline luuresalk, kuhu ka mina kuulusin. Selles luuresalgas olid peale minu vao. Karl Hinnõ, rms. August Falk, 3 vene valgekaardi (Balahhovitši) ohvitseri ja veel paar meie roodu meest, kelle nimed olen unustanud. Meie kaitsepositsiooni vasakpoolseks naabriks oli Balahhovitši väeos, sellest siis tuligi, et nende mehed huvitusid samuti vaenlase positsiooni asukohtadest ja tulid meie luuresalgaga kaasa. Minule isiklikult meeldis alati luureretkedest osa võtta. Nii ka seekord läksin heameelega kaasa. Varustasime endid käsigranaatidega, vintpüssidega ja padrunitega. Endale pistsin vöö vahele 6—7 käsigranaati ja võtsin kaasa vintpüssi ühes 100 padrunita. Luuresalk asus oma ülesande täitmisele hommikul, enne keskpäeva, täpset kellaega ei mäleta. Välja liikudes võtsime kohe ahelikku umbes 8—10 sammu vahedega. Nagu eespool juba mainitud, maastik oli küllaltki kinnine, kaetud kohati tihedama, kohati harvema männiku ja võsaga. See pärast pidime liikumisel mõnikord koomale hoidma, et mitte padrikusse kaduda või üksteisest maha jääda. Nii liikusime ettevaatlikult vaenlase suunas 300—400 meetrit, kuni jõudsim kohale, kust algas järsku maha raiutud võsa umbes 100 meetri laiselt ja 30—40 meetri sügavuselt. Kogu luuresalk ei jõudnud õieti võsast veel väljagi, kui meid üle külvati marulise rü- ja püssitulega. Punased olid arvatavasti meie liikumist õigeaegselt märganud. Nende eel-

posti kaevik ja raskekuulipildujapesa asusid teisel pool maharaiutud võsa. Nad olid väga hästi moondatud meie vaatluse eest, sest väljajõudnud võsa äärde, ei märganud meist keegi, et paarikümnelt meetrit saame juba tuld pihta. See punaste ootamatu, äkilise marutuli sundis luuresalga momentaanselt pikali heitma ja võssa tagasi tõmbuma ning küngaste taga varju otsima. Mina olin oma aheliku parempoolseim mees, minust vasakul asus rms. A. Falk. Punaste tule avamise momendil olin jõudnud parajasti võsa äärele väikesesse lohku. Sellest lohust paar meetrit eemal asus künkake, mille taha ma kohe pugedin ja avasin siis vaenlase pihta püssist tule. Sihtisin ja tulistasin minu vastas asuvas kaevikus liikuvaid vaenlase kogusid. Laskmise sekka virutasin mõnikord ka punaste rk-pesa suunas 3—4 käsigranaati, mis pidid märki tabama, sest punaste kaevik ja rk-pesa olid täiesti viskeulatuse piirkonnas. Iga minu poolt punastele visatud granaadi järel kõlas raksumine, mis tähendas, et granaat polnud sinna saadetud asjata. — Niisugune vastastikune äge tulevahetus vältas umbes veerand tundi. Siis korraga neljanda granaadi viske järel lakkas rk. töötamast. Nägin selgesti, kuidas üksikud punaväelased põgenesid kaevikust välja ja kadusid tagapool asuvasse võssa. Mõned neist kaevikust välja joostes kukkusid maha, tõusid jälle üles ja jooksid edasi. Ei tea, kas olid nad haavatud või komistasid niisamuti. Nähes punaseid kaevikust välja jooksvat, arvasin nüüd olevat õige aja kaeviku ründamiseks. Pealegi oli vaikinud meid maashoidev kuulipildujatuli. Ka meie poolt ei kuulnud laskmist. Minu teada pidid ka kõik meie luuresalga mehed lamama ahelikus minuga peagu ühel joonel, seal kus meid esimesena tabas punaste eelposti tuli. Ei näinud kinise maastiku ja võsa tõttu oma kaaslast ahelikus sellest silmapilgust alates, millal sattusime punaste tule alla. Võimatu oli ka lahinguragina ja -müra ajal aru saada sellest, kas tulistab ainult vaenlane või tulistavad ka meie mehed. Arvestades asjaolu, et oli saabunud õige aeg edasitormamiseks ja käsiklust selleks ei antud, hüppasin künka tagant välja ja karjusin „hurraa“. Kuid pettumus oli suur. Ma ei näinud ühtegi oma luuresalga kaaslast. Olin jäänud täiesti üksi võitlema terve vaenlase 15-mehelise eelposti vastu, nagu hiljem selgus. Ootamatult vaenlase äkilise tule alla sattumise ja pealegi nii lähedalt (30—40 m) oli mõjunud masendavalt. Luuresalk oli tõmbunud kohe tagasi. Ka mina ei oleks üksinda julgenud

jääda selle marulise tule alla, kui oleksin teadnud, et teised tagasi tõmbusid. Nüüd aga, kus seisin lahinguväljal paratamatult üksi, oli häbi tagasi joosta, kuna punased ka kaevikust olid jalga lasknud ja pealegi laskmine vaikinud. Kaugemalt oli kuulda vaid üksikuid püssipauke. Uudishimu näha saada mis kaevikusse veel jäänud, kihutas mind sinna tormama. Vahemaa minu ja vaenlase kaeviku vahel võis olla 30—40 meetrit. Nii jooksin ma edasi täagistatud püss laskevalmis käes, ja põlevast uudishimust aetuna ning üleelatud silmapilgust ärritatuna hüppasingi kaevikusse. Seal nägin ühte punaväelast, püss õlal rk. Maksimi juurest minu poole sammuvat. Märgates mind, katsus ta kaeviku äärele ronida, et põgeneda võssa sama teed, kuhu varem juba kõik ta sõbrad olid kadunud. Kuid punaväelane oli käest haavatud ja seepärast ei saanud ta nii kiiresti põgeneda. Ütlesin talle venekeeles: „Olete vangistatud, andke püss siia!“ Ta ei lausunud sõnagi, tahtis ainult mu silmist kaduda. Nagu selgus, oli ta jäänud kaevikusse kuulipilduja juurde viimasena, haavata saades ei jaksanud enam tulistada ega ka põgeneda. Kuid minuga ei tahtnud vabatahtlikult kaasa tulla ega ka püssi ära anda. No, oli mul selle mehega alles tegemist. Lõpuks haarasin ta seljast püssi ja ähvardasin ta täägiga läbi lüüa, kui ei tule minuga kaasa. Maha lasta teda kohapeal ka ei tahtnud, sest kavatsesin ta elusana toimetada rooduülesma juurde, lootes saada kasulikke andmeid punavägede asukohtade üle. Mehega kauplemiseks ei võinud aga palju aega raisata, sest ega minagi teadnud, kui palju ja kui kaugel punased meist asuvad. Nad võisid mulle iga silmapilk kaela langeda. Seepärast pidin teotsema kiiresti ja otsustavalt. Punaväelane-vang aga puikles kangekaelselt vastu, ei tahtnud ega tahtnud minuga kaasa tulla. Mõned meetrid eemal asus rk. Maksim laskevalmis lindiga ja selle kõrval 8 lindikasti. Kõike sõjasaaki korraga kaasa võtta oli võimatu, seepärast otsustasin jätta kõik muu kaevikusse ja esialgu toimetada siit ainult vang. Kurja ja ähvarduste mõjul sain vangi suuri vaevu kaevikust välja. Nüüd tirisin teda umbes 100 meetrit oma kaevikutele lähemale. Minu vihast vandumist ja kirumist vangiga, kes armastas igal võimalikul hetkel „sõrad“ vastu lüüa, oli kuulnud meie luuresalga koosseisu kuulunud vao. Karl Hinno, kes viibis võsas meist eemal. — Ta oli tundnud mind häälest ja liikunud siis hääle suunas minu poole. Kohates vao. K. Hinno't võsas, andsin temale seal punaväe-

lase ühes püssiga üle ning palusin viia rooduülema juurde. Ise läksin joostes tagasi kaevikusse mahajäänud sõjasaagi järele. Esiteks tirisin kuulipilduja mööda võsa umbes 100 meetrit meie asukoha poole, siis panin ta maha ja läksin uuesti kaevikusse tagasi lindikastide järele. Nii järk-järgult kallist sõjasaaki ikka lähemale kandes jõudsin 300—400 meetrit edasi meie positsiooni poole. Ühtlasi olin jõudnud juba meie roodu kaevikutele niivõrra lähedale, et nägin selgesti seal asuvaid oma roodu mehi. Nüüd viipasin mitu korda kiivriga väljasirutatud käel mehi endale appi, hüüdes: „Poisid, tulge appi, aidake Maksim ära viia!“ l. roodu kolm sõdurit tulidki minu juurde, kahele neist andsin kuulipilduja ja palusin selle rooduülema juurde viia, kuna kolmanda mehega läksin ise lindikastide järele. Nii toimetasin kogu sõjasaagi rooduülema kapten K. Miili juurde ja andsin viimasele selle üle. Rooduülemal oli selle minu kordasaadetud julge teo ja sõjasaagi üle väga hea meel ja ta lubas mind selle vägiteo eest esitada Vabaduse Risti saamiseks. — Möödus sõda, ununesid minu teod ja kahjuks jäin ma ilma Vabaduse Ristist, samuti ka tasuta maast.

*

Sellest luurepatrulli tegevusest selgub kujukalt, et sõjaolukorras lahinguliste ülesannete täitmisel võib edu saavutada ainult julge, tasakaalukas, kindla tahtejõuga ja enesevalitseja üksikvõitleja. Ei tohi kunagi esimese ootamatu kokkupõrke puhul vaenlasega kaotada närve ja põgeneda. Siin on tähtis iga üksikvõitleja kiire, kaine ja otsustarbekohane olukorra hinnang ja teotsemine vastavalt kujunenud olukorrale.

Uemat kirjandust.

Genrih Latvijskii. HRONIKA LIVONII. Izdatelstvo Akademii Nauk SSSR Moskva, Leningrad 1938.

N. Vene Teaduste Akadeemia on andnud välja Liivi kroonika, mis meil üldiselt tuntud Läti Henriku kroonika nime all.

Läti Henriku kroonikat meil kasutatakse algallikana peale puhtajalooliste küsimuste uurimiste veel vanaeestlaste kui sõjameeste ning nende sõjapidamise viiside tundmaõppimiseks. Meie tolleaegsete esivanemate sõjalised teod ei ole väikesed, need on võitlused elu ja surma peale ja nad on väärt seda, et neid lähemalt tundma õpitaks. Selleks on ka käesolev teos teretulnud.

Käesolev Läti Henriku kroonika väljaanne on vene keeles juba kolmas. Esimene venekeelne väljaanne oli vaid osaline ja seda tegi 1854. a. akadeemik Kunika Kalki lahingu uurimise otstarbel. Täielik tõlge on ilmunud „Spornik materialov i statej po istorii Pribaltijskogo kraja“. T/I Riga 1876 (Kaanel 1877). Praegusel ajal see raamat on haruldus ja seda on raske saada.

Tekib küsimus, mis on põhjuseks, et venelased Läti Henriku kroonika vastu tunnevad nii suurt huvi. Sellele leiame vastuse kroonika eessõnast, milles mainitakse, et N. Vene võimud on leidnud, et on vajalik tundma õppida baltimere-rahvaste ajalugu, eriti rahvaste alal, kes elunevad Lätis, Eestis ja Leedus ja kes vabanesid suurvene mõisnike ja kapitalistide ikke alt oktoobrikuu revolutsiooni ajal. Teiseks põhjuseks oli vajadus põhja-loode-vene rahvaste ajaloo tundmaõppimiseks (vt. lk. 54). Kolmandaks venelased mainivad, et kaasaajal on kaks põhjust, mis tingivad kroonikale erilist tähelepanu (vt. lk. 55): esiteks Baltimaal üleskerkinud uued rahvusriigid ja seoses sellega ajalooliste küsimuste esilekerkimine; teiseks põhjuseks olevat asjaolu, et üks lääne riik järjekindlalt püüab saada oma mõju alla või isegi vallutada Balti riike ja seoses sellega otsitavat seal ajaloolisi aluseid ja „õigusi“, mis õigustaksid nende maade vallutamist. Sissejuhatuses tuuakse ette, et mõnel rahval on tekkinud arvamine, et „rahva õigus maale on tingitud nendest vereohvritest, mis rahvas tõi sellele maale“ (Dr. Klaus Grimm. Das Baltikum. Berlin u. Stuttg. 1935). Edasi märgitakse, et kroonika lugejale selgub peatselt, et Baltikumi vallutajate verekaotused olid tühised suhteliselt maakaitsjate verejõgedega, mida vallutajad siin valasid. Vallutajate verevalamine oli nende oma huvides, mitte maa ega kohaliku rahva huvides, kuna just maakaitsjate vereohvrid olid toodud oma kodumaa kaitse huvides.

Teos olnuks palju parem, kui temas leiduks tõlke kõrval lisana ka ladinakeelne tekst, mis on vajalik eriti nimede õigeks kirjutamiseks ja väljalugemiseks, vaatamata sellele, et kommentaarides on nimede selgituseks toodud tihti ka eestikeelsed nimed.

Käesoleval kroonikas evivad tähtsust ka kommentaarid, mis on võrdlemisi põhjalikud. Kui neid kommentaare võrrelda näiteks H. Hildebrandi kommentaaridega (Die Chronik Heinrich von Lettland. Ein Beitrag zu Livlands Historiographie und Geschichte von Dr. Hermann Hildebrand. Berlin 1865), siis võib märkida, et N. Vene Teaduste Aka-

deemia kommentaarid on suhteliselt erapooletud.

Peale selle teatavate sündmuste käsitlemisel tuakse kommentaaries ette sama küsimuse alal ka N. Vene teistes ajalooõrikutes (Novgorodi, Pihkva jne. kroonikud) leiduvaid vastavaid andmeid.

Läti Henriku kroonika vääriks seda, et see ka meil eesti keeles tervikuliselt välja antaks.

Trükitehniliselt ja oma süsteemilt teos on hea. Nende ridade kirjutaja kätte on juhitud eksemplar, kus kommentaaridest üks osa, ca 20 lehekülge on välja jäänud ning selle asemele on poogitud muud kirjandust — kah omaette sabotaaž.

Teos sisaldab 350 lehekülge. Hind köidetult 12 rubla ehk ca Ekr. 9.—. L.

Perekondlikke teateid.

Abiellumisi.

Kordoniülem veltv. Mart Rahula Anne Vaht-
raga. Kordoniülem veltv. Hans Lepik Helmi-
Marie Lupard'iga. Kordoniülem vao. Johannes
Koppel Hilda-Vilhelmine Raudberg'iga. I j.
kirj. vao. Voldemar Plakk Amilde-Rosalie Pak-
ri'iga. Nao. Eduard Tammeveski Armilde
Kask'iga. Kapr. Oskar Sillama Hella-Aurelia
Aljas'ega. Kapral August Ravasoo Gerta Adus-
son'iga. Kapral Aksel Paas Friida Kond'iga.
Kapral Jaanus Kaunis Salme Siinor'iga.

Sünde.

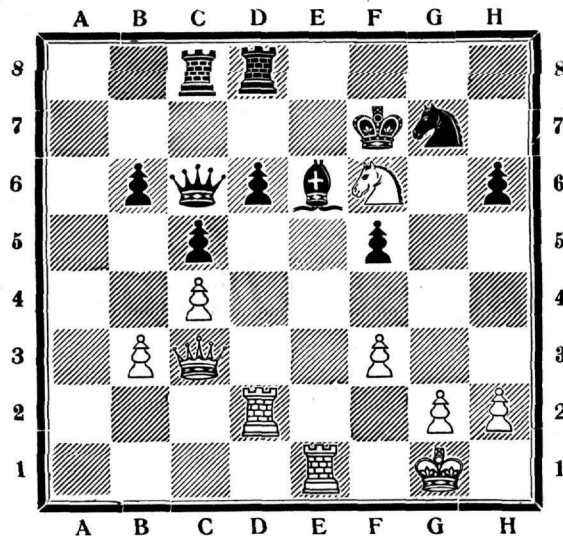
Kapten V. Olvet'i abikaasal sündis tütar
Tiiu-Mall; kapten E. Laasing'i abikaasal tütar
Anne-Liis. Kapten V. Toomi' abikaasal tütar
Leili. Kapten V. Berg'i abikaasal tütar Brigite.
Leitnant E. Uuetoa abikaasal tütar Inge. Velt-
veebel A. Valing'i abikaasal poeg Rein. Vao.
N. Anisimov'i abikaasal tütar Malle.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 1.

Mustad.

Valged.

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järg-
mises malenurgas.

Ülesanne nr. 24 lahendus.

1. Rd6—e8 Kh5—g6 2. h4—h5+ Vh7:h5 3. f4
—f5+ Vf8:f5 4. g3—g4! Vf ~ 5. Oc8—f5+ Vf:
f5 6. Re8—g7 V ~ 7. g4:f5 või h5 matt.

Tallinna garnisonis

asuvate väeosade ja -asutiste malemeeskondade
vahelises võistluses 1938. a. meistermeeskonna
nimel, mis kestis 7. novembrist kuni 5. detsem-
brini m. a., tuli võitjaks Sõjavägede Staabi ma-
lemeeskond 12,5 punktiga, võites ühtlasi ka
Tallinna Garnisoni Maleklubilt väljapandud au-
hinna — Eesti lippu kandva Pikk-Hermani torni
metallist kuju.

Teist ja kolmandat kohta jagavad võrdselt
11,5 punktiga Sõjavägede Varustusvalitsuse ja
Lennubaasi malemeeskond.

Neljandal kohal on 9,5 punktiga Lennukool,
viiendaks jäi Auto-Tangirügemendi malemees-
kond 8 punktiga ja kuuendaks — Mereväe All-
ohvitseride Liitkogu malemeeskond 7 punktiga.

Malemeeskonnad ja nende liikmed võistlesid
vahelduva õnnega, ainult leitnant A. Kuuse, kes
mängis Sv. Staabi malemeeskonnas III laual,
saavutas 100%-lise tulemuse, s. o. 5 võidupunkti.

Enne viimast vooru oli esikohale pretenteeri-
jad kolm: Sv. Varustusvalitsuse ja Lennubaasi
malemeeskonnad à 9,5 punktiga ja Sv. Staabi
malemeeskond 9 punktiga.

Viimases otsustavas voorus kohtasid ja män-
gisid leplikult viiki 2:2 — Sv. Varustusvalit-
suse malemeeskond Lennukooli malemeeskonnaga
ja Lennubaasi malemeeskond Mereväe Allohvitse-
ride Liitkogu malemeeskonnaga. Samal ajal aga
Sv. Staabi malemeeskond võitis oma vastast
Auto-Tangirügemendi malemeeskonda üleole-
valt 3,5:0,5.

Malemeeskondade omavahelistest kohtamistest
annab ülevaate alltoodud tabel.

Jrk.	Meeskonnad	1	2	3	4	5	6	Kokku
1.	Sv. Staap	—	2	2,5	1	3,5	3,5	12,5
2.	Sv. Varustusvalitsus	2	—	2,5	2	2	3	11,5
3.	Lennubaas	1,5	1,5	—	3,5	2	3	11,5
4.	Lennukool	3	2	0,5	—	2,5	1,5	9,5
5.	Auto-Tangirügement	0,5	2	2	1,5	—	2	8
6.	Mereväe Allohv. Liitkogu	0,5	1	1	2,5	2	—	7

Vastutavtoimetaja major Alfred Luts. Tegevtoimetaja kapten Martin Nurk.

*Tervitame 3. Suurtükiväegruppi
20. aastapäevaks*

VOLILINE ESINDAJA:

A-S. A. ROSENVALD & Co.

TARTUS, SUURTURG 8

Tartu Eesti Majanduse Ühisus

**Peakauplus ja kontor
Tartus, Holmi tän. 12-18**

Osakonnad:

Tartus, Võru tän. 4 ja Suurturg 9

**Maal: Räpinas, Pukas, Puhjas,
Võnnus, Kavastus, Kambjas,
Lähtes, Varal, Melistes.**

Vidrik Särg & Ko.

Tartus, Võidu tän. 10.

Telef. 78.

Relvad, foto-, elektritarbed.

Kergemootorjalgrattad.

J. Kool

Karlova rohu- ja värvikauplus

Tartu, Tähe tänav 89.

Telefon 74.

OSKAR PEDRAUDSE

Raua-, terase- ja ehitusmaterjalide
kauplus.

Tartus, Narva tn. 21.

Telefon 7-66

Portselan, klaas, kristall

A.-S. „D. Mirvitz ja Pojad”

Tallinn

Tartu

K-m. Jakob Miina

Tartu, Riia 39, Telef. 4-11

J. H. KAPLAN Lauavabrik

Tartus, Lao 41-47,

telef. 3-66.

SEEBIVABRIK „VERONIKA“

Seebi-, sooda-, künlavabrik ja kosmeetika laboratoorium.

Tartus, Aleksandri tn. 16 – telef. 8-30.

K. RAUDSEPP Pagari- ja kondiitriäri TARTUS, TÄHE 88

Puduäri A. SELGE

Tartus, Suurturg 17.

Kapten V. Ugandi

Sõjatopograafia

Müügii „SÕDURI“ toimetuses

HIND 2 KROONI Tallinn, Sakala 33. Telefon Sõjaväe 1-63.

Joh. Glück

Nahavabrik

Tartu - Kvistental, telef. 110.

Kaubahoov 14, telef. 15.

Kella-, kullasepaäri ja -tööstus

Ferd. Lepik

Tartu, Võidu 9.

Telefon 31.

K-m. Vennad Prüüs

Tartu, Kaubahoov 20/21.
Telefon: 12-92, 16-92.

Osakonnad:
Valgas ja Petseris.

E. o. ja Ü. a. kindlustus A-s.

„OMA“

Tartus, Riia tän. 35.

Telefon 16-12.

Shell Company of Estonia Ltd.

Tartu.

Tähe tn. 148. Telefon 10-16.

Riide- ja valmisriiete suuräri

KARL ABEL

Kaubahoov 34/35. Tartus, telefon 8-19.

Harry Adof

Liha- vorsti suuräri

Tartu, Gustav-Adolfi tän. 8.

Telefon 12-33.

Ühispank
Tartu Eesti Laenu-Hoiu Ühisus

Suurturg 14.

Ühing „Eesti Lihaeksport“
Tartu Eksporttapamaja

Lihatsentraalid:

Tartus,

Valgas,

Petseris.

Telefon Tartu 11-24

Põllutööriistade- ja masinavabrik

Jaan Ratnik

Tartus, Holmi tän. 2-10. Asutatud 1908. aastal.

Telefon: Kontor 35, juhataja kabinett 3-63.

Telegr. Jaan Ratnik - Tartus.

Sõjaväelased!

Teie huvide eest on alati väljas

Sõjaväe Majandusühisuse

kauplused: Tallinnas, Tartus, Võrus, Rakveres,
Pärnus, Narvas ja Viljandis.

**S. M. Ü. tagab kõigile kauba hea kvaliteedi ning
kindlustab õiglase hinna.**